

T.C.
ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZİN ADI
SİİRT HALKEVİ VE FAALİYETLERİ

TEZİN TÜRÜ
YÜKSEK LİSANS

ANABİLİM DALI
İLKÖĞRETİM

TEZİ HAZIRLAYAN
UĞUR KÜMÜR

ADİYAMAN / 2014

SIİRT HALKEVİ VE FAALİYETLERİ

Uğur KÜMÜR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İlköğretim Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Sebahattin ARIBAŞ

Adıyaman

Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran, 2014

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. Sebahattin ARIBAŞ danışmanlığında, Uğur KÜMÜR tarafından hazırlanan “Siirt Halkevi ve Faaliyetleri” başlıklı çalışma 24 /06/2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Sebahattin ARIBAŞ

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Hacı DURAN (vs) (vs)

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Yasin DOĞAN

İmza:

24. 06 / 2014

Doç. Dr. İbrahim Halil TÜĞLÜK
Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "Siirt Halkevi ve Faaliyetleri" başlıklı çalışmamın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

24 /06 / 2014

İmza

Uğur KÜMÜR

ÖZET

SİİRT HALKEVİ VE FAALİYETLERİ (1934-1951)

Uğur KÜMÜR

İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran 2014

Danışman: Prof. Dr. Sebahattin ARIBAŞ

Kurtuluş Savaşı sürecinin başarılı bir şekilde aşılması ve yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temellerinin atılmasından sonra toplumsal hayatta sosyal, kültürel ve eğitsel faaliyetleri yürütmek amacıyla pek çok kurum oluşturulmuştur. Temelleri atılan bu kurumların neredeyse tamamının ortak amacı savaş sürecinden henüz sıyrılmış olan bir halkı kısa sürede her anlamda geliştirerek, devlet ile birlikte çağdaş medeniyetler seviyesine çıkarmaktır. Bu süreçte kurulmuş olan Halkevleri de halkı sosyal, kültürel ve eğitsel açıdan geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu çalışmada genelde ülkemizde kurulmuş olan Halkevlerinin kuruluş serüvenleri ve yürüttükleri faaliyetler, özelde ise ülkemizin Siirt ilinde kurulmuş olan Siirt Halkevi ve yürütmüş olduğu sosyal ve kültürel faaliyetler detaylı bir şekilde irdelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halkevi, Millet Mektepleri, Türk Ocakları.

ABSTRACT

SİİRT COMMUNITY CENTER AND ACTIVITIES(1934-1951)

Uğur KÜMÜR

Department of Primary Education, Social Studies Education

Adıyaman University, Social Sciences Institute

June 2014

Thesis Advisor: Prof. Dr. Sebahattin ARIBAŞ

After the accomplishment of the Turkish War of Independence and the foundation of the new Turkish Republic, lots of institutions were founded in social life for to be active in the social,cultural,pedagogical areas. The common aim of, nearly all these institutions is to develop the community, who just came around from the war of Independence, in all respects. And also the aim of these institutions is to upgrade the level of civilization, reciprocal both community and government. In this process; the founded community centres planned to develop the community socially, culturally,pedagogically. With this study; in general, the founding stages, the conduct of the community centres also in details, the community center that was founded in Siirt and its socio-cultural activities will be studied.

Key Words:Community Center, National Schools, Turkish Hearths

ÖN SÖZ

Toplumların ve devlet denilen aygıtların gelişiminde ve çağdaşlaşmasında sosyal, kültürel ve eğitsel faaliyetleri organize eden kurumların ya da oluşumların etkisi oldukça hayatidir. Bu durum geçmişte de böyleydi, günümüzde de bu özelliğini korumaktadır. Eğitsel ve kültürel oluşumların ve kurumların desteklenmediği, korunmadığı ve nihayetinde yaşatılmadığı toplumların da yaşaması mümkün değildir. Bundan dolayıdır ki tüm milletlerin ve devletlerin asıl önceliği eğitsel ve kültürel çalışmalardır.

Ülkemizde de bu durum hem Selçuklular ve Osmanlılar döneminde hem de yeni inşa edilmiş olan Türkiye Cumhuriyeti döneminde böyle olmuştur. Yani eğitsel ve kültürel oluşumlar hem desteklenmiş hem de bu tür yapılanmalara öncelik verilmiştir. Tez çalışmamızın konusunu oluşturan Halkevleri de böyle bir oluşumdur ve Cumhuriyet yönetiminin Türk halkının çok yönlü gelişimini sağlayıp, toplumu modern muasır medeniyetlerin seviyesine çıkarma amacının bir sonucudur.

“Siirt Halkevi ve Faaliyetleri” adlı tez çalışmamda bana yön veren ve yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Sebahattin ARIBAŞ’a şükranlarımı sunarım. Ayrıca pek çok konudaki desteğinden dolayı değerli hocam sayın Prof. Dr. Hacı DURAN’a saygılarımı sunarım. Bununla birlikte hem tez çalışmamda hem de eğitim ile ilgili tüm konularda yardımına başvurduğum değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Yasin DOĞAN’a da saygılarımı ve minnettarlığımı sunarım.

Adıyaman- 2014

Uğur KÜMÜR

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI SAYFASI.....	i
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
ÖZET SAYFASI.....	iii
ABSTRACT SAYFASI.....	iv
ÖNSÖZ SAYFASI.....	v
İÇİNDEKİLER SAYFASI.....	vi
KISALTMALAR SAYFASI.....	vii
EKLER SAYFASI.....	vii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
1.1.PROBLEM DURUMU.....	8
1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI.....	8
1.3.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	9
1.4.YÖNTEM.....	10
1.5.TANIMLAR.....	11

İKİNCİ BÖLÜM

2.1.HALKEVLERİ VE HALKODALARININ OLUŞUM VE ÖRGÜTLENME, YAYILMA VE DÖNÜŞME SÜRECİ.....	12
2.1.1.Oluşum ve Örgütlenme.....	12
2.1.1.1.Halkevlerine İhtiyaç Duyulmasının Başlıca Nedenleri.....	12
2.1.1.2.Halkevlerinin Oluşumu.....	16

2.1.1.3.Halkevlerine Esin Kaynağı Olan Yurtiçi Örnekleri.....	19
2.1.1.3.1.Milli Talim Ve Terbiye Cemiyeti.....	20
2.1.1.3.2.Halka Doğru Cemiyeti.....	20
2.1.1.3.3.Türk Ocakları.....	20
2.1.1.3.4.Millet Mektepleri.....	22
2.1.1.4.Halkevlerine Esin Kaynağı Olan Yurtdışı Örnekleri.....	25
2.1.1.5.Halkodaları ve Kurulma Gerekçeleri.....	28
2.1.2.Halkevlerinin Yayılma Süreci.....	30
2.1.2.1.Halkevlerinin Kuruluşuna Öncülük Eden Kişiler.....	31
2.1.2.1.1.Mustafa Kemal.....	31
2.1.2.1.2.İsmet İnönü.....	31
2.1.2.1.3.Reşit Galip.....	32
2.1.2.1.4.Recep Peker.....	33
2.1.2.1.5.Vildan Aşir Savaşır.....	34
2.1.2.2.Halkevlerinin Toplumsal Etkileri.....	35
2.1.2.2.1.Halkevlerinin Sosyal ve Kültürel Etkileri.....	36
2.1.2.2.2.Halkevlerinin Siyasal Etkileri.....	38
2.1.2.2.3.Halkevlerinin Ekonomik Etkileri.....	39
2.1.3.Halkevlerinin Dönüşüm Süreci.....	40
2.1.3.1.Halkevlerinin Kapatılması.....	40
2.1.3.2.Halkevlerinin Kapatılmasının Etkileri.....	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1.SİİRT HALKEVİ VE FAALİYETLERİ	
3.1.1.Siirt'in Tarihsel Gelişimi.....	47
3.2.GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE SİİRT'İN GENEL YAPISI.....	48
3.2.1.İdari Yapısı.....	48
3.2.2. Sosyal ve kültürel yapısı.....	49
3.2.3.Ekonomik Yapısı.....	54
3.3.SİİRT HALKEVİ'NİN KURULUŞ SÜRECİ.....	55
3.4.SİİRT HALKEVİ BAŞKANLARI.....	58
3.5.SİİRT HALKEVİ'NİN FAALİYETLERİ.....	59
3.6.SİİRT HALKEVİ ŞUBE KOLLARI.....	61
3.6.1.Dil ve Edebiyat Şubesi.....	61
3.6.2.Ar (Güzel Sanatlar) Şubesi.....	62
3.6.3.Gösteri Şubesi(Temsil).....	63
3.6.4.Spor Şubesi.....	64
3.6.5. Sosyal Yardımlaşma Şubesi.....	66
3.6.6. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi.....	67
3.6.7.Köycülük Şubesi.....	71
3.6.8.Tarih ve Müze Şubesi.....	73
3.6.9.Kütüphane ve Yayın Şubesi.....	74
3.7.SİİRT HALKEVİ İLE MERKEZ ARASINDAKİ YAZIŞMALAR.....	77
3.8.SİİRT HALKEVİ BİNASI.....	79
3.9.SİİRT HALKEVİ DEFTER KAYITLARI.....	80

3.9.1.Aza Kayıt Defteri.....	81
3.9.2.Demirbaş Eşya Defteri.....	81
3.9.3.Kütüphane Giriş Defteri.....	82
3.9.4.Gelen ve Gönderilen Evrak Defteri.....	82
3.9.5.İdare Heyeti Karar Defteri.....	83
3.9.6.Günlük Çalışma Defteri.....	83
3.9.7.Şubelerin Komite Karar Defterleri.....	83
3.9.8.Hesap Defterleri.....	84
3.10.SİİRT HALKEVİ'NDE HALKLA İLİŞKİLER.....	84
3.11.SİİRT HALKEVİ'NİN BÜTÇESİ.....	88
3.12.SİİRT HALKEVİ VE ONA BAĞLI HALKEVLERİ İLE HALKODALARI HAKKINDA GÖRÜŞLER.....	90
3.12.1.Cumhur Kılıçcıoğlu.....	90
3.12.2.Prof Dr. Salih Yıldırım.....	91
3.12.3.Fahri Aral.....	92
3.12.4.Prof. Dr. İhsan Süreyya Sırma.....	93
3.13.SİİRT HALKEVİ'NE BAĞLI HALKEVLERİ VE HALKODALARI.....	94
3.13.1.Şırnak Halkevi.....	95
3.13.2.Pervari Halkodası.....	101
3.13.3.Eruh Halkodası.....	104
3.13.4.Garzan(Kurtalan) Halkodası.....	105
3.13.5.Şirvan Halkodası.....	107

3.13.6.Baykan Halkodası.....	109
3.13.7.Beşiri Halkodası.....	109
3.13.8. Diğer Halkodaları.....	113
SONUÇ.....	114
KAYNAKÇA.....	119
EKLER.....	123
ÖZGEÇMİŞ.....	137

KISALTMALAR SAYFASI

CHF: Cumhuriyet Halk Fırkası

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

SCF: Serbest Cumhuriyet Fırkası

BCA: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

MMT: Millet Mektepleri Talimatnamesi

HT: Halkevleri Talimatnamesi

HÖ: Halkevleri Öğreneği

HÇT: Halkevleri Çalışma Talimatnamesi

SVİTM: Siirt Valiliği İl Turizm Müdürlüğü

Akt: Aktaran

Vb: Ve benzeri

TABLÖLÄR

Tablo 1: Yıllara Göre Açılan Halkevleri İle İlgili İstatistikler.....18

Tablo 2: Siirt'in Yıllara Göre Toplam Nüfusu.....51

EKLER

1.Siirt Halkevi Üyeleri.....	137
2. Siirt Halkevi Yönetimi ve Üyeleri.....	138
3. Siirt Halkevi Binası.....	139
4. Şirvan Halkodası Binası.....	140
5. Şırnak Halkevi Binası.....	141
6. Pervari Halkodası Binası.....	142
7. Erüh Halkodası Binası.....	143
8. Siirt Halkevi Binasının Bugünkü Durumu.....	144
9. Siirt Halkevi Binasının Bugünkü Hali.....	145
10. Siirt Halkevi Binasından Şehrin Görünümü.....	146
11.Siirt Müftüsü Ömer Atalay'ın Kaleme Aldığı Siirt Tarihi Adlı Kitap	147
12.Siirt Halkevi Üyeleri ile ilgili Fotoğraf.....	148
13.Siirt'li Yerel Gazeteci Cumhuriyetçi Kılıççioğlu'na ait Görsel.....	149

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Halkevlerinin kendi kendine ve amaçsız bir şekilde oluştuğunu söylemek doğru ve gerçekçi bir yaklaşım olmaz. Bu tespit sadece Halkevleri için değil, yeryüzündeki bütün oluşum ve örgütlenmeler için geçerlidir. Yani temelleri atılan veya yeni oluşturulan her yapının ve oluşumun mutlaka belli amaçları ve oluşum gerekçeleri vardır. Halkevlerini bu açıdan irdelediğimizde, hiç şüphesiz bu yapılanmanın da birtakım oluşum gerekçeleri ve amaçları sıralanabilir. Bu gerekçelerden belki de en önemlisi Türk toplumunun ihtiyaç duyduğu gelişim, dönüşüm ve bütünleşme sürecidir. Oldukça uzun süren bir mücadelenin sonucu olarak temelleri atılan yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin sağlam temeller üzerinde inşa edilmesinin gerekliliğine inanan cumhuriyetin kurucu kadroları, söz konusu temellerin iyi bir şekilde atılmasına aracılık edeceğine inandıkları Halkevlerini kurmuşlardır.

Halkevlerinin kurulmasına Cumhuriyet Halk Partisi'nin 3. Büyük Kurultayı'nda karar verilmiş olup, faaliyetlerine başlama tarihi ise 19 Şubat 1932'dir. İlk etapta yurt genelinde 14 şehirde kurulması kararlaştırılan bu yapılar kısa süre içerisinde ülkenin dört bir tarafına yayılmıştır(Çeçen, 2000: 95). Halkevleri her ne kadar genel olarak kültür kurumları olarak ifade ediliyor olsa da, Cumhuriyet yönetiminin böyle bir oluşuma ihtiyaç duymasının altında yatan temel gerçeklik ise, devrimleri dolayısıyla Kemalist ideolojiyi tüm topluma yayarak toplumu Osmanlı zihniyetinden tamamıyla uzaklaştırarak dönüştürmektir. Bu dönüşüme ihtiyaç duyulmasının ana nedeni ise Osmanlı İmparatorluğu'nun temelleri üzerine kurulan ve halkın çoğunluğu, Osmanlı değerlerini benimsemiş olan bir topluluğun yapılmakta olan veya yapılacak olan değişimlere direniyor olmasıydı.

Ülke sınırları içerisinde yaşayan halkın önemli bir kısmı Türk olmakla birlikte, bu ana unsurun dışında Kürt, Arap, Laz, Ermeni gibi etnik unsurlara mensup olanların sayısı da azımsanmayacak kadar fazlaydı. Bu durumun gelecekte ülke için önemli bir sıkıntı olacağına inanan, Cumhuriyetin kurucu kadroları oluşabilecek sıkıntıların önüne geçmek için de bir uluslaştırma politikası izleme

yolunu tercih etmişlerdir. Bu uluslaştırma politikalarının ana araçlarından biri de Halkevleri olmuştur. Yani Halkevleri birden çok amacın gerçekleştirilmesi için kurulmuştur. Söz konusu politika bu ve benzeri oluşumlar yoluyla uzun yıllar denenmiş olmasına rağmen bugün geldiğimiz noktada, uluslaştırma politikasında istenilen başarının elde edildiğini söylemek oldukça zordur.

Uzun süren bir Kurtuluş Savaşı serüveninden sonra kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti, hemen her konuda Batılı devletlerin oldukça gerisindeydi. Bu durumun hızlı bir şekilde düzeltilmesi, yani kuruluşu tamamlanan yeni Türk Devleti'nin Batılı devletlerin seviyesini yakalayıp dünya ile entegre olması gerekiyordu. Bu amacın biran evvel gerçekleştirilmesi için de toplumsal alanda birtakım adımların atılması kaçınılmazdı. Bu adımlardan belki de en önemlisi eğitim meselesiydi. Bilineceği gibi savaştan yeni çıkmış ve Osmanlı mirası olarak ifade edilebilecek halkın okur-yazarlık durumu oldukça düşüktü. Oran vermek gerekirse 1930'lu yıllarda Türkiye'deki okur-yazar sayısı %20'yi geçmemektedir. Bu gerçeklikten hareket edilirse, Halkevleri yoluyla toplumun eğitilmesinin ne kadar önemli ve gerekli olduğu daha iyi anlaşılır. Bununla birlikte bir ulusun veya milletin gelişip, uygar toplumlar seviyesine çıkabilmesinin en önemli ayağını eğitim oluşturmaktadır. Yani çağdaş milletleri yakalamak veya onların gerisinde kalmamak için halkın belli bir fikrin veya ideolojinin etrafında toplanması gerekiyordu. Atatürk'e göre bu amaçların gerçekleşmesi için millet olmak ve milletçe kalkınmayı başarmak oldukça önemliydi(Toksoy, 2007: 7-17).

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'ni dünyanın sayılı emperyalist ve kapitalist güçleri ile savaşarak inşa etmiştir. Temelleri atılmak istenen devleti parçalayarak, bizi yutmak ve ezmek isteyen kapitalizme karşı olduğunu her defasında üzerine basa basa söylemiş ve Türkiye Cumhuriyeti, hem Batı'ya hem de Sovyet Devrimi'ne karşı varlığını ve bütünlüğünü sürdürmeye çalışmıştır. Çağın gelişmelerini dikkate alan Atatürk, Batılı sistemlerinin dışında kendi ülkemizin koşullarına ve milletimizin değerlerine uygun yeni bir sistemin arayışı içine girmiştir. İşte Halkevleri gibi ulusal bir örgütlenme de, Atatürk'ün bu ulusal ve halkçı yönü nedeniyle gündeme geliyordu(Çeçen, 2000: 14-15). Halkevleri ile oluşturulmak istenen durumlardan biri de ülke genelinde yurttaşlar arasında oluşmaya başlayan köylü-kentli ayrımını

ortadan kaldırarak, Türk toplumunu belli bir ülkü etrafında toplayıp, bütünleştirmektir. Bu gaye ve amaçlar doğrultusunda Halkevleri, Türk inkılabının sağlam temeller üzerine inşa edilmesi, “Misak-ı Milli” sınırları içinde Türk Milliyetçiliğinin hızlandırılıp, güçlendirilmesi için bizzat Atatürk tarafından oluşturulmuştur. Söz konusu kültür kurumlarının kuruluş fikri Atatürk tarafından verilmiş olmasına rağmen, açılışlarına katılmayarak böylece kurumlar üzerinde oluşabilecek herhangi baskının önüne geçmeye çalışmıştır(Toksoy, 2007:9).

Temellerinin atılmış olduğu 1932’den kapanış tarihleri olan 1951’e kadar Halkevleri ülke çapında önemli faaliyetlerinin yürütülmesine aracılık etmişlerdir. Söz konusu kurumlar için bir takım eksiklikler veya yanlışlıklar ön plana çıkarılmaya çalışılsa da, dönemin eğitim kurumları olarak anılan Halkevleri, çatıları altında gerçekleştirilmiş olan kültürel, sanatsal ve eğitsel etkinliklerle, Anadolu halkının ve dolayısıyla Türk milletinin birçok noktada gelişmesine adeta ön ayak olmuşlardır.

Halkevlerinin oluşturulmaya çalışıldığı dönem dikkatli bir şekilde irdelendiğinde, ülkemizin oldukça karmaşık sorunlarla mücadele ettiği ve birçok alanda önemli yokluklar yaşadığı görülür. Yani söz konusu dönemde ülkemizde tek sıkıntılı alan eğitim değildi. Bunun dışında ülkemizde ekonomi alanında da oldukça büyük sorunlar vardı. Ülke kaynakları çok uzun süren savaş süreçlerinde tüketilmiş, anavatan her anlamda adeta bir harabeye dönmüş ve nihayetinde Anadolu halkı fakir ve yorgun düşmüştür. Ekonomik, sosyal ve eğitsel alanda oldukça fazla sorunun yaşandığı ülkede, Halkevleri oluşumu ile tüm bu sıkıntıların üstesinden gelinmeye çalışılmıştır. Bilindiği gibi Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı’dan kalan mirasın bir devamı niteliğindedir. Böyle olmakla birlikte Osmanlı dönemi eğitim sistemine bakıldığında oldukça karmaşık bir yapının var olduğu anlaşılır. Osmanlı Devleti’nde hem birer dini kurum olan medreseler hem Batı tipi eğitim kurumları hem de yabancı ve azınlık okullarını yetiştirmiş olduğu bir yapılanma söz konusuydu(Zeyrek, 2006:2). Daha açık bir ifadeyle kültürel ve eğitsel alanda bir birliktelikten söz edilemez. İşte Halkevleri tam da bu noktada oluşturularak Türk toplumunda kültürel ve eğitsel alanda birlik ve beraberliğin sağlanmasına ve dönüşümüne aracılık etmeye çalışmıştır.

Cumhuriyeti inşa eden kurucu kadrolar, Osmanlı Devleti'nin eğitim anlayışı ile yetişmiş bir topluluğu devraldıklarının farkındaydılar. Diğer bir ifadeyle değişime bilhassa Batılı değerlere kapalı olan bir halk kitleleriyle karşı karşıya olduklarının bilincindeydiler. Bununla birlikte çok uzun yıllardır belli değerleri benimsemiş olan halk kitlelerini değiştirmenin oldukça zor olduğunu da biliyorlardı. Söz konusu topluluğu değiştirmek için de hemen hemen her alanda köklü değişiklikler yapılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda yapılmış olan önemli değişikliklerin öne çıkanı ise bir taraftan eğitim zorunlu hale getirilirken, diğer yandan da okul çağı dışına çıkmış olan yetişkin nüfusun Halkevleri aracılığıyla yetiştirilmeye çalışılmış olmasıdır.

Daha önce de ifade edildiği gibi Halkevlerine, hem Kemalist ideolojinin halka benimsetilmesi hem de ulus devletin inşa edilmesi konularında önemli görevler yüklenmiştir. Yurdun neredeyse tamamında kurulmuş olan Halkevleri kendilerine yüklenmiş olan bu görevi önemli ölçüde yerine getirmenin çabası içerisinde olmuşlardır. Halkevleri, halkın Kemalist devrimleri kabullenmesi noktasında belli bir mesafe kaydederken, uluslaştırma politikaları konusunda ise yeteri kadar başarılı olduklarını söylemek doğru olmaz. Halkevleri çatısı altında yurt genelinde önemli çalışmalar yürütülmüş olmakla birlikte, söz konusu kurumlara yöneltilen en önemli eleştiri ise Cumhuriyet Halk Partisi'nin yan kuruluşları veya arka bahçesi gibi hareket etmiş olmalarıdır.

Devrimlerin ve yapılmak istenen köklü değişikliklerin halka kabul ettirilmesinde, Halkevleri çatısı altında faaliyet yürütmüş olan şube kollarına çok önemli bir görev düşmüştür. Buna göre Halkevleri çatısı altında kurulmuş olan başlıca kollar ise; Dil, Tarih ve Edebiyat, Ar(Güzel Sanatlar), Gösterit(Temsil), Spor, Sosyal Yardım, Halk Dershaneleri ve Kurslar, Kitapsaray ve Yayın, Köycülük ile Müze ve Sergi şubeleri şeklindedir(CHP Halkevleri Öğreneği, (CHP HÖ)1935:5).

Temelleri yeni atılmış olan devletin ilan etmiş olduğu Cumhuriyet rejiminin temellerini oluşturduğu sosyo-kültürel kurumlardan biri olan Halkevleri ve adeta küçük minyatürleri olan Halkodaları Türk toplumunun sosyal, kültürel ve eğitsel konularda şekillenmesinde oldukça hayati bir rol oynamıştır. Bununla birlikte söz konusu kültür kurumları her ne kadar zaman zaman yeni inşa edilen devletin resmi ideolojisinin taşıyıcısı olarak görülseler de Türk kültür hayatına olan katkıları inkar

edilemez. Söz konusu kurumlar soysal, kültürel ve eğitsel alanlarda yapmış oldukları değişim ve dönüşümlerle üzerinde durmayı gerektirmektedir(Durukan, Uraz, 2008: 38-40).

Yukarıda çizilmiş olan tablo çerçevesinde Siirt Halkevi de kendi bölgesinde her ne kadar yeterli görülmemiş olsa da önemli sayılabilecek çalışmaları hayata geçirmeye çalışmıştır. Siirt coğrafi konum itibariyle önemli sayılabilecek mahrumiyetlere sahip olmakla birlikte yurt genelinde kurulmuş olan diğer Halkevleri gibi gücü ve olanakları ölçüsünde kendisine yüklenmiş olan misyonun gereklerini yerine getirmeye çalışmıştır. Buna göre Siirt Halkevi 23 Şubat 1934 tarihinde itibaren faaliyete geçmiştir. Bu tarihten itibaren hem merkezde hem de merkeze bağlı olan kazalarda oluşturulmuş olan Halkevleri ve Halkodaları ile merkezden gelen talimatlar doğrultusunda çalışmalar yürütülmüştür. Halkevi çatısı altında açılmış olan 9 şube kolu aracılığıyla çok farklı faaliyetler yürütülmüştür. Ancak açılmış olan şube kollarındaki verimlilik aynı düzeyde olmamıştır. Bazı şube kollarında hem halk için hem de ülkenin gelişimi açısından oldukça verimli çalışmalar yürütülürken, bazıları ise oldukça sönük bir süreçten geçmiştir.

Ülkemiz genelinde açılmış olan Halkevleri ve Halkodaları aracılığıyla yurttaşların birçok konuda gelişimlerine katkıda bulunulmaya çalışılmıştır. Bu katkı söz konusu kurumların çatısı altında kurulmuş olan şube kolları aracılığıyla sağlanmaya çalışılmıştır. Bu şube kolları içerisinde üzerinde önemle durulması gerekenlerin başında Dil ve Edebiyat kolu gelmektedir. Bu kolun başlıca amacı hem Türk Dilinin kökeni araştırmak hem de milli dil olan Türkçenin ülke genelinde yaygın ve etkili bir şekilde kullanımını sağlamaktır. Buna göre Siirt Halkevi çatısı altında kurulmuş olan Dil ve Edebiyat Şubesi de kendi bölgesinde önemli çalışmalar yürütmüştür. Bu çalışmalar içerisinde Türkçenin bölge halkı arasında yaygın bir şekilde kullanımını sağlamak oldukça önemli bir yer tutmuştur. Bu konuya Siirt Halkevi ile Halkevleri Genel Merkezi arasında yapılmış olan yazışmalarda da çok sık yer verilmiştir. Siirt ve çevresinde yaşayan halkın önemli bir kısmı Kürt ve Araplardan oluşmakta olup, halkın yaygın olarak konuştuğu dil ise Kürtçe ve Arapça'ydı. Böyle bir yapı olduğu için de yöre halkı Türkçeyi bilmiyor ve gündelik hayatta neredeyse hiç kullanmıyordu. Siirt Halkevi, Dil ve Edebiyat Şubesi

aracılığıyla bu durumu tersine çevirmek yani il genelinde Türkçenin yaygın bir şekilde kullanımını sağlamak için çok sayıda Türkçe okuma-yazma kursu açmıştır. Bu yolla hem milli dil olan Türkçenin halk arasında yayılması hem de bölgede okur-yazar kişi sayısının hızlı bir şekilde artırılması amaçlanmıştır. Siirt Halkevi'ne bağlı olan Dil ve Edebiyat Şubesinin belirlemiş olduğu amaçlara tam olarak ulaşmış olduğunu söylemek de oldukça güçtür. Bu durumu iki ana nedene bağlamak mümkündür. İlki ve belki de en önemlisi bölge halkının Türkçe öğrenme konusunda çok istekli davranmamış olması, diğer bir neden ise Siirt Halkevi'nin örgüt olarak bu konuda halk üzerinde etki oluşturabilecek politikalar üretmemiş olmasıdır.

Siirt Halkevi aracılığıyla oluşturulmuş olan diğer şube kolları da kendi alanlarında çok farklı faaliyetler yürütmüştür. Buna göre Güzel Sanatlar şubesi, kendi bölgesinde müzik, resim, heykel, mimari gibi konularda ilgisi ve yeteneği olan gençleri yetiştirmeye çalışmıştır. Örneğin; Yöre gençliğine yönelik güzel sanatlar olarak ifade edilebilecek bando, koro, mandolin gibi konularda çeşitli kurslar verilmiştir. Temsil (Gösterit) şubesi aracılığıyla yöre halkına yönelik başta tiyatro olmak üzere çok farklı oyun ve etkinlikler sergilenmiştir. Benzer şekilde yöre gençlerinin güzel ve serbest bir şekilde konuşmalarını sağlamaya dönük faaliyetler de dikkate değerdir. Spor şubesi ise genç-yaşlı, kadın-erkek demeden tüm yöre halkını sportif faaliyetlere yönlendirerek, böylece hem yöre insanının çok farklı sporsal dallarda gelişmelerine hem de sağlıklı bir fiziki yapıya ve bilince sahip olmalarını sağlamaya çalışmıştır. Siirt Halkevi bünyesinde kurulmuş olan Spor Şubesi aracılığıyla yörede çeşitli futbol egzersizleri, voleybol turnuvaları ve masa tenisi gibi etkinlikler yürütülmeye çalışılmıştır(Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490.1.0.0.990.833.1.s.7).

Halkevleri teşkilatlanması altında faaliyet gösteren şube kollarından biri de Sosyal Yardım Şubesi olmuştur. Bu şube kolunun esas vazifesi, yardıma muhtaç kimsesiz kadınlar, çocuklar, ihtiyarlar ve hastalar gibi vatandaşlar hakkında toplumun şefkat ve yardım duygularını uyandırmak ve yükseltmektir. Bununla birlikte sosyal yardım şubesinin çevresinde bulunan hayır kurumlarının daha faydalı ve verimli çalışmalarını için onlarla sürekli temas halinde bulunulmaya da dikkat edilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur(BCA, 490.1.0.0.992.839.1, s.40). Siirt

Halkevi Sosyal Yardım Kolu da kendi bölgesinde bulunan köyleri ve vilayet merkezini dolaşarak halkı sağlık taramasından geçirmiş, sağlık konusunda yardıma muhtaç kimselere ulaşmaya çalışmıştır. Bununla birlikte il genelinde eğitim gören yardıma muhtaç öğrencilere de hem kılık-kıyafet hem de iâşe yardımında bulunmuştur(BCA,490.1.0.0.1002.871.2: 142).

Siirt Halkevi'ne bağlı olarak faaliyet göstermiş olan Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi aracılığıyla bölge halkına milli dil olan Türkçe öğretilmeye çalışılmıştır. Bu hedef doğrultusunda çok sayıda Türkçe okuma-yazma kursu açılarak, böylece örgün eğitimden mahrum kalmış olan ergen nüfusun hem okuma-yazmaya geçirilmesi hem de Türkçeyi öğrenmeleri sağlanmaya çalışılmıştır(BCA, 490.1.0.0.1002.871.2: 48). Köycülük kolu aracılığıyla da Siirt'te bağlı köylere çeşitli geziler düzenlenerek köylü halka dönük Türkçe okuma-yazma kursları, güncel konularda bilgilendirmek amaçlı çeşitli seyyar konferanslar verilmiştir. Tabii bu kol vasıtasıyla yürütülen çalışmalardan tam anlamıyla verim alındığını söylemek oldukça güçtür(BCA, 490.1.0.0.1002.871.2: 43). Tarih ve Müze Şubesi aracılığıyla Siirt ve çevresinin tarihi hakkında çalışmalar yürütülmeye çalışılmıştır. Ancak Siirt'in tarihsel yönünün çok güçlü olmayışı ve müzelik malzemenin yetersizliği gibi nedenlerle söz konusu şube kolunun yürütmüş olduğu çalışmalar oldukça sınırlı olmuştur(BCA, 490.1.0.0.1002.871.2: 49).

Siirt Halkevi çatısı altında faaliyet göstermiş olan önemli kollardan biri de Kütüphane ve Yayın Şubesi olmuştur. Bu kolun yürütmeye çalıştığı en önemli çalışma ise vilayet genelindeki köylerde oluşturmaya çalıştığı seyyar kütüphaneler ve okuma odalarıdır. Bu sayede hem köylü kesimin okur-yazar düzeyi yükseltilmeye hem de Türkçenin yöre genelinde yayılmasına katkıda bulunmuştur. Kütüphane ve yayın şubesi eliyle yürütülen çalışmalardan biri de il genelindeki kütüphanelerde bulunan kitapların ciltlenmiş olmasıdır. Siirt Halkevi kütüphanesinde 3162 tane kitap bulundurulmuş olup, Halkevi böyle zengin bir kitaplığa sahip olmasına rağmen Siirt halkı bu kitaptan yeteri kadar yararlanmamıştır(BCA, 490.1.0.0.1002.871.2.).

Yukarıda üzerinde durulan noktaların yanı sıra Siirt Halkevi eliyle yöre genelinde çok farklı çalışmalar yürütülmeye çalışılmıştır. Tabii Siirt Halkevi yürütmüş olduğu çalışmaların bir kısmında başarılı sonuçlar elde etmiş iken, çoğu

çalışma ise sadece kağıt üzerinde kalmış olup bu çalışmalarda talep merkezden geldiği için ve kimi Halkevi yöneticilerinin merkeze yaranmak istemesi nedeniyle sürdürülüyormuş gibi gösterilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte Siirt Halkevi de genel olarak ülke genelinde kurulmuş olan tüm Halkevi ve Halkodaları gibi kendisine yüklenmiş olan misyonu taşıyıcı olmaya çalışmıştır. Ancak söz konusu misyonun, misyon yükleyicilerin belirlemiş olduğu ölçüde gerçekleştiğini söylemek de gerçekçi bir değerlendirme olmaz. Tüm bu değerlendirmeler ışığında söz konusu devrim veya kültür kurumlarının hem Siirt'te hem de ülkemiz genelinde önemli değişimlerin yaşanmasına aracılık ettikleri inkar edilemez.

1.1.PROBLEM DURUMU

Halkevleri, ülkemizde 1932 ile 1951 tarihleri arasında faaliyet göstermiş çok yönlü ve etki alanları oldukça geniş olan kültür kurumlarıdır. Bu kurumlar kuruluş amaçları itibariyle Cumhuriyet rejiminin ilkelerini yayma, halkı gerçekleştiren devrimler konusunda aydınlatma ve toplumu belli bir ideoloji etrafında toplamayı esas görev olarak bilmişlerdir. Nitekim söz konusu kurumlar kendileri için belirlenmiş olan hedefler doğrultusunda ülkemiz genelinde oldukça önemli faaliyetler gerçekleştirmeye çalışmışlardır. 19 Şubat 1932 tarihinde ilk olarak 14 il merkezinde açılan bu kurumlar kısa süre içerisinde ülkemizin dört bir tarafına yayılmışlardır. Zamanla bu kurumların sayısı 478'e çıkmıştır. Sayılarından da anlaşılacağı gibi ülkemizdeki bütün il merkezleri ile büyük ilçe merkezlerinde örgütlenerek, neredeyse tüm toplumu etkilemeye çalışmışlardır.

Buna göre ülkemizin bir dönemine damgasını vurmuş olup, hem kurucu devletin ideolojisi olan ulus devletin tam anlamıyla inşasına imkan sağlamak hem de toplumu oluşturan bireylerin pek çok konuda gelişimine katkıda bulunmak için kurulmuş olan Halkevlerini irdelemek önem arz etmektedir. Bu tez çalışmasında da ülkemiz Güneydoğu Anadolu Bölgesi Siirt ilinde inşa edilmiş olan Siirt Halkevi'nin ne tür çalışmalar yürüttüğü, yürütmüş olduğu çalışmalarda amaca ulaşip ulaşmadığı ayrıca çalışmalarını sürdürürken karşılaştığı sıkıntıları sorgulamak problem durumunu oluşturmaktadır.

1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışma ile ülkemizin kuruluşunun ilk dönemlerinde oluşturulan ve Osmanlı Devleti döneminde çeşitli konularda ihmal edilmiş olan yetişkin nüfusu başta sosyo-kültürel açıdan olmak üzere pek çok konuda geliştirmeye çalışan genelde Halkevlerinin özelde ise Siirt Halkevinin gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler ve söz konusu faaliyetlerin sağlamış olduğu yararlar ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Bilindiği gibi ülkemiz Osmanlı Devleti'nden devralmış olduğu mirasın üzerinde şekillenmiştir. Bununla birlikte Osmanlı Devleti özellikle son dönemlerinde önemli sıkıntılar yaşamış olup toplumu oluşturan halk kendi içinde pek çok sorunla uğraştığı için Batı toplumlarının oldukça gerisinde kalmıştır. İşte Türkiye Cumhuriyetini kuranlar bu sıkıntıların bilincinde olarak halkın çeşitli konularda gelişimlerine katkıda bulunmak amacıyla Halkevleri ve Millet Mektepleri tarzı örgütlenmeler oluşturma yoluna gitmiştir.

1932'den itibaren ülkemizin çeşitli illerinde kurulmaya başlanan Halkevlerinin çok farklı alanlarda çok farklı çalışmaları olmuştur. Bu noktada ülkemiz Siirt ilinde kurulmuş olan Halkevi de kendi bölgesinde yürütmüş olduğu faaliyetlerle yetişkin nüfusu çok farklı konularda geliştirmeye çalışmıştır. Bu araştırmanın amacı da söz konusu Halkevinin yürütmüş olduğu faaliyetler ve bu faaliyetler sonucunda oluşan olumlu ve olumsuz durumları ortaya çıkarmaya çalışmaktır.

Cumhuriyeti kuran kurucu kadrolar Halkevleri yapılanmasıyla Osmanlı mirasının halkın üzerinde bırakmış olduğu olumsuz etkiyi ortadan kaldırmak ve en önemlisi de Kemalist ideolojiyi yerleştirmeyi amaçlamıştır. Bu çalışmada Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde eğitsel ve kültürel alanda oluşan ikililikler ve belki de bu olumsuzlukların sonucu olarak oluşmuş olan Halkevleri teşkilatlanmasının nasıl yapılandığı hangi tür etkinlikler organize ettiği, toplumun hangi kesimlerinin bu kurumlara rağbet gösterdiği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın merkezini ise Siirt ilimizde kurulan Halkevinin nasıl kurulduğu, ne tür süreçlerden geçtiği, yürütmüş olduğu faaliyetler ve halkın bu faaliyetlere göstermiş olduğu tepki oluşturmaktadır.

1.3.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bu çalışmada cumhuriyet döneminde ülkemiz Güneydoğu Anadolu Bölgesi Siirt ilinde kurulmuş olan “Siirt Halkevi Ve Faaliyetleri” hakkında kapsamlı bir araştırma yapıp, söz konusu Halkevi aracılığıyla Siirt yöresinde gerçekleştirilen faaliyetler ve yaşanan süreçler hakkında detaylı bir şekilde bilgi verilerek daha sonraki çalışmalar için bir karşılaştırma örneği sunulmaya çalışılmıştır.

Yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin inşa edilmeye başlandığı 1923 ile 1945 yılları arasında Cumhuriyet rejimine ve bu rejimi temsil eden kurumlara karşı çeşitli sıkıntılar baş göstermiştir. Rejime ve rejimin kurumlarına karşı oluşan bu sıkıntıların aşılması için oluşturulmuş olan önemli kurumlardan biri olan Halkevleri, ülke çapında gerçekleştirilmiş olan pek çok çalışmanın adeta merkezi konumundaydılar.

Bu noktada ülkemizin Doğusunda kurulmuş olan Halkevleri ve Halkodalarının da misyonu oldukça hayatiydi. Başta Siirt ili olmak üzere Doğuda kurulmuş olan Halkevleri ve Halkodaları bir yandan rejimi ve rejimin kurumlarını ayakta tutmaya çalışırken bir yandan da Türk dilinin yayılmasına aracılık etmişlerdir. İşte bu çalışmayla birlikte Siirt Halkevi'nin Cumhuriyet rejimine, rejimin kurumlarına ve tek parti ideolojisine ne derece hizmet ettiği, halkı bu ideoloji doğrultusunda ne derece dönüştürdüğü görme imkanı olacaktır. Halkevleri yapılanması gerek ülkemiz genelinde gerekse Siirt ili özelinde belli bir ideolojinin topluma yayılmasının aracı olarak inşa edilmişlerdir. Bu çalışmayla birlikte söz konusu oluşumun belirlenmiş olan hedefler etrafında ne tür çalışmalar yürüttüğü, çalışmalara yöre halkının nasıl bir tepki gösterdiği ve çalışmalarda belirlenmiş olan hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

1.4.YÖNTEM

Bu araştırma çalışması nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ve görüşme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Ayrıca konu ile ilgili olarak bir literatür çalışması yapılarak yazın alanda oluşturulmuş olan kaynaklardan da yararlanılmıştır.

1.5.TANIMLAR

Halkevi:“Halkevi, kalplerinde ve dimağlarında memleket sevgisini mukaddes ve ileri yürüten yüksek bir heyecan halinde duyanlar için toplanma ve çalışma yeridir”(Cumhuriyet Halk Fırkası, Halkevleri Talimatnamesi(CHF HT), 1932:5).

Halkodası: Halkevlerine göre daha küçük çapta olan ve genellikle ilçe merkezleri ile köy ve kasaba gibi yerleşim merkezlerinde oluşturulan kültür kurumlarıdır.

Türk Ocakları: 1912 yılında İstanbul’da bir kültür derneği olarak kurulmuş olup Cumhuriyet döneminde Türkiye’de millî devletin oluşumuna katkıda bulunmuş, milliyetçi özellikleri ön planda olan bir örgüttür. Karadağ’a göre (akt.Kardaş, 2007)

Millet Mektepleri: Türkiye’de 1 Kasım 1928’de yeni harflerin kabulünden sonra halkı okur-yazar kılmak amacıyla gerçekleşen eğitim seferliği için kurulmuş dört ay süreli eğitim veren halk eğitimi kurumlarıdır.(<http://tr.wikipedia.org>.)

İdeoloji: Siyasal ya da toplumsal bir öğretiyi oluşturan, bir hükümetin, bir partinin, bir toplumsal sınıfın davranışlarına yön veren politik, hukuksal, bilimsel, felsefi, dinsel, estetik düşünceler bütünüdür(<http://tr.wikipedia.org>.).

Kemalizm(Atatürkçülük):Kelime anlamı olarak Mustafa Kemal Atatürk’ün düşüncelerinin ve görüşlerinin takipçisi olma anlamını içeren, ideolojik olarak emperyalist devletlerin fakir ve geri kalmış bir millete karşı giriştiği paylaşma hareketine tepki olarak doğan; Atatürk milliyetçiliğine bağlı, belirli bir sınıf desteğine dayanmayan; geri kalmış safsata ve batıl inançlardan güç alan kurumlar yerine akla ve bilime dayanan kurumları getirmeyi amaç edinen, anti emperyalist Mustafa Kemal Atatürk’ün ideolojisi (<http://tr.wikipedia.org>.).

İKİNCİ BÖLÜM

2.1.HALKEVLERİ VE HALKODALARININ OLUŞUM VE ÖRGÜTLENME YAYILMA VE DÖNÜŞME SÜRECİ

2.1.1.Oluşum ve Örgütlenme

2.1.1.1.Halkevlerine İhtiyaç Duyulmasının Başlıca Nedenleri

Hiç şüphesiz hiçbir oluşum veya yapı sebepsiz yere ortaya çıkmamıştır. Bundan dolayıdır ki, Türkiye Cumhuriyeti'nin belli bir dönemine damgasını vurmuş ve toplumu oluşturan unsurları çok farklı noktalarda şekillendirmeyi amaçlayan Halkevlerinin açılmasının birçok nedeni vardır. Bu nedenleri kendi içinde sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik olmak üzere ayırabiliriz. Bu etkenler içerisinde üzerinde durulması gereken en önemli faktörler siyasal ve kültürel gerekçelerdir. Siyasal faktörler, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın her geçen gün güçlenmesi buna bağlı olarak iktidarda bulunan Cumhuriyet Halk Fırkası'na bir alternatif olarak ön plana çıkması ve Türk Ocakları kaynaklı bazı gelişmeler olarak sıralanabilir.

Bununla birlikte Halkevlerinin kuruluş nedenlerini daha iyi anlamak için Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasının sonuçlarını detaylı bir şekilde irdelemek gerekir. Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın siyasal açıdan sonuçlarına baktığımızda çıkarılması gereken en önemli mesaj, ülkeyi yönetme pozisyonunda olan yöneticilerle halk arasında bir kopukluk olduğu, yöneticilerin yapılan köklü değişiklikleri Anadolu halkına yeteri kadar aktaramadığı, halka inemedikleri, dolayısıyla yöneticilerle toplum arasında sağlıklı bir ilişkinin olmadığıdır. Belki bundan da önemlisi; Cumhuriyet yönetiminin bugüne kadar yapılmış olan devrimleri halka yeterince aktaramadığı, uygulanmaya çalışılan yeni rejimin rayına oturmadığı, düzen karşıtlarının hala tehlike unsuru olduğu ve çok partili siyasal yaşamın henüz Türkiye için çok erken olduğu gerçeğiydi(zeyrek, 2006:9).

Bununla birlikte Serbest Cumhuriyet Fırkası bizzat Mustafa Kemal tarafından desteklenerek kurulmuş olmasına rağmen söz konusu siyasi hareketin her geçen gün güçlenmesi, iktidardaki partiye muhalif olanların toplanma yeri haline gelmesi,

iktidarı ve iktidarın yapmak istedikleri devrimleri tehdit etmesinden dolayı kapatılmıştır. Serbest Cumhuriyet Fırkası deneyiminin ortaya çıkarmış olduğu yukarıdaki tehditler iktidarın bazı arayışlar içerisine girmesine neden olmuştur. İşte o arayışlardan ilki ve yapılmak istenenler ile ilgili en önemlisi Halkevlerinin oluşumunun temellerinin atılmasıdır. Serbest Cumhuriyet Fırkası olayı, iktidara ve özellikle de Mustafa Kemal'e Cumhuriyetin ilk dönemlerinde yapılmış olan birçok çalışmanın halk tarafından yeteri kadar benimsenmediğini ve halkın buna tepki olarak farklı siyasi oluşumlara kaydığını göstermiştir. Bunu gören Atatürk ve mensubu olduğu Cumhuriyet Halk Fırkası devrimlerin Türk halkına ancak bir takım sosyo-kültürel kurumlar aracılığıyla aşılabilceğini fark etmişlerdir.

Halkevlerinin açılmış olmasının en önemli nedeni olarak kültürel etmenler ön plana çıkarılabilir. Çünkü Serbest Cumhuriyet Fırkası olayında da görüldüğü gibi Cumhuriyetin ilk yıllarında sosyal ve kültürel alanda yapılmak istenen birçok inkılap halk katında yeterli desteği görmemişti. O dönemde halka hem yeni alfabeyi hem de okuma-yazmayı öğretmek amacıyla açılan Millet Mekteplerinin bu görevi yeteri kadar yerine getirmemesi ve diğer kültürel devrimleri halka anlatmak için Halkevlerinin açılmasına karar verilmiştir.

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde yaşanmış olan Serbest Cumhuriyet Fırkası ve Menemen olayları ülke yönetiminde söz sahibi olan kişilerin özellikle de Mustafa Kemal, Cumhuriyet Halk Fırkası yöneticileri ve onlarla birlikte hareket edenlerin meseleyi çok farklı açılardan düşünmelerine ve ayrıca alınması gerekli olan tedbirleri müzakere etmelerine neden olmuştur. Söz konusu süreçte ülkeyi yönetenler hem kendilerine çeki düzen verip halk nezdinde itibarlarını artırmak hem de halk ile aralarında oluşan kopukluğu gidererek, halkın yaşam kalitesini yükseltmek için sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel alanda bir takım düzenlemeler yapma yoluna gitmişlerdir. Ülkeyi idare edenler bir taraftan yukarıda sayılanları yaparken, bir taraftan da cumhuriyet rejiminin geleceğini sağlamlaştırmak ve CHF'nin ideolojisini geliştirmeye ve bu ideolojiyi de bir takım kurumlar aracılığıyla halka aşılama çalışmışlardır. Bu çalışmalar çerçevesinde öncelikli olarak rejim için tehdit oluşturduklarına inanılan kişiler ve kurumlar teker teker ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Kendileri gibi düşünmeyen kurum ve kişileri ortadan kaldırma

çalışmaları zamanla öyle bir hal almış ki adeta CHF dışında kalan siyasi, sosyal, kültürel kurumlara örgütlenme ve yaşam hakkı tanınmamıştır.(Zeyrek, 2006: 10)

Ayrıca bu dönemde, CHF dışında kalan kurumlara, örgütlenme ve yaşama hakkının tanınmamasının bir sonucu olarak, daha küçük çaplı ve daha az etkili olan kurumlardan; Talebe Birlikleri, Muallimler Cemiyeti, Türk Kadınlar Birliği, Gazeteciler Cemiyeti, İhtiyar Subaylar Cemiyeti ve Türk Masonlar Cemiyeti'nin de kapatıldığını görmekteyiz(Zeyrek, 2006: 12).

Söz konusu dönemde mevcut hükümet tarafından kapatılan kurumların en büyüğü, en önemlisi ve en etkilisi ise Türk Ocakları olmuştur. Bu dönemde Türk Ocakları ve Halkevleri adeta birbiri ile iç içe gibi düşünülmüştür. Oysa her ikisi de birbirinden farklı tarihlerde kurulmuş, farklı özellikteki yapılardır. Daha doğrusunu söylemek gerekirse Türk Ocakları'nın kapatılması Halkevlerinin kurulmasına zemin hazırlamıştır. Böyle bir düzenlemeye gidilmiş olmasının birçok nedeni sıralanabilir. Bu nedenler içerisinde ön plana çıkanlar ise; Türk Ocakları'nın zamanla bir siyasi partinin yan kuruluşu gibi hareket ederek, iktidardaki partiye muhalif olanların adeta toplanma yeri haline gelmesi ve hükümet aleyhine bir takım çalışmalar yürütmeye başlaması şeklinde sıralanabilir. Yukarıda sayılan ve bunların dışında kalan bir takım gerekçelerle Türk Ocakları 10 Nisan 1931 tarihinde kendi kendini kapatmak zorunda kalmıştır(Toksoy, 2007: 26)

Türk Ocaklarının sıralanmış olan nedenlerden dolayı kapatılmış olması ülke genelinde başta sosyo-kültürel alanlar olmak üzere birçok noktada önemli sorunların veya eksikliklerin yaşanmasına neden olmuştur. İşte Halkevlerinin kuruluş mantığının altında yatan nedenlerden biri de söz konusu kurumların kapatılmasıyla oluşan boş alanın doldurulmak istenmesidir. Tabii Halkevlerinin kuruluş nedeni sadece oluşan bir boşluğun doldurulmak istenmesi değildi.

Halkevlerinin kuruluşunun altında yatan temel ve belki de en belirleyici etken ise Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılması ile birlikte devleti yöneten otorite ile vatandaşlar arasında oluşmuş olan sosyal kopukluğu ortadan kaldırmaya çalışmaktır. Bunun farklı bir şekilde ifade etmek gerekirse de ülkeyi yöneten siyasi parti

hükümetinin düşüncelerini, görüşlerini ve ideolojisini halka benimsetmek söz konusu kurumların ana kuruluş nedenlerinin başında geliyordu.

Halkevlerine ihtiyaç duyulmuş olmasının diğer gerekçeleri ise; Türk toplumunun yıllardan beridir geri kalmasına neden olan olumsuz örneklerin ortadan kaldırılması, söz konusu kurumlar vasıtasıyla toplumu oluşturan bireylere devrimleri taşıyarak böylece çağdaşlaşmayı sağlamak, yerel özellikleri ön plana çıkararak ülke sınırları içerisinde yaşayan farklı unsurları tek çatı altında toplamaya çalışmak bunlardan sadece birkaçını oluşturmaktadır(Zeyrek, 2006: 16).

Toplumsal alanda pek çok devrimin gerçekleştirildiği, Türk milletini çağdaş Batı medeniyetlerinin seviyesine taşımak amacıyla sosyal ve ekonomik alanda pek çok düzenlemenin gerçekleştirildiği bu dönemde en önemli eksiklik olarak halk ile yönetici kesim arasında çeşitli konularda oluşan kopukluk ve bu kopukluğu giderecek kurumsal bir yapının olmayıştıydı. Halk ile aydın kesim arasında oluşan bu kopukluğu giderecek ve halkı devrimler doğrultusunda yönlendirecek bir yapının oluşması için Atatürk ve CHF önderliğinde önemli adımlar atılmaya başlanmıştır. Zaten “Kemalist devrimin Halkçılık ilkesi yeni yönetimin halk yönetimi olmasını ve yöneticilerin halkın içinden gelmesini, kitlelerle kaynaşmasını öngörüyordu.”(Çeçen, 2000: 77). Buna göre ifade edilen ilerlemenin kaydedilebilmesi için ülke genelinde yeni bir örgütlenmeye ihtiyaç olduğunun üzerinde durulmuştur.

Dünyada Batılı muasır medeniyetler başta olmak üzere birçok ülkede geniş kitle gruplarının eğitimi ile ilgili olarak, özellikle de yetişkin nüfusu sosyal, kültürel ve eğitsel konularda yönlendirip geliştirecek halk eğitim merkezleri oluşturulmuştu. Cumhuriyeti inşa eden kurucu kadrolar da söz konusu ülkeleri örnek alarak ülkemizde benzer bir yapılanmaya gitmek için çeşitli araştırmalar yapmışlardır. Bu araştırmalar bazı öğrenciler ve görevliler Avrupa'nın çok farklı ülkelerine gönderilerek buralardaki sistemler inceleniyordu. Bu amaçla Avrupa'ya gönderilen öğrencilerden biri de Vildan Aşır Savaşır'dır. Söz konusu öğrenci orta Avrupa ülkelerinden biri olan Çekoslovakya'ya gönderilmiştir. Avrupa'ya gönderilen öğrencilerin ve görevlilerin yapmış oldukları gözlem ve tespitlerden hareketle oluşturulacak olan kurumların temelleri atılmaya çalışılmıştır (Çeçen, 2000: 82).

Ülkemizde halk eğitimi faaliyetlerinin yetersiz olması ve ülkenin içinde bulunmuş olduğu şartlardan dolayı, Osmanlıdan kalan eğitim kurumları üzerine yapılandırılmaya çalışılan yeni ve henüz yetersiz olan eğitim sistemi ile uygulanmaya çalışılan Kemalist devrimler halk kitleleri üzerinde zamanında ve yeteri kadar etkili olmuyordu. Söz konusu devrimleri halka aşlamak isteyen devlet adamlarının ve toplumu yönlendirme noktasında olanların çabaları da çoğu zaman yetersiz kalıyordu. Bu ve benzeri problemler çağdaş ve sürekliliği olan bir halk eğitimi için düzenli bir kurumsal yapılanmaya gidilmesini adeta zorunlu kılıyordu.

Halkevleri yapılanmasını üzerinde araştırma yapan kişiler söz konusu kurumların oluşum gerekçelerini farklı şekilde ifade etmişlerdir. Buna göre Halkevleri teşkilatlanması için oldukça önemli bir isim olan İsmail Hakkı Baltacıoğlu'na göre, Halkevleri gençleri terbiye eden yuvalardır, ona göre asıl gerekli olan şey gençleri yetiştirip barındırmaktan ziyade, gençleri Türk kültürü ve medeniyetiyle kuşatmaktır(Baltacıoğlu,1950: 29). Bununla birlikte Fikret Başkaya; Halkevlerinin gerçekte halkın eğitim ve gelişimi için kurulmadığını aslında yapılmak istenenin emekçi halk üzerinde bir denetim sağlamak, bunun için de halk katlarından Bonapartist rejime yandaşlar yaratmak amacıyla olduğu yorumunda bulunur Başkaya'ya göre (akt: Kardeş, 2007: 115).

Halkevlerinin açılış sebepleri 1932 yılında yayımlanan talimatnamede ise şu şekilde özetlenmiştir: “Fırkamızın program temelleri cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, laiklik ve inkılapçılıktır. Programımız bu ana temel prensiplerin hakimiyeti ve ebedleşmesi için bu vasıflarda kuvvetli vatandaşlar yetiştirilmesini; milli seciyenin Türk tarihinin ilham ettiği derecelere çıkarılmasını, güzel sanatların yükseltilmesini, milli kültürün ve ilmi hareket ve faaliyetlerinin kuvvetlendirilmesini ehemmiyetli vasıtalar olarak tespit ve işaret eder. Bu esas ve vasıtaların hepsi birden medeniyet yolunda Türklüğün kaybettiği uzun yıllar cesur, atılgan ve yorulmaz hamlelerle kazanacak nesiller yetiştirmeği, medeniyet sahasında Türk'ün tabii meziyet ve kabiliyetleri ile mütenasip şeref mevkiini tekrar almasını istihdaf eyler. Halkevlerinin gayesi bu uğurda çalışacak mefkureci vatandaşlar için toplayıcı ve birleştirici yurtlar olmaktadır.”(CHF, HT 1932: 5).

2.1.1.2.Halkevlerinin Oluşumu

Halkevlerinin oluşumu kendiliğinden ve gelişigüzel olarak gerçekleşmiş bir süreç değildir. Halkevleri kendisinden önce var olan ve son yıllarda yaşanmış olan bir takım sıkıntılardan dolayı varlıklarına fiilen son verilen Türk Ocakları'nın mirası üzerine inşa edilmiştir. Her ne kadar Türk Ocaklarından kalan mirasın üzerinde yapılandırılmış olsa da Halkevlerinin kuruluş amacı Türk Ocakları'ndan oldukça farklıdır. Halkevleri genel olarak yetişkin eğitime odaklanmış sosyo-kültürel bir yapıdır. Bu yapı ortaya çıkmadan önce yurtdışı örnekleri Cumhuriyet hükümeti tarafından detaylı bir şekilde araştırılmıştır. Bu araştırmalar için Avrupa'nın çeşitli ülkelerine uzmanlar gönderilerek böylece oluşturulacak olan yapının altyapısı ve temelleri atılmaya çalışılmıştır(Çeçen, 2000: 92).

10-18 Mayıs 1931'de toplanan Cumhuriyet Halk Fırkası'nın üçüncü büyük kongresi Halkevlerinin kurulmasına karar vermiştir(Çeçen, 2000: 95). Ülkeyi idare eden siyasi parti temsilcilerinin almış olduğu bu karar neticesinde ülke genelinde temelleri atılacak olan kültür kurumları için hummalı bir hazırlık süreci başlamıştır.

Sonunda 19 Şubat 1932 tarihinde Halkevleri resmi olarak kuruldu. Halkevlerinin açılışında başta Millet Meclisi Başkanı Kazım Karabekir olmak üzere, pek çok bakan ve milletvekili katılmıştır. İlk olarak 14 vilayette Halkevlerinin açılışı yapılır. Bu vilayetler; Ankara, Afyon Aydın, Bolu, Bursa, Çanakkale, İzmir, Konya, Samsun, Malatya, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir ve İstanbul'dur(Çeçen, 2000: 95-100).

Türkiye'yi oluşturan unsurları yakından tanımak için, ülkeyi coğrafyasından, tarihine, kültüründen sosyolojik yapısına kadar iyi etüt etmek gerekiyordu. Bununla birlikte Anadolu'yu oluşturan maddi ve manevi unsurları harekete geçirerek, Türk dilini ve kültürünü işleyerek sağlıklı ve bilinçli nesiller yetiştirecek bir kurumsal yapılanmaya gitmek neredeyse bir zorunluluktur. Buna göre sıralanmış olan eksiklikleri gidermek Halkevlerinin kuruluşunu ön plana çıkaran etkenlerdir. Halkevlerinin kuruluşuna etki eden ana faktörlerden biri de Türk toplumunu oluşturan ve geleceğe yön verme konumunda olan genç bireylere her bakımdan sahip

çıkıp onları hayata hazırlamaktı. Benzer şekilde toplumda sosyal yardımlaşma duygusunu geliştirmek de başta gelen amaçlar arasındaydı.(Toksoy, 2007: 34)

Halkevleri kuruluş temellerinin atılması ve ilk 14 şubenin açılışından sonra ülkeye hızlı bir şekilde yayılmışlardır. Halkevlerinin kuruluş yıldönümünü izleyen yıllarda sayıları düzenli bir şekilde katlanarak artmıştır. Bu gelişimin kaydedilmesinde İktidardaki yöneticilerin ve Cumhuriyet Halk Fırkası'nın katkısı oldukça fazladır. Halkevlerinin ülke geneline hızlı bir şekilde yayılmalarının en önemli nedeni ise Cumhuriyet yönetiminin kültürel devrimi bir an önce tüm ülkeye yayarak, böylece Kemalist ideolojinin topluma egemen olmasını sağlamaya çalışmaktır. Kuruluş yıldönümünü izleyen yıllarda açılan Halkevleri ile ilgili istatistiki bilgiler (Tablo 1'de) verilmiştir.

Tablo 1: Yıllara Göre Açılan Halkevleri İle İlgili İstatistikler(Zeyrek, 2006: 24-25)

Halkevinin Açıldığı Yıl	Açılan Halkevi Sayısı	Toplam
1932	14	14
1932	20	34
1933	21	55
1934	25	80
1935	23	103
1936	33	136
1937	31	167
1938	43	210
1939	163	373
1940	6	379
1941	4	383
1942	6	389
1943	5	394
1944	12	406
1945	32	438
1946	17	455
1947	8	463
1948	6	469
1949	5	474
1950	5	479
1951	Bu yıl içerisinde açılmış olan herhangi bir Halkevi bilgisine rastlanmamıştır.	

Toplam		479
---------------	--	------------

Halkevleri dokuz ana koldan oluşmuştur. Bu kollar ise; Dil tarih ve edebiyat kolu, güzel sanatlar kolu, temsil kolu, spor kolu, sosyal yardım kolu, halk dershaneleri kolu, kitaplık ve yayın kolu, köycülük kolu ve tarih ve müze kolu şeklindedir. (CHP HÖ, 1935: 5)Söz konusu kollar kendi içerisinde ülkenin dört bir yanında çok önemli faaliyetler yürütmüşlerdir. Halkevleri bünyesinde oluşturulan bu kollar aracılığıyla halka başta okuma-yazma olmak üzere, tarih, edebiyat, güzel sanatlar, sosyal yardımlaşma ve spor konularında önemli beceriler kazandırılmaya çalışılmıştır.

Buna göre Halkevleri, Türk milletinin Cumhuriyeti ve Cumhuriyetin değerlerini benimsemesine katkıda bulunmak, sosyal ilişkilerde, kültürel, sanatsal ve eğitsel alanlarda muasır medeniyetlerin seviyesine ulaşmak için gerekli olan çalışmaları Türk halkının desteğini arkasına alarak yerine getirmek maksadıyla kurulmuşlardır. Bununla birlikte dinsel değerlerden ziyade ulusal değerlerin ön planda tutulduğu, millet egemenliğinin tüm topluma aşılandığı, halk ile hareket ederek, halk desteğinin önemli ölçüde sağlandığı bir yapı ile söz konusu hedeflere ulaşılabilirdi. Sıralanmış olan yenilik ve devrimler gerçekleştirilerek böylece kendi ayakları üzerinde durabilen, kendi ihtiyaçlarını kendisinin karşıladığı, tam bağımsız ve çağdaş bir devlet örgütlenmesi amaçlanmıştır.

2.1.1.3.Halkevlerine Esin Kaynağı Olan Yurtiçi Örnekleri

Ülkemizde Halkevlerinden önce kurulmuş olan ve bu örgütlenmeye model olan pek çok yapıdan söz etmek mümkündür. Bilindiği gibi ülkemiz uzun süren bir kurtuluş savaşı serüveni yaşamıştır. Kurtuluş savaşı sürecinde hem devlet hem de millet yorgun düşmüş, maddi ve manevi anlamda deyim yerinde ise bir çöküş yaşamıştır. İşte bu noktada devleti ve milleti tekrar şaha kaldırmak ve muasır medeniyetler seviyesine yükseltmek amacıyla sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel alanda köklü reformlar gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Söz konusu reformları gerçekleştirmek amacıyla da özellikle sosyo-kültürel alanda birbirinin devamı olabilecek önemli kurumlar oluşturulmuştur. Buna göre bu kurumlardan Halkevlerine benzeyen ve esin

kaynağı olanlar ise; Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti, Halka Doğru Cemiyeti, Türk Ocakları ve Millet Mektepleri şeklindedir.

2.1.1.3.1.Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti

Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti ülkemizde genelindeki çalışmalarına 21 Nisan 1916'da başlamıştır. Mili duyguları ön plana alarak temelleri atılan kurumun merkezi ise İstanbul'dur. Başlıca faaliyet alanları ise; Türk milliyetçiliğini savunmak ve yetişkin nüfusu çok farklı konularda eğitmek olarak özetlenebilir Karadağ'a göre (akt. Kardeş, 1998: 17).Özellikle yetişkin eğitime ilişkin faaliyetleri bakımından Halkevleri ile benzerlik taşımaktadır. Bununla birlikte Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti'ni ön plana çıkaran en önemli özelliklerinden biri de halkçılık ve milliyetçilik ilkelerini dikkate almış olmasıdır.

2.1.1.3.2.Halka Doğru Cemiyeti

Türk Ocakları'ndan sonra benzer amaçlı dernekler kurulmaya devam etmiştir. “28 Aralık 1917'de İzmir'de kurulan Halka Doğru Cemiyeti, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin halkçılık prensibine bağlı olarak ilmi ve kültürel yönden faaliyette bulunmuştur.” Karadağ'a göre (akt. Toksoy, 2007:29) Yani hem kendinden önce kurulmuş olan Türk Ocakları ile hem de daha sonra kurulmuş olan Halkevleri ile önemli ölçüde benzerlik taşımaktadır.

2.1.1.3.3.Türk Ocakları

Osmanlı Devleti'nin son dönemleri oldukça çalkantılı geçmişti. Bu durum kendini daha çok II.Meşrutiyet'in ilanından sonra göstermiştir. Osmanlı Devleti'nin bu dönemde yaşamış olduğu Girit meselesi, 31 Mart vakası, Trablusgarp Savaşı ve devlete bağlı olup da söz konusu dönemde yaşanmış olan milliyetçilik akımları neticesinde ayrılma teşebbüsünde bulunan azınlık gruplarının etkileri devleti oldukça olumsuz etkilemişti. Benzer şekilde yapılmış olan Balkan Savaşları ile Rumeli'nin önemli bir kısmının kaybedilmiş olması ve buralardaki Türklerin göçe zorlanması gibi olaylar hem devleti hem de devletin himayesinde yaşayan Türk unsurunun derinden sarsmıştır. Milliyetçilik akımlarının her geçen gün güçlendiği bu dönemde Osmanlılık fikri de fiilen çökmüştür. Söz konusu akımın etkisi sonuçta devlet

bünyesinde yüzyıllardır huzurlu bir şekilde yaşayan unsurlar bağımsızlık isteklerini artık yüksek perdeden dile getirmeye başlamışlardır. İçte ve dışta yaşanan bunca olumsuzluk ile birlikte ülke içinde birlik ve beraberliğin sağlanamaması en çok Türk unsurunu etkiliyordu. Yaşanan tüm bu gelişmelere rağmen Türkler arasında milli şuur ve milliyetçilik düşüncesinden söz etmek mümkün değildi (Sarınay, 1994:118-119). Buna göre yukarıda sıralanmış olan olumsuzlukların sebep olduğu endişe ve kaygı sonucu, Türk milli varlığının iyice tehlikeye düşeceği düşüncesi Türk genç ve aydınlarının son bir çare olarak Türk Ocakları yapılanmasına gitmesine neden olmuştur(Toksoy, 2007:20).

Türk Ocakları 12 Mart 1912'de İstanbul'da kurulmuştur. Söz konusu kurumun en belirgin özelliklerinin başında katı bir Türk milliyetçiliğinin savunucusu olması gelirdi. Bununla birlikte sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda faaliyetler yürütmüş olan Türk Ocakları'nın hem şube sayısı hem de üye sayısı belli bir dönem boyunca sürekli olarak artmıştır. Buna göre söz konusu yapı zamanla ülke içerisinde 28 şube ve 2743 üyeye ulaşmıştır Karadağ'a göre (akt: Karadaş 2007: 3).

Türk Ocakları'nın hızlı bir şekilde gelişerek ülkemizin dört yanına yayılmasının en önemli neden ise ilk başlarda İttihat-Terakki Partisi ileri gelenlerinden, sonraları ise başta Gazi Mustafa Kemal olmak üzere ve yine pek çok kişiden maddi ve manevi yardım görmüş olmasıdır. Söz konusu kurum aracılığıyla halkın gelişimi için yapılmış olan başlıca çalışmalar ise; Farklı konularda verilen konferanslar, Türkçe ve yabancı dil kursları, konserler, temsiller, müsamereler, olanakları ölçüsünde bedava sağlık hizmetleri ve sosyal yardımlar şeklindeydi(Zeyrek 2006: 13).

Burada Türk Ocakları'na yer vermemizin en önemli nedeni faaliyet alanları bakımından Halkevleri ile benzerlik göstermesidir. Aslında eskiden Türk Ocakları deyince Halkevleri, Halkevleri deyince de Türk Ocakları anlaşılıyordu. Bu durum bile söz konusu yapılar arasında ne kadar önemli bir benzerlik olduğunu anlatmaya yetiyor. Ayrıca Türk Ocakları'nın halk terbiyesine dönük çalışmalarının çoğunun Halkevlerine yol gösterici olduğu ve Türk Ocakları ile Halkevlerinin el attıkları alanlar bakımından birçok noktada benzeştikleri söylenebilir. İşte aralarında bu denli benzerlik olan yapıların iki ayrı kurum olarak varlıklarını devam ettirmesi

cumhuriyetin kurucu kadroları tarafından kabullenilmemiş ve söz konusu yapılardan biri tasfiye edilirken, neredeyse aynı özellikleri taşıyan diğer bir yapının temelleri atılmıştır. Tabii Türk Ocakları'nın tasfiye edilmesinin birçok farklı gerekçeleri sıralanabilir.

Türk Ocakları'nın sosyal ve kültürel faaliyetler yürüten bir kurum olmasına rağmen siyasi faaliyetlerde bulunuyor olması yani Cumhuriyet Halk Fırkası'na muhalif durumda bulunan Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı desteklemesi, Cumhuriyetin ilanından sonra yurt geneline yeteri kadar yayılmamaları, Atatürk devrimlerinin halka benimsetilmesi konusunda yeterli çabayı göstermemeleri, bu yapının Cumhuriyet Halk Fırkası'na katılmak suretiyle kapatılmasında önemli rol oynamıştır. Bununla birlikte 1930'lardan itibaren Türk Ocakları'na ilişkin oluşan bazı olumsuzluklar Atatürk'ün söz konusu kurumların kapatılması kararını almasında oldukça etkili olmuştur(Toksoy, 2007: 26).

Sonuç olarak, Türk Ocakları'nın siyasetle ilgilenmeleri, gün geçtikçe Cumhuriyet Halk Fırkası karşısında siyasi bir olabileceği düşüncesi ile söz konusu kurumların zaman içerisinde yapmış oldukları bir takım olumsuzluklar kapatılma kararının alınmasında oldukça etkili olmuştur. Buna göre Türk Ocakları 10 Nisan 1931 tarihinde kendi kendini kapatmak zorunda kalmıştır. (Zeyrek, 2006: 14)

Atatürk Devrimi'nin halka yönelik örgütlenmesi önündeki en büyük engel olan Türk Ocakları kapatıldıktan sonra, hızlı bir çalışmaya girişilmiş, ülke koşullarının yanı sıra dünya ülkelerinin deneyimleri de incelenerek yeni bir örgütlenme doğrultusunda planlı bir şekilde hareket edilmiştir(Çeçen 2000:90). Buna göre Türk Ocakları hem kurulmuş oldukları dönemde hem de sonraki süreçte kendi alanında önemli çalışmalar yapmış olmasına rağmen, günün koşullarına ve Mustafa Kemal'in oluşturmayı düşündüğü Türk toplum düzenine ayak uyduramadıkları için kapatılarak, yerlerine alacak olan Halkevleri inşa edilmiştir.

2.1.1.3.4.Millet Mektepleri

Millet Mektepleri genel olarak belli bir yaş grubundaki insanlara yönelik yaygın bir eğitim kurumu olması bakımından Halkevleri ile önemli ölçüde örtüşmektedir. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse de hem Millet Mektepleri hem de Halkevleri

temelde yaygın eğitim kurumları olarak inşa edilmişlerdir. Ancak Millet Mektepleri faaliyet alanları bakımından Halkevlerine göre daha kısıtlıdır. Buna göre 15-40 yaşları arasındaki vatandaşlara zorunlu koşulan Millet Mektepleri vasıtasıyla halk kitlelerinin hızlı bir şekilde yeni alfabe ile okuma-yazma öğrenmeleri amaçlanmıştır(Altan, 2012: 14-15). Millet Mekteplerinin açılışında rol oynayan temel faktör ise 1 Kasım 1928 tarihinde kabul edilmiş olan Latin kökenli Türk harflerinin kısa süre içerisinde halka öğretilmesidir. Bu arada Millet Mekteplerinin açılışına 24 Kasım 1928 tarihinde karar verilmiştir.(Yılmaz, 2009: 62) Açılış tarihinden de anlaşılacağı gibi Millet Mekteplerinin en önemli misyonu TBMM tarafından henüz kabul edilmiş olan Latin alfabesini Türk halkına kısa süre içerisinde benimseterek, toplumdaki okur-yazar birey sayısını artırmaktır.

Millet Mektepleri temellerinin atılmaya başlandığı 1928 yılının sonları ile 1929 yılının başlarından itibaren yurt genelinde yoğun bir ilgi görmüştür. Halkın göstermiş olduğu ilgiye paralel olarak ülkemiz genelinde ifade edilen tarihler arasında açılan Millet Mektebi sayısı oldukça fazladır. Millet Mektepleri sayısının hızlı bir şekilde attığı bu dönemde, yazılı ve görsel basın yoluyla halkın bu okullara katılması teşvik edilmiş ve ayrıca hangi yaş gruplarına zorunlu olduğu ilan edilmiştir. (Yılmaz, 2009:65).

Millet Mektepleri teşkilatlanmasının genel başkanı ve Başöğretmeni Mustafa Kemal idi. Devlet teşkilatlanmasını oluşturan bakanlıklarda görev yapan bütün müfettişler aynı zamanda Millet Mekteplerinin de müfettişleriydi. Müfettişler Millet Mekteplerini sürekli denetliyor görmüş oldukları sıkıntıları da aylık raporla halinde merkeze sunuyorlardı. Millet Mektepleri'nin merkezi ise Milli Eğitim Bakanlığı idi. Örgüte çalışmalarına Milli Eğitim Bakanının Başkanlığında oluşturulan bir kurul yön vermekteydi(Yüceer, 2002: 19-20).

Milli Eğitim Bakanının Başkanlığında oluşturulan bu kurula bağlı olarak Millet Mektepleri il, ilçe, bucak ve köy kurulları oluşturulmuştu. Söz konusu kurulların başlıca görevleri ise; dershanelerin başta hazırlık, temizlik ve ısınma olmak üzere; kayıt, yoklama defterleri, kalem, silgi tahta gibi öğretim araç ve gereçleri temin etmek; okulların kurulmuş olduğu bölgenin sosyal, kültürel ve

ekonomik koşullarını dikkate alarak Millet Mekteplerinin başlama ve bitiş tarihlerini belirlemek ve öğrencilerin derslere devamını sağlamaktı(Yüceer, 2002:20).

Millet Mektepleri kuruluş düşünceleri itibariyle birden çok işlevi yerine getirme üzerine inşa edilmişlerdir. Buna göre bu okullar sadece yeni alfabeyi insanlara öğretmekle yetinmemişler, ayrıca kişilere sosyal hayatta gerekli olan bir takım beceriler de kazandırma yoluna gitmişlerdir. Buna göre bu okullar kendi içinde sabit ve gezici (A) ve (B) dershanelerinin yanı sıra halk okuma odaları ile köy yatı dershaneleri şeklinde örgütlenmişlerdir. Ergün'e göre (Akt: Yılmaz, 2009: 66). Bununla birlikte Millet Mektepleri ilk açıldığında hiç okuma yazma bilmeyenler için (A) derslikleri, okuma yazma bilenler için ise (B) derslikleri tasarlanmıştır. Ancak bu durum 1929 yılında çıkarılmış olan yönetmelikte ise A dersliklerine hiç okuma yazma bilmeyenlerin devam etmesi, B dersliklerinde ise önceden okuma yazma bilen, bununla birlikte daha ileri bilgilerle donatılması düşünülen vatandaşların gitmesi amaçlanmıştır. Buna göre yapılmış olan değişiklikle (B) dersliklerinin görev tanımı genişletilmiştir. Millet Mekteplerinde verilecek eğitim süresi 1928 yılı yönetmelik hükmüne göre A derslikleri için 4, B derslikleri 2 ay olarak belirlenmiştir. Buna karşılık 1929 yılında çıkarılan yönetmelik hükmüne göre ise her iki derslik için eğitim süresi 4'er ay olarak kabul edilmiştir(Morkoç, 2011: 1496).

Millet Mektepleri sadece sivil ve okuma-yazma bilmeyen yetişkin nüfusu kapsamıyordu. Bu kesimin dışında kalan yani devlet kurumlarında, belediyelerde ve özel şirketlerde çalışan kişileri de ilgilendiriyordu. Buna göre Millet Mektepleri belli yaş gruplarındaki nüfusun dışında devlet kurumlarında ve özel sektörde çalışan kişilere de okuma-yazma öğretmekle yükümlüydü. Benzer şekilde hapishanelerde bulunan vatandaşlara da okuma-yazma öğretilmesi neredeyse zorunluydu(Yüceer, 2002:20).

Bu arada Millet Mektepleri çatısı altında Anadolu'nun dört bir tarafında sürdürülen eğitim faaliyetleri öğretmenler tarafından yürütülüyordu. Millet Mekteplerinde görev alan öğretmenlere dört aylık dönem için 50 lira ücret ödenmekteydi. Bu ücretleri de büyük ölçüde yerel kurullar sağlamaktaydı. Gezici öğretmenlerin görevlerini kolaylaştırmak işi de yine yerel kurulların göreviydi(Yüceer, 2002: 20).

Millet Mektepleri'nin açılış tarihi olan 1928'den 1935'e kadar A dersliklerinde 1.086.159, B dersliklerinden ise 268.096 kişi başarı göstererek belge almıştır. Bu durumun sonucu olarak 1927 yılında Türkiye'de okur yazar oranı %10.5 iken yedi dönem boyunca yapılan yoğun çalışmalar sonucu 1935 yılında bu oran %20.4'e yükselmiştir(Morkoç, 2011: 1497).

Sonuç olarak Millet Mektepleri ile Türk ulusuna yeni Türk alfabesiyle okuma-yazma öğretmek hedeflenmişti. Nitekim bu konuyla ilgili tutulmuş olan istatistiki bilgiler incelendiğinde bu konuda amaçlanan hedefe kısmen de olsa ulaşılmış olduğu görülür. Bununla birlikte Millet Mekteplerinin açılmasında tek amaç halka okuma-yazma öğretmek değildi, arka planda kalan ve belki de en önemli gaye Türk toplumunu her anlamda gelişmiş çağdaş bir bütün haline getirmektir. Buna göre 1928-1929 Döneminde halk Millet Mekteplerine yoğun bir ilgi göstermiştir. Bu durum içeride ve dışarıda aydın bir toplum oluşturma amacına ulaşılacağına en büyük göstergesi olarak kabul edildi. Ancak bu yoğun ilgi sonraki dönem olan 1929-1930 sürecinde devam etmedi. Dershaneye devam eden öğrenci sayısı, 1928-1929 Döneminde 1.045.500 iken %50 bir düşüş yaşanarak 1929-1930 Döneminde 544.534 kişiye indi. 1930'dan sonra ise Millet Mekteplerine ilginin oldukça azaldığı görüldü. Yapılmış olan değerlendirmeler ışığında Millet Mektepleri kendileri için belirlenmiş olan hedeflere her ne kadar tam olarak ulaşmamış olsalar da yeni kabul edilmiş olan Latin Alfabesinin Türk toplumu tarafından benimsenmesinde ve okur-yazar kitlenin artmasında çok hayati katkıları olmuştur(Yüceer, 2002: 31-32).

2.1.1.4. Halkevlerine Esin Kaynağı Olan Yurtdışı Örnekleri

Halkevleri yapılanması genel olarak ülkemiz şartlarından kaynaklanmış bir ihtiyaç olup, söz konusu yapılar oluşturulurken nasıl ki içteki benzer yapılar incelenmişse aynı şekilde yurtdışında var olan benzer örgütlenmeler de detaylı bir şekilde incelenerek ve bunlardan esinlenerek kurulacak olan kurumların temelleri atılmıştır. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi her ne kadar Halkevlerinin kuruluşunun altında yatan temel etken Kemalist ideolojiyi topluma egemen kılmak olsa da, bu kurumların toplumu çok farklı konularda eğitip geliştirme yönü de göz ardı edilemez. İşte bu noktadan hareketle Avrupa örneklerini irdelediğimiz zaman, Avrupa'da da hem toplumu çok farklı konularda geliştirme hem de iktidardaki partilerin güdümünde ve

onların amaçlarına hizmet eden benzer yapılanmalardan söz etmek mümkündür. Bu dönemde ülke yönetimini elinde bulunduran Cumhuriyet Halk Partisi yönetimi söz konusu örgütlenmelerin Avrupa örneklerini yakından görmek için bir ekip oluşturmuştur.

Yetişkin eğitimi konusunda Avrupa’da yer alan ülkelerin birbirinden farklı yapılanmalara gittikleri görülmektedir. Buna göre bazı Avrupa ülkelerinde halk okulları kurulmuş iken, bazılarında ise kitle eğitime yönelik benzeri halk yapılanmaları şeklinde örgütlenmişlerdi. Avrupa’da temelleri atılmış olan bu tür kurumlarda eğitim devletlerin resmi programında daha özgür ve kendi kurallarına göre gerçekleştirilmekteydi. Bununla birlikte söz konusu ülkelerde yetişkin eğitimi sadece devletin tekelinde değildi, bu konuda yerel yönetimlerinde çok farklı çalışmaları bulunmaktaydı. Başta belediyeler olmak üzere yerel yönetimler tarafından organize edilen bu okullar devlet okullarına oranla özgür ve demokratik bir ortamda çalışan bu tür halk merkezlerinin yönetecek kişiler de son derece demokratik bir sistem içerisinde söz konusu okula gelen kişilerin seçimiyle belirlenmekteydi(Çeçen, 2000: 78).

Cumhuriyet hükümeti ülkemizde halk eğitimi için oluşturulabilecek yapıyı düşünürken oluşturulacak olan yapılara yön vermesini istediği kişileri de Avrupa’ya göndererek hem eğitim görmelerini hem de oluşturulacak yapıların Avrupa örneklerini görmelerini amaçlamıştır. Bu tür amaçlarla Avrupa’ya gönderilenlerden biri olan Vildan Aşir Savaşır bazı ülkelerdeki yetişkin eğitimi ile ilgili kurumları incelemiştir. Ankara’daki eski Türk Ocağı binasında Çekoslovakya’da yaptığı incelemeler konusunda bir konferans vermiştir. Çekoslovakya’da yetişkin eğitimi ile ilgili olarak oluşturulan yapı Sokol olarak ifade edilmekteydi. Ülkenin büyük filozofu Jean Huss’un ideolojisi ile uygun bir şekilde oluşturulan Sokol’lar kısa bir süre içerisinde Çek ve Slovak halklarının birbiriyle kaynaştığı yerler haline gelmiştir. Sokol’lar aracılığıyla ülkedeki ana unsuru oluşturan Çekler ve Slovaklar’ın birbiriyle kaynaşmaları sağlanarak böylece temelleri yeni atılmış olan devletin toplumsal tabanlarının oluşturulması yolunda önemli aşamalar kaydedilmiştir. Vildan Aşir Savaşır, aynı konferansı ulusal radyo kanalında da yinelemiştir. Vildan Aşir Şavaşır, söz konusu ülkede oluşturulan kültür kurumlarının başarılarından söz ettikten sonra

bu kurumların ülkemiz koşullarına en uygun kurumlar olabileceğini de belirtmiştir. Radyodan yapılmış olan bu konferansı dinleyen Atatürk, telefonla kendisini arayarak kutlamış ve Halkevlerinin kurulması ile çalışmalara katılmak için hazır olmasını istemiştir(Çeçen, 2000: 93-94).

Buna göre Cumhuriyetin kurucu kadroları başta Çekoslovakya olmak üzere Almanya, İtalya, Macaristan(Çeçen, 2000:103)ve Sovyet Rusya(Zeyrek, 2006: 20) gibi ülkelerdeki halk okullarını uzmanlara inceleterek nihayetinde ülkemiz için en uygun model olduğunu düşündükleri Halkevlerini faaliyete geçirmişlerdir. Sıralanmış olan ülkelerde uygulanmış olan bazı halk eğitim faaliyetleri şu şekildedir;

Buna göre Sovyet Rusya'da toplumsal hayatta belli etki oluşturarak, siyasal anlamda ülke rejimini halka benimseterek, halk arasında yayılmasını sağlamak amacıyla kurulmuş olan Sovyet okulları ile 1926 yılından itibaren Rus köylerinde faaliyet göstermiş olan pek çok sayıdaki okuma odası(Şimşek, 2002:22) ülkemiz cumhuriyet yönetiminin üzerinde durmuş olduğu Sovyet Rusya örneklerini oluşturmaktadır(Altan, 2012:16).

Bu noktada ülkemize örneklik teşkil eden ülkelerden biri de Almanya olmuştur. Bu ülkede oluşturulmuş olan Yüksek Halk Okulları hem Avrupa'da hem de Dünyada oldukça dikkat çekmekteydi. Bu sistem dahilinde Alman eyaletlerinde Yurttaş evi veya Hemşeri evi şeklinde bir örgütlenme söz konusuydu. Köylerde ise Toplum evleri adı altında bir yapılanmaya gidilmişti. Bu açıdan Almanya'da kurulmuş olan Yurttaş evleri ile Toplum evleri ile ülkemizde kurulmuş olan Halkevleri ile Halkodaları arasında bir benzerlik kurulabilir(Altan, 2012: 16). Almanya'da kurulmuş olan söz konusu yapıların en önemli görevi ise; çok amaçlı salonlarda bölge halkına yönelik çeşitli toplantılar, konferanslar, kurslar ve seminerler gerçekleştirilmekteydi(Çeçen, 2000: 78).

Cumhuriyet Halk Partisi Halkevleri Öğreneği, Macaristan'daki Macar Milli Kültür Cemiyeti, Uranya Cemiyeti, İşçi Jimnazları, Çiftçi Dernekleri, Çekoslovakya'daki Mazarik ve İtalya'daki Dopolavoro gibi Avrupa ülkelerindeki(CHF HÖ,1935:3) örnekler üzerinde durarak oluşturulacak yerli yetişkin eğitim kurumlarının da bunlara benzeyebileceği ifade edilmeye çalışılmıştır.

2.1.1.5.Halkodaları ve Kurulma Gerekçeleri

Ülkemizde Halkevlerinin kuruluş sürecini takip eden yıllarda yetişkin nüfusu geliştirmek amacıyla açılan önemli kurumlardan biri de Halkodalarıdır. Halkevleri ile Halkodaları hem temelde hem de kuruluş amaçları bakımından aynı olmakla birlikte, aralarındaki en önemli ayırım Halkodalarının daha çok kırsal kesimlerde kurulmuş olmasıdır. Yani Halkevleri genellikle nüfus bakımından kalabalık olan il, ilçe ve belde gibi yerleşim yerlerinde faaliyet gösterirken, Halkodaları ise çoğunlukla köylerde çalışma yürüten kurumlar olarak ön plana çıkmaktadır. Halkevlerinden hemen sonra temelleri atılan Halkodaları aslında Halkevlerinin küçük bir minyatürü olarak düşünülebilir(Altan, 2012: 20).

Ayrıca Halkodalarının kuruluşu neredeyse bir mecburiyetten kaynaklanmıştır. Çünkü söz konusu yapıların kurulmuş olduğu 1930 ile 1940'lı yıllarda Türkiye nüfusunun çok önemli bir kısmı kırsal kesimlerde yaşamaktaydı. Yani Halkevleri aracılığıyla sadece kentlerdeki nüfusu rejim çevresinde toplamak yeterli değildi. Dolayısıyla hem kırsal kesimde ikamet eden nüfusun fazla olması hem de bu nüfusu bir an önce Kemalist ideolojiye adapte etme gerekliliği Halkodalarının oluşumunun ana nedenleri olarak sıralanabilir. Bununla birlikte Halkevlerinin oluşumuna zemin oluşturan gerekçelerin çoğu aynı zamanda Halkodalarının oluşumuna da temel oluşturmuştur. Halkevleri talimatnamesine göre herhangi bir yerde Halkevinin açılabilmesi için en az üç kolun kurulması ön koşuldu. Fakat küçük yerleşim birimlerinde ve kırsal kesimlerde bunu sağlamak çoğu zaman olanaksızdı. Çünkü buralarda üye sayısı yetersiz, çalışmaları besleyecek maddi olanaklar oldukça kısıtlı olmakla birlikte ve bina ihtiyacı da hat safhadaydı. Böyle bir durum karşısında CHP, küçük yerlerden gelen istekleri de göz önünde tutarak, aynı amacı güden, Halkodalarını kurmaya karar vermiştir(Zeyrek, 2006: 33).

CHP iktidarının Halkodaları şeklinde bir yapılanmaya ihtiyaç duymuş olmasının ana nedenlerinden biri de kırsal kesimlerde yeteri kadar etkili olamamasıydı. Yani yayılmak istenen Kemalist ideolojinin köylerde yeteri kadar yandaş bulamamış olması söz konusu iradeyi böyle bir oluşuma itmiştir. Bu noktada köylüyü eğitmek için kurulmuş olan Halkevlerinin Köycülük kolunun da köylere çok seyrek gitmesi ve dolayısıyla yeteri kadar etkili olamaması CHP'yi bir arayışa adeta

mecbur bırakmıştır. Sonuçta CHP, kırsal kesimde parti etkisini artıracaklarına inandığı Halkodalarını açmaya karar vermiştir. Bunun için 1939 yılında yirmi maddelik “Halkodaları Talimatnamesi” hazırlandı. 19 Şubat 1940 yılında ise ilk olarak ülke genelinde 141 Halkodasının açılışı gerçekleştirildi(Zeyrek, 2006: 33).

Faaliyetleri büyük ölçüde gönüllülük esasına dayanan Halkevlerinin ülke genelinde sağlamış olduğu yararlı çalışmaları kırsal kesimlere kadar yayabilmek için 1940 yılından itibaren söz konusu yerlerin ihtiyacını daha iyi karşılayacak olan ve yapı olarak daha uygun olan Halkodaları açılmıştır(Altan, 2012: 20). Halkodaları kuruluş amaçları itibari ile Halkevleri ile neredeyse aynı olup söz konusu kurumlar aralarındaki en önemli fark ise Halkodalarının daha küçük bir teşkilat yapısına sahip olmasıydı(CHP 18. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları(Broşür),1950: 3). Bununla birlikte Halkodaları ile Halkevlerinin çalışma alanı aynıydı. Diğer bir ifadeyle Halkevlerinin çalışma alanına giren bütün konular aynı zamanda Halkodalarının çalışma alanına girmektedir(CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları, 1940: 77-78).

Herhangi bir yerde Halkevinin açılabilmesi için en az üç şube kolunun varlığı gerekmektedir. Bununla birlikte belli bir üye sayısı da aranan şartlar arasındaydı. Halkodalarında ise kollar ve kolları idare edecek bir idare kuralı yoktu. Halkodalarında işletilmiş olan en önemli kural ise 3-7 kişilik bir idare heyetinin varlığıydı. Oluşturulmuş olan söz 3-7 kişilik idare heyeti aracılığıyla Halkodası yönetilirdi(CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları, 1946: 5-6).

Burada üzerinde durulması gereken noktalardan biri kurucu idarenin Halkevleri ile Halkodalarına olan yaklaşımıdır. Buna göre Halkevleri illerin veya ilçelerin merkezi, işlek ve görkemli noktalarında inşa edilip, kendilerine her türlü olanak sağlanırken, Halkodalarının faaliyet gösterdikleri yapılar ise adeta derme çatma görüntü çizmekteydiler. Bu durumun nedeni olarak da devleti idare edenlerin Halkevlerini devleti ve devletin varlığını temsil eden kurumlar olarak görmelerinden kaynaklanmıştır(Zeyrek, 2006: 32-41).

Halkodalarını ön plan çıkaran özelliklerinin başında okuma odaları gelmekteydi. Halkodaları bünyesinde faaliyet göstermiş olan okuma odaları

toplanacak yer konusunda önemli sıkıntılar yaşıyor olan köylüler için oldukça ideal bir ortam oluşturmuştur. Köylülerin neredeyse her akşam Halkodasında ve bazen de okuma salonunda toplanarak birbirleriyle dertleşmiş olması, çeşitli konularla ilgili olarak görüş alışverişinde bulunmaları ve kitap okumaları önemli çalışmalarındandı(Zeyrek, 2006: 34).

Sonuç olarak Halkodaları kuruluş amaçları ve bu amaçlara ulaşma derecesi bakımından genel olarak değerlendirildiğinde, bu yapıların belirlenen hedeflere ulaşmadıkları ve sürekli olarak Halkevlerinin gölgesinde kaldıkları net bir şekilde görülmektedir. Yani Halkodaları, genel olarak kendisinden bekleneni verememiştir. Bu durumun en önemli nedeni ise söz konusu yapıların çoğu zaman belirlenmiş olan bir amaç çerçevesinde harekete ederek faaliyet göstermekten ziyade kurulmuş olduğu bölgenin ileri gelenlerini memnun etmek düşüncesi ile hareket etmiş olmalarıdır. Bu kurumlara yön verecek ve vizyonlarını genişletecek etkili elemanların olmayışı da söz konusu oluşumlar açısından bir talihsizlik olmuştur.

2.1.2.HALKEVLERİNİN YAYILMA SÜRECİ

Halkevleri, temellerinin atılmaya başlandığı 1932 yılından itibaren hızlı bir şekilde ülkenin dört bir tarafına yayılmışlardır. Bu yapılanmanın ülkeye hızlı bir şekilde yayılmasında başta bu kurumların temellerini atan CHP'nin ülke yönetimini elinde bulundurması olmak üzere, Kemalist ideolojiyi halka benimsetmek ve halkı aydın bireyler haline getirmek gibi unsurlar etkili olmuştur. Bununla birlikte bu yapının çatısı altında görev yapanların, çalışanların şevk ve heyecanları da gelişim sürecinde oldukça önemli bir faktördür. Ne var ki Halkevleri yapılanması 1932-1940 arasında hızlı bir gelişim gösterirken, bu tarihten sonra bu gelişim bir süre duraksamış, çok partili hayata geçiş ile birlikte bu yayılma ve gelişim hızı oldukça yavaşlamıştır.

2.1.2.1.Halkevlerinin Kuruluşuna Öncülük Eden Kişiler

Halkevleri daha önce de ifade ettiğimiz gibi temelleri atıldıktan sonra hızla gelişerek, kısa süre içerisinde yurdun dört bir yanına yayılmışlardır. Temelleri yeni atılan böyle bir kurumun kısa süre içerisinde ülkeye yayılmasında kuruluşuna öncülük eden kişilerin etkisi inkar edilemez. Buna göre Halkevleri örgütlenmesinin oluşumunda ön plan çıkan kişiler ise; Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Recep Peker ve Reşit

Galip ve Vildan Aşir Savaşır şeklinde sıralanabilir. Tabii bunlar içerisinde yeni devletin temellerinin atılmasında önemli bir rol üstlenmiş olan Atatürk'ün yeri oldukça farklıdır.

2.1.2.1.1. Mustafa Kemal

Mustafa Kemal sadece temelleri yeni atılan devletin kurucusu olarak ön plan çıkmamış, aynı zamanda hem bütün inkılap hareketlerinde hem de siyasi, sosyal ve kültürel kurumların oluşumunda da ilk planda yer almıştır. Ülkede bu türden bir anlayışın oluşmasının ana nedeni ise tek parti iktidarının egemenliği ve yapılanlara muhalefet edecek bir unsurun olmayışydı. Bu ve benzeri faktörler Atatürk'ü ön plana alarak, onun ülke yönetiminde neredeyse tek karar mercii olmasına neden olmuştur(Altan, 2012: 23).

Mustafa Kemal, yeni devletin kurucusu olarak inkılap hareketlerinden başlayarak devleti ve toplumu muasır medeniyetler seviyesine çıkarmaya çalışmıştır. Söz konusu hedefe ya da hedeflere ulaşılabilmesi için gerekli olan tüm çalışmaların yapılması için talimatlar vermiştir. Nitekim bu konuda Çekoslovakya'daki kültür kurumları olan sokol'ları araştırmış olan Vildan Aşir Savaşır'ın radyo aracılığı ile vermiş olduğu konferansı dinlemiş ve kendisini arayarak ülkemizde oluşturulması düşünülen Halkevleri konusunda görevlendirmiştir. Bununla birlikte başta Ankara Halkevi olmak üzere Anadolu'nun farklı noktalarında kurulmuş olan Halkevlerini ziyareti ve bu konuda vermiş olduğu tavsiyeler dikkate değerdir. Benzer şekilde Halkevlerinin vatandaşa kucak açması gerektiği şeklindeki ifadeleri onun söz konusu kurumlara hem sahip çıktığı hem de desteklediğini göstermektedir. Buradan hareketle Atatürk'ün kültürü ve kültürel oluşumları çok önemseydiği sonucuna varmak oldukça basittir(Çeçen, 2000: 99).

2.1.2.1.2. İsmet İnönü

Şüphesiz Mustafa Kemal'den sonra yeni devletin kuruluşunda ve yapılanmasında en etkili olan şahıslardan biri de İsmet İnönü'dür. Hem Kurtuluş Savaşı sürecindeki çalışmaları hem de daha sonraki dönemlerde yaptıkları ile her zaman adından söz ettirmiş yöneticilerdendir. Bununla birlikte başta Halkevleri, olmak üzere pek çok sosyal ve kültürel kuruluşun, oluşum ve yapılanmasında doğrudan söz sahibi

olmuştur. Özellikle de Halkodaları ve Köy Enstitüleri gibi doğrudan kırsal kesimi hedef alan girişimler onun döneminde temelleri atılan yapılanmalardır. Ülkede gerçekleştirilen kültürel-egitsel faaliyetlerde söz sahibi olan kişilerden biridir.

İsmet İnönü'nün Halkevlerine ve bu kurumların çalışmalarına ilişkin istek ve beklentilerini farklı dönemlerde dile getirmiştir. Onun Halkevlerine ilişkin görüşleri, bu kurumların gelişimine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur.

İsmet Paşa'ya göre "Halkevleri vatandaşların külfetsiz toplanacakları yer olduğu gibi, vatandaşların memleket ve millet işlerini bilhassa memleketin yüksek kültür işlerini, düşündükleri gibi, zahmetsiz konuşabilecekleri bir yerdir" Ülkü'ye göre (akt: Zeyrek, 2006: 18) "Halkevleri siyasi bir müessese değildirler. Sosyal ve kültürel kurumlardır. Ülkü'ye göre (akt: Zeyrek, 2006: 18) "Halkevleri bizim anlayışımıza göre, Türk vatanında, Türk Cumhuriyetinde, ahlak, ilim ve anlayış mefhumlarının tatbik edildiği, izah olunduğu, genişletildiği ve kökleştirilip yerleştirildiği yerlerdir." Ülkü'ye göre (akt: Zeyrek, 2006: 18).

2.1.2.1.3.Reşit Galip

Halkevlerinin açıldığı sırada milli eğitim bakanı olduğu için eğitimle ilgili kurumlardan ve eğitsel faaliyetlerden sorumlu en yetkili yönetici olarak karşımıza çıkmaktadır. Böyle bir yönü ve konumu olduğu için Halkevleri örgütlenmesi ile ilgili kanaatlerine ve yapmış oldukları faaliyetlere kısaca değinmek faydalı olacaktır.

Halkevleri yapılanması fikrinin ortaya atılmasından itibaren hem söz konusu kurumların hazırlayıcısı hem sorumlusu olarak çok önemli katkıları olan Reşit Galip, Halkevlerinin açılışı münasebetiyle yapmış olduğu konuşmasında; "Ulusal davanın uygarlık yarışında yitirilen zamanın kazanmak olduğunu ve yeni açılan Halkevlerinin bu amaçla kurulduğunu ifade etmiştir."(Turgut, 2007: 22-23).

Bununla birlikte Dr. Reşit Galip yaşamı boyunca devletin üst kademelerinde etkili ve değişik görevler üstlenmiştir. Buna göre Türk Ocakları kuruculuğu, Türk Dili Tetkik Cemiyeti Genel Katipliği, Milli Eğitim Bakanlığı, Türk köylüsünü kalkındırma çalışmaları ve Halkevleri yapılanması gibi konularda üstlenmiş olduğu rol bunların başlıcalarıdır. Reşit Galip, üstlenmiş olduğu tüm bu görevlerde

milliyetçi, halkçı, Cumhuriyete ve inkılaplarına tam anlamıyla bağlı bir fikir adamı olarak ön plana çıkmıştır. Benzer şekilde çevresinde inandırma yeteneği güçlü, dürüst, zeki ve çalışkan bir devlet adamı profili çizmiştir(Turgut, 2007: 11-23).

Halkevleri şube kolları planlamasını yaparken daha çok dil, edebiyat ve tarih koluna odaklanmıştır. Nitekim bu konu ile ilgili olarak Reşit Galip, yapmış olduğu bir konuşmada: “Milli benliği tehdit eden, milli ruhu şekillendiren ve kudretlendiren kültür unsurları içinde diğerlerinin ehemmiyeti istihfaf edilmeksizin dil, edebiyat ve tarih şüphesiz ilk sıraya girer.”(Kongar,1999:283) şeklinde bir değerlendirme yapmıştır.

Halkevlerinin oluşturulmasında oldukça önemli bir yere sahip olan Reşit Galip, bu kurumların birçok faaliyeti yürütecek şekilde organize edileceğini dile getirmiştir. Yani Halkevleri aracılığıyla Türk Milletinin pek çok alanda gelişimine katkıda bulunmanın amaçlandığını belirtmiştir. Bu amaca ulaşmak için de Halkevleri kendi içinde dokuz ana koldan yapılandırılmıştır.

2.1.2.1.4.Recep Peker

Halkevlerinin açılışında CHF'nin iktidarda yer alan parti olarak ne kadar aktif bir rol oynadığını çeşitli şekillerde ifade ettik. Bununla birlikte CHF'de Halkevlerinin açılışında en önemli rolü üstlenenlerden biri de partinin genel sekreterliğini yürüten Recep Peker'dir. Öyle ki Halkevlerinin açılışının ilk gününde “CHF Genel Sekreteri Recep Peker Bey illere gönderdiği genelgede, Halkevleri örgütünün bütün yurttan bir an önce açılacağını ve illerin hazır olmasını istemiştir.” (Zeyrek, 2006: 23). Daha sonraki dönemlerde yapmış olduğu konuşmasında ise; Halkevlerinin bütün vatandaşlara açık olacağını ve onlara, Türkiye Cumhuriyeti'ne yaraşır birer yurttaş olarak yetiştirecek ulusal bir yuva biçiminde görev yapacağı inancını taşıdığını sözlerine eklemiştir(Çeçen, 2000: 94).

Recep Peker, Halkevlerinin açılışında önemli bir rol aldığı gibi bu kurumların gelişip yayılmasında da oldukça önemli görevler üstlenmiştir. Bu kurumların yayılıp, örgütlenmesi için de hem CHF örgütüne hem de halkın geri kalanına çoğu zaman telkinlerde bulunmuştur. Aynı şekilde insanların bu kurumlarda görev almalarının Türk milletinin geleceği açısından oldukça hayati olduğunu dile getirmiştir. Recep

Peker'in Halkevleri ile ilişkili olarak üzerinde durduğu önemli noktalardan biri sanatsal faaliyetlerdir. Recep Peker'e göre Halkevlerinin önemli işlevlerinden biri de Türk Halkını güzel sanatlar alanında geliştirmektir. Bu konu ile ilgili olarak bir konuşmasında Ülkü'ye göre (akt:Toksoy, 2007: 75);

“Eğer bir memleket halkında güzel sanatlar zevki olmazsa o memlekette mimar yetişmez. Eğer bir memlekette resimden anlayan büyük bir halk kitleri bulunmazsa o memlekette ressam yetişmez. Eğer bir memlekette kitap okur, bilgiden anlar ekseriyet bulamazsa alim yetişmez. Teker teker çıkan alimlerin, ressamların eserleri, şaheser de olsa, kendileri dünyanın en büyük alimi de olsa, beynelmilel kıymette ölçüldüğü vakit sıfır telakki olunur. Bizim kıymetimizin büyüklüğü memleketimizin beynelmilel kıymete yükselmesi ve kendimizin de o arada onlarla beraber yükselerek eserlerimizin cihana arz edilmesi sayesinde olacaktır.” şeklinde ifade etmiştir.

Bununla birlikte Recep Peker, Halkevlerinin CHF tarafından açılmasının altında yatan en önemli nedenin kültür meselesi olduğunu sık sık ifade etmiştir. Yani bu kurumlar aracılığıyla Türk Halkının sosyo-kültürel alanda geliştirilerek, hem devrimlerin halka benimsetilmesi hem de milletin muasır medeniyetler seviyesine çıkarılması gayesini dile getirmiştir.

2.1.2.1.5.Vildan Aşır Savaşır

Yetişkin eğitimi ile ilgili olarak dönemin Cumhuriyet hükümeti tarafından Avrupa'ya gönderilen pek çok öğrenciden biridir. Vildan Aşır Savaşır'ı ön plana çıkaran ve bizim çalışmamızda da yer almasını sağlayan en önemli faktör ise Halkevleri yapılanması ile ilgili olarak üstlenmiş olduğu roldür. Avrupa'ya öğrenci olarak gönderilmiş olması ve onun derinlemesine araştırmış olduğu yetişkin eğitimi ile ilgili olarak dönemin hükümetini aydınlatmış olması Halkevleri açısından dikkate değerdir. Bununla birlikte Halkevleri projesinde kendisine biçilen rol ise aslında bir tesadüften ibarettir. Onun yetişkin eğitimi ile ilgili olarak yapmış olduğu araştırmaları bir konferans marifetiyle anlatması ve bu konferansın da ulusal radyoda canlı yayınlanması kendisi ve Halkevleri açısından bir dönüm noktası olmuştur.

Cumhuriyet hükümeti Avrupa'ya bir kısım aydınlarla öğrencileri göndererek onların eğitim görmelerini ve çeşitli araştırmalar yapmalarını istemiştir. Bu tür amaçlarla Avrupa'ya gönderilenlerden biri olan Vildan Aşır Savaşır, bütün Avrupa ülkelerini gezip inceledikten sonra halk eğitimi üzerine özel çalışmalar yapmış ve bu arada Çekoslovakya'daki başarılı bir örnek olan Sokol'lar ilgisini çekmişti. Yıl

boyunca düzenli kitle çalışmaları yapan Sokol'lar ayrıca yılın belirli dönemlerinde düzenledikleri şenliklerle bütün Çekoslovakya'da ulusal bir bayram havası estiriyorlardı. Ülke çapında bir dernek olarak örgütlenen Sokol'ların her kent ve kasabada merkezleri, lokalleri bulunuyordu. Vildan Aşir Savaşır, Ankara'daki eski Türk Ocağı binasında Avrupa ülkelerinde özellikle Çekoslovakya'da kurulmuş olan Sokol'lar hakkında yaptığı incelemeler konusunda bir konferans vermiştir. Vildan Aşir Savaşır, aynı konferansı ulusal radyo kanalında da yinelemiştir. Sokol'ları Türkiye'nin koşullarına en uygun örnek kuruluşlar olarak göstermiştir. Radyodan bu konferansı dinleyen Atatürk, telefonla kendisini arayarak kutlamış ve Halkevlerinin kurulması ile ilgili çalışmalara katılmak için hazır olmasını istemiştir(Çeçen,2000:94).

Vildan Aşir Savaşır, Atatürk'ün kendisine vermiş olduğu direktifler doğrultusunda Halkevleri yapılanmasının oluşumunda etkili olan Recep Peker ve Reşit Galip gibi yöneticilerle irtibata geçerek, süreçte kendisine verilen görevi yerine getirmenin gayreti içinde olmuştur.

Yukarıda yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Halkevleri yapılanmasının esin kaynağı, tüzüğü ve temellerinin atılmasında söz konusu dönemde Avrupa'ya gönderilen bir öğrenci olan Vildan Aşir Savaşır'ın önemli katkıları olmuştur.

2.1.2.2.Halkevlerinin Toplumsal Etkileri

Halkevleri, Türk toplumsal yapısı üzerinde çok farklı etkileri olan önemli bir yapılanmadır. Kuruluş amacı itibariyle hem Kemalist devrimleri halka aşılacak hem de yetişkin nüfusu eğitip, aydın birer bireyler haline getirmek olan Halkevleri kendilerinden bekleneni önemli ölçüde yerine getirmişlerdir. Söz konusu yapılar sosyal, kültürel ve siyasal alanda Türk toplumunun dönüşümüne önemli ölçüde katkıda bulunmuşlardır. Tabii Halkevleri, Türk toplumunu daha çok sosyal ve kültürel alanda etkilemiştir. Çünkü bu kurumların kuruluş mantığı da zaten kültürel ve eğitsel faaliyetleri yerine getirmektir. Buna göre Halkevlerinin Türk toplumunda oluşturmuş olduğu etkiyi sırayla inceleyelim.

2.1.2.2.1.Halkevlerinin Sosyal ve Kültürel Etkileri

Bilindiği gibi Halkevleri, sosyal ve kültürel özellikleri ön planda olan ve bu özellikleri ile Türk toplumunu derinden etkilemeye çalışmış oluşumlardır. Halkevleri sosyal ve kültürel anlamda çeşitli konularda verdikleri kurslarla, sergilemiş oldukları tiyatro oyunları, farklı konularda yapmış oldukları araştırmalarla, köy gezileriyle, Türkçenin ülkenin her tarafına yayılmasını sağlayarak böylece ulusal bir dil haline getirilmesi faaliyetleriyle, yıl içerisinde düzenlemiş oldukları dil bayramlarıyla ve Türk dilinin yabancı dillerin etkisinden korunması çalışmalarıyla toplumun dönüşümünü sağlamaya çalışmıştır.

Halkevleri, tarih yazıcılığının gelişmesini sağlayarak, böylece geçmişte oluşturulmuş olan pek çok çalışmanın yok olmasını önlemiştir. Yani tarihsel araştırmalar yapacak olanların başvurması gereken en önemli kaynaklardan Cumhuriyet Dönemi'nden 2000'li yıllara kadar bireysel olmayan veya kurumsal olan en çok dergi Halkevleri döneminde çıkartılmıştır. Adeta bu dönemde bir dergi ve yayın bolluğu yaşanmıştır. Üstelik bu dergiler yurdun her yöresinden yayımlandığı gibi, bunlar yurdun değişik yerlerindeki Halkevlerine de gönderilmiştir. Karpat'a göre(akt. Zeyrek, 2006:86).

Halkevleri aracılığıyla yayıncılık geliştiği için bu durum, kütüphaneciliğin ve belgeciliğin (arşivciliğin) de ülkemiz genelinde gelişmesini sağlamıştır. Halkevleri marifetiyle gerçekleştirilmiş olan kütüphanecilik faaliyetleri profesyonel olmaktan oldukça uzaktır. Diğer bir ifadeyle söz konusu kurumların kütüphane ve yayın şubesi aracılığıyla yapılmış olan çalışmalar genellikle basit düzeyde kalmıştır. Bununla birlikte Halkevleri kütüphanelerinde bulunan kitaplar genellikle temiz kullanılmıştır. (Zeyrek,2006:86). Bu durumun nedenine ilişkin kesin olmayan farklı değerlendirmeler yapılabilir. Halkevleri aracılığıyla gerçekleştirilen tüm bu yayıncılık ve kütüphanecilik çalışmaları ülkemizin söz konusu alanlarda gelişimini sağlamıştır. Bunun yanı sıra Halkevleri kütüphanelerinden kitap almak suretiyle yararlanmış olan kişilerin özellikle de gençlerin okuma-yazma ve yayıncılık alanlarında mesafe kaydetmelerine vesile olmuşlardır.

Ülkemiz genelinde kurulmuş olan Halkevlerinin sosyal anlamda gerçekleştirmiş olduğu önemli çalışmalardan biri de çeşitli konulara ilişkin düzenlemiş oldukları toplumsal içerikli konferanslardır. Ülke genelindeki tüm

Halkevleri ve Halkodaları aracılığıyla gerçekleştirilmiş olan konferanslarla kişilerin günlük hayatta karşılaşmış oldukları problemlerin üstesinden gelme, çeşitli hastalıklarla mücadele etme ve kültürel alanda gelişimlerine katkıda bulunulmaya çalışılmıştır.

Halkevlerinin yürütmüş olduğu çalışmalardan biri sosyal yardım faaliyetleridir. Bu tür çalışmalar genellikle Halkevleri bünyesinde faaliyet göstermiş olan Sosyal Yardım Kolu marifetiyle gerçekleştirilmiştir. Bu konuda yoksullara, sahipsizlere, kötü alışkanlıklara sahip olanlara yardım eli uzatılarak söz konusu kimselerin yaşadıkları sorunlara çözüm bulunmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu tür çalışmalarla Türk toplumunda yardımlaşma duygusunun gelişimine katkıda bulunulmaya çalışılmıştır(Zeyrek, 2006: 88).

Halkevleri, ülkemizin dört bir yanında yer alan köylerde açmış olduğu okuma yazma kursları ile hem köylünün okuma yazma öğrenmesi sağlamış hem de ülke kültürünün gelişimine katkıda bulunmuştur. Bununla birlikte ülkemizin Doğu kesiminde Türkçe bilmeyen yurttaşlarımıza da Türkçe öğretmiştir. Böylelikle de hem Türkçenin yaygınlaşması sağlanmış hem de yurttaşlar arasında sağlam ve ayrılmaz bir köprü kurulmaya çalışılmıştır(Zeyrek, 2006: 90).

Halkevlerinin köy ve köylüye bu kadar yönelmesinin bir nedeni de köylü ile kentli arasında oluşan farkı birazcık da olsa kapatmaktır. Denilebilir ki Halkevleri bu amacına bir nebze de olsa ulaşmıştır. Çünkü o dönemde bazı aydın ve kentli kesimler köye ve köylüye tepeden bakıyor, adeta onları küçümsüyorlardı. İşte Halkevlerinin böyle bir algının kırılmasına katkı sağladığı da bilinen bir gerçektir. Halkevlerinin söz konusu dönemde Halkevleri iktidardaki siyasi parti tarafından kurulmuştu. Bununla birlikte ülkeyi yöneten siyasi parti konumundaki CHP ile Halkevleri genellikle ortak bir çalışma yürütmüşlerdir. Böyle bir anlayışın olduğu bu dönemde Halkevlerinin köye ve köylüye sahip çıkması çoğu zaman köylü tarafından farklı şekilde algılanmıştır. Yani köylü partinin kendisine sahip çıktığı algısını benimsemiştir. Bu durumun sonucu olarak da köylünün herhangi bir konuda yaşamış olduğu en ufak sorunu partinin il ve ilçe teşkilatlarına taşımaya dolayısıyla onlardan çözüm beklmelerine neden olmuştur. Daha açık bir ifade ile köylü çeşitli durumlar karşısında devleti yönetenler torpil geçme beklentisi içine girmiştir.

Geçmişte yaşanmış olan bu olumsuzluğun günümüzde de devam ettiğini görmekteyiz. Bu da toplumun ve devletin sağlıklı bir şekilde gelişimi açısından bir olumsuzluk örneği olarak karşımızda duruyor(Zeyrek, 2006: 90-91).

Özetle Halkevleri Türk toplumunu oluşturan tüm unsurları sosyal ve kültürel alanda etkileyerek böylece hem devletin hem de devlet denen aygıtı oluşturan bireylerin gelişimlerine katkı sunmuştur.

2.1.2.2.2.Halkevlerinin Siyasal Etkileri

Halkevleri sosyal ve kültürel alanlarda olduğu gibi siyasal alanda da Türk toplumu üzerinde önemli etkiler bırakmıştır. Buna göre Halkevleri düzenlemiş oldukları toplantı ve konferanslarla bir yandan geçmişteki yanlışlıkları göstermeye çalışırken, diğer taraftan da yeni rejimin olumlu yönlerini, hedeflerini, çalışmalarını halka yansıtılmaya çalışılmıştır. Böylece hem ülkede siyasi iktidarı elinde bulunduran partinin propagandası yapılmış hem kişilerin siyasal konulara ilgi göstermeleri sağlanmış hem de rejimin halk tarafından tam anlamıyla benimsenmesi amaçlanmıştır.

Halkevlerinin siyasal anlamda Türk toplumuna sağlamış olduğu en önemli faydaların başında, Halkevi ve Halkodalarının çalışmalarına düzenli bir şekilde katılan ve zamanla bu kurumlarda yönetici konumuna gelen kişilerin ilerleyen dönemlerde devletin üst kademesinde görev almış olmalarıdır. Diğer bir ifadeyle Halkevleri aracılığıyla adeta toplumun politikacı, siyasetçi ihtiyacı da karşılanmıştır şeklinde bir değerlendirme yaparsak herhalde oldukça yerinde bir tespit olmuş olur.

Halkevlerinin siyasal alanla ilişkilendirilebilecek yararlarından biri de demokrasi ve insan hakları ile eşitlikler konusudur. Buna göre bilindiği gibi Halkevleri bir yönetim kuruluna sahiptir. Bunun dışında kendi içinde dokuz şube kolundan oluşan bu yapının iç işleyişi demokratik bir özelliğe sahiptir. Şube kollarının komiteleri yani başkan ve yönetim kurulları üyelerinin seçimiyle işbaşına gelirdi. Benzer şekilde şube kollarının komite üyeleri de Halkevi yönetimini seçiminde oy kullanırlardı. Kendi içinde böyle demokratik bir yapıyı benimsemiş olan bu oluşumlar şüphesiz bu özellikleriyle de Türk toplumunda demokrasi anlayışının gelişimine katkı sağlamışlardır(Zeyrek, 2006: 94).

Halkevlerinin siyasal alandaki en önemli etkinliği ise CHP'ye sağlamış olduğu katkıdır. Nitekim bu durum hem geçmişte hem de günümüzde çoğu zaman tartışma konusu da olmuştur. Buna göre Halkevleri genellikle CHP'nin arka bahçesi gibi çalışmış, faaliyetlerinde partinin propagandasına ayrı bir yer vermiş olup, CHP ideolojisinin gelişip tüm ülkede kökleşmesi için adeta elindeki tüm imkanları seferber etmiştir. Bu durum zaten Anadolu'nun pek çok noktasında kurulmuş olan Halkevleri ile CHP Genel Sekreterliği arasındaki yazışmalardan anlaşılabilir. Açıklamalardan hareketle Halkevlerinin siyasi alanda CHP'ye önemli katkılar sağladığı, özellikle gençlerin partiye ve partinin amaçlarına hizmet etmesi için çeşitli şekillerde yönlendirildiği sonucuna varılabilir.

Sonuç olarak denebilir ki; Halkevleri Türk siyasal hayatının şekillenmesinde, ülkede belli bir ideolojiye bağlı siyaset adamlarının yetiştirilmesinde, demokratik sayılabilecek pek çok adımın atılmasında, gençlerin siyasal çalışmalara ilgi duymasında etkili olurken, aynı zamanda eski siyasi düzenin de tasfiye edilmesinde söz sahibidir. Bununla birlikte belki sadece Halkevleri ile ilişkilendirilemez ancak onların da etkisiyle siyasal anlamda yapılmış olan en önemli yanlışlıklardan biri de ülkemiz genelinde olmakla birlikte, ağırlıklı olarak Doğu bölgelerimizde belli ailelerden veya aşiretlerden gelen şahısların yıllarca siyasi hayatta etkili olması ve adeta babadan oğla geçen saltanat misali bir siyasi geleneğin oluşumuna ön ayak olmuş olmalarıdır.

2.1.2.2.3.Halkevlerinin Ekonomik Etkileri

Halkevleri etkili oldukları dönemde ülkemize ekonomi alanında da önemli katkılar sunmuştur. Bu kurumlar genellikle merkezin kendileri için belirlemiş olduğu bütçe ile yerel kaynaklardan sağlamış oldukları kaynaklarla varlıklarını sürdürmeye çalışmışlardır. Bununla birlikte belki tüm Halkevleri için geçerli olan bir durum olmamakla birlikte bazı Halkevleri arkalarına almış oldukları toplumsal destekle kurulmuş oldukları bölgeye önemli ekonomik getiriler sunmuşlardır. Buna göre ülkemizin pek çok noktasında bu kurumlar eliyle oluşturulmuş olan Halkevi binaları, yurtlar, hastaneler, kurs merkezleri buna örnektir.

Halkevleri; halıcılık, çiçekçilik, biçki, dikiş, nakış vb. gibi kurslarla kadınların hem sosyalleşmelerine hem de ülkeleri için bir katma değer üretmelerine yol vermiştir(Zeyrek, 2006:96). Bu tür çalışmalarla özellikle de kadınların sosyal, kültürel ve eğitsel konularda gelişimlerini destekleyerek, söz konusu kişilerin kendi kendilerine yeter bir duruma gelerek, toplumla bütünleşmelerine olanak sağlamıştır.

Halkevlerinin ekonomik yönden asıl etkileri ise eğitim yoluyla üretici bir toplum yaratma düşüncesi idi(Zeyrek, 2006: 96). Bu konu ile ilgili olarak hem şehir merkezlerinde hem de köylerde önemli çalışmalar yürütülmüştür. Özellikle köylerde verilmiş olan konferanslarla köylü ve çiftçi üretim konusunda bilinçlendirilmeye çalışılmıştır. Bu konuda hedefe tam anlamıyla ulaşıldığını söylemek zor olsa da belli aşama alındığı sonucuna varılabilir.

Halkevlerinin ekonomi alanındaki en önemli sloganı ise “Birlikten güç doğar.” düşüncesi idi(Zeyrek, 2006: 97). Halk bu fikir etrafında birleştirilerek, çalışmalarına yön verilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte Halkevleri birden çok fonksiyona sahip olacak şekilde düzenledikleri için yoklukların yaşandığı o dönemde toplumda ekonomi konusunda da belli bir düşüncenin oluşmasına ön ayak olmuşlardır.

2.1.3.Halkevlerinin Dönüşüm

2.1.3.1.Halkevlerinin kapatılması

Halkevleri, çok hızlı bir kuruluş ve gelişim sürecinden geçen kültürel örgütlenmeler olmakla birlikte, kapanış süreçleri de oldukça hızlı olmuştur. Halkevleri, genel olarak devlet ile halk arasında oluşan kopukluğu gidermek, Kemalist ideolojiyi halka benimsetmek ve halka oluşturulmak istenen yeni düzeni benimsetmek gibi amaçlarla kurulmuşlardır. Ancak bu kurumların CHP'nin bir alt kuruluşu veya kolu gibi toplumca onaylanmayacak faaliyetler yürütmesi, CHP iktidarının zayıflamaya başlaması ile birlikte bu kurumların da ortadan kaldırılmasına neden olmuştur.

Esasen 17 yıllık bir kültür kuruluşu olan Halkevlerinin, kuruluşundan itibaren üzerinde fikir yürütülmüş ve zaman zaman tartışmalar da yaşanmıştı. Halkevleriyle herhangi bir ilişkisi olmayanlar bu kuruluşlara sarf edilen paraya acımış, halkevi

çalışmalarına hiçbir şekilde iştirak etmeyenler ise çalışmalarını az bularak şikayetlerde bulunmuşlardır(Toksoy, 2007: 121). Bunun yanı sıra Halkevleri çok partili yaşama geçiş ile birlikte eski önemlerini kaybetmiştir(Altan, 2012: 31). Bununla birlikte Halkevleri, hem yürütmüş oldukları bazı çalışmalar hem de kendilerine sağlanan ayrıcalıklar noktasında zaman zaman muhalefetin hedef tahtası haline gelmişlerdir. Muhalefet tarafından Halkevlerine yöneltilen başlıca eleştiriler ise; Halkevlerinin konumu, devlet kaynaklarından ve yerel yönetimlerden Halkevlerine maddi olanakların sağlanması ile Cumhuriyet Halk Partisi'nin siyasi propagandalarını gerçekleştirdikleri alana dönüşmüş olmaları (Şimşek, 2002: 205-207) şeklindeydi.

Bu noktada hem ülkeyi hem de Halkevlerini yönetmekle yükümlü olan iktidardaki parti, Halkevleri konusunda muhalefet ile yaşamış oldukları problemler ve şikayetler üzerine kendi içinde bir araştırma başlatmıştır. Partinin 1947 yılında yapılan 7.Büyük Kurultay'ında Halkevleri ve Halkodaları meselesi de gündeme alınarak böylece kendi içinde konuyu tartışmaya açmıştır. Kurultayda yapılan uzun süreli tartışmalarda Halkevlerinin partiden ayrılarak, bağımsız bir kurum olarak varlığını sürdürmesi düşüncesi ortaya atılmıştır. Buna göre Cumhuriyet Halk Partisi tarafından Halkevlerine verilecek şekli tespit etmek üzere 25 kişilik bir komisyon kurulmuştur. Kurulmuş olan komisyon kendi içinde yapmış olduğu çok yönlü araştırma ve müzakereler sonucunda Halkevlerinin tesis olarak varlıklarını devam ettirmelerinin uygun olacağı sonucuna varmıştır Söz konusu komisyonun almış olduğu bu karar CHP kurultayında da kabul edilmiştir(Olgun, 2008: 87-89).

Çok partili yaşama geçişle birlikte Halkevlerinin konumu iyiden iyiye tartışma konusu olmuştur. Bununla birlikte 1950 seçimleri ile yaşanan iktidar değişimi ve Cumhuriyet Halk Partisi ile Demokrat Parti arasında yapılan görüşmeler Halkevleri konusunda kesin sonuca ulaşmamıştır(Arıkan, 2001: 278). 1950'den itibaren iktidara gelen Demokrat Parti, geçmişin olumlu kalıntılarını tek tek ayıklarken, daha çok siyasal gerekçelerle Halkevlerini kapatarak, mal varlıklarının önemli bir kısmını da hazineye aktarmıştır(Altan, 2012: 32). Bu noktada Demokrat Parti tarafından yapılmış olan önemli yanlışlıklardan biri de Halkevlerine ait olan taşınır malların özellikle de kütüphane, arşiv, belge ve fotoğraf gibi malzemelerin

korunması için neredeyse hiçbir önlemin alınmamış olması sonucunda büyük bir kültürel birikimin yok olmuş olmasıdır(Arıkan, 2001: 279).

11 Ağustos 1951 tarihinde ilan edilmiş olan 5830 sayılı kanun gereği Halkevleri fiilen ortadan kaldırılmıştır. Yaşanan bu olay genç Türkiye Cumhuriyeti'nin, Halkevleri gibi sosyal ve kültürel faaliyetler yürütmekte olan bir kurumdan yoksun kalmasına neden olmuştur. Çünkü Halkevleri söz konusu dönemde pek çok noktada eksiklikleri olan bir halkın yetişmesinde önemli misyonlar yüklenmişti. Bu kurumlar aracılığıyla toplumdaki tüm kesimler arasında bir birliktelik sağlanmaya çalışılmıştı. Bununla birlikte söz konusu kurumlar aracılığıyla okuma-yazma öğrenenler, yetişen sanatçı, devlet adamı ve siyasetçiler oldukça fazlaydı. Bununla birlikte güncel konularda verilen konferanslardan yararlananlar, sosyal anlamda destek görenler de azımsanmayacak kadar çoktu. Tüm bu olumlu katkılara rağmen Halkevlerinin iktidara gelen siyasi parti ile muhalefet partisi arasında yaşanan politik tartışmalara alet edilerek ortadan kaldırılması Türk milleti ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti için büyük bir şansızlık olmuştur. Böylece toplumun neredeyse tüm katmanlarını kucaklayan bir kültür kurumu adeta bir hiç uğruna yok edilmiştir(Toksoy, 2007: 130).

2.1.3.2.Halkevlerinin Kapatılmasının Etkileri

Hiç şüphesiz Halkevlerinin kapatılmasını destekleyen, buna ön ayak olanlar olduğu gibi, bu kurumların ortadan kaldırılmasını önlemek, bunların varlığını devam ettirmesi için mücadele edenler de olmuştur. Bununla birlikte CHP'lilerin deyimi ile kültür yuvaları olan Halkevlerinin kapatılmış olmasının hem ülke içinde hem de ülke dışında yaratmış olduğu etkiler söz konusudur. Bu kurumların kapatılması daha çok faaliyetlerine iştirak eden ve bu kurumların bünyesinde gönüllü olarak çalışanları üzmüştür.

Kapatılma olayından sonra Halkevlerinde büyük bir özveriyle çalışmış olan pek çok eğitimci ve aydın adeta etkisiz hale getirilerek başıboş bırakılmıştır. Bu kurumlar aracılığıyla kendini yetiştiren, geliştiren ve toplum için faydalı olma gayesinde olan gençlik amaçsız ve hedefsiz bırakılmıştır. Öğretmen kitlesi eğitimden ve eğitsel faaliyetlerden uzaklaşarak kahvelerin ve oyun masalarının kucağına

mahkum edilmiştir. Bu duruma direnenler ise çeşitli bahaneler ve haksızlıklarla sindirilmeye çalışılmıştır İnan’a göre(akt: Toksoy, 2007: 131).

Cevdet Emiroğlu döneme ait anılarını kısaca şöyle anlatmaktadır: İnan’a göre (akt:Toksoy, 2007: 131);

“Okul dışında bütün saatlerimizi halkın yararına adanmış, mesleğin değerini yukarı katlara çıkarmış ve tanıtmıştık. Öyle ki, bütün bayramlarda, müsamereler, konferanslar, temsiller, konserlerimizle halk ile içli dışlı olmuştuk. Hapishanelerde ve gece dersanelerinde parasız dersler düzenlemiş, faydalı olmaya çalışmıştık. Altı ay ders verdiğim hapishanedeki katil ve hırsızlardan bile saygı görmüştük. Şimdi ise ne yazık ki, öğretmenlik önemsiz, bayağı bir meslek haline geldi. O hamleleri şimdi artık göremediğimizden çok üzgünüm. Bütün varlığımızı onlara adanmıştık. Her yerde sevgi ve saygı gördük. Yetersiz aylıkla yetinirdik de gece derslerinden veya yan ödemelerden bir şey almak aklımızın kenarından geçmezdi. Bütün bunları gösterişsiz aşkla ile şevk ile yapardık.”

Aynı şekilde Şevket Beysanoğlu da o günlere ait hatıralarını şu şekilde ifade etmektedir: Beysanoğlu’na göre (akt: Toksoy, 2007: 132);

“Halkevlerinin kapatılmasına çok üzül müştüm... Halkevlerinin kapatılması kötü olmuştur. Belki politika dışında bırakmak, Milli Eğitim Bakanlığı’na, Kültür Bakanlığı’na bağlamak iyi olurdu... Fakat Halkevleri çok yararlıydı. Kimse gelip oyunuzu halk partisine verin demezdi. Zaten oya da ihtiyaç yoktu. Zaten bizim bölgede halk partisi de yoktu. Halk Partisi, 1946’da açıldı. Halkevleri kapandıktan sonra kültür dernekleri kuruldu. Birkaç sene sonra o da kapandı. Halkevinin kapatılmasından kütüphane büyük zarar gördü. Halkevinin kapısına kilit vuruldu. Ne olacağı belli değildi. Hırsızlar camları kırıp kitapları çaldılar.” diyerek duygularını dile getirmiştir.

Buna göre yukarıda Halkevlerinin kapatılmış olmasının yurtiçinde neden olduğu tepkiler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu tepkilerden hareketle Halkevlerinin kapatılmış olmasının hem o kurumların bünyesinde çalışan insanların hem de o kurumlar vasıtasıyla eğitime çalışılan bireylerin bu durumu benimsemedikleri görülmektedir. Yine söz konusu tepkilerden de anlaşılacağı üzere Halkevleri her ne kadar olumsuz olarak değerlendirilebilecek bir takım tutum ve davranışlar sergilemiş olsalar da Türk toplumunun değişim ve dönüşümüne katkıda buldukları için tasfiye edilmiş olmaları bazı aydınlar tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Bununla birlikte söz konusu kültür kurumlarını ortadan kaldıran DP ve temsilcileri ise bu yapıların tamamıyla Cumhuriyet Halk Partisi taraftarlığı ve Kemalist ideolojiyi yerleştirme faaliyetlerini yürüttükleri gerekçesiyle kaldırılmış olmalarının haklılığını savunmuşlardır.

Halkevlerinin kapatılmış olması ülke içerisinde tepkilere yol açtığı gibi ülke dışından da önemli tepkilere neden olmuştur. Öyle ki Halkevleriyle odalarının gerçekleştirdikleri olağanüstü ve çok yönlü çalışmalarını gören yabancılar, böylesine büyük bir atılım içerisine girilmiş olmasını beğeniyle karşılamış ve hatta bu duruma imrenmiş ve kurumlarda karşılıksız görev alan kişilerin çalıştığını duyunca şaşırılmışlardır(Toksoy, 2007: 141).

Halkevleri kendi içinde oluşturmuş olduğu faaliyet kolları aracılığıyla gerçekleştirmiş olduğu çalışmalarla sadece yurt için de değil, yabancılar tarafından da büyük bir ilgi görmüştür. Nitekim Dünya savaşı sırasında Avrupa'yı ziyaret eden İngiltere Dışişleri Bakanı Eden, İnönü ile birlikte Ankara Halkevi'nin bir folklor gösterisine gelmiş ve Halkevinin çalışmalarıyla yakından ilgilenmiş ve böyle bir halk kültür ocağının İngiliz halkına örnek olması açısından Londra'da da açılmasını istemiştir Şapolyo'ya göre (akt: Toksoy,2007: 141).

Halkevleri, Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde faaliyet gösteren basın yayın organlarının da dikkatini çekmiştir. Ülkemizde faaliyet gösteren Halkevleri ve yürütmüş oldukları faaliyetler ile ilgili olarak Batı basınında çeşitli makaleler yazılmıştır. Bu konudaki en önemli örneklerden biri Fransa'da yayınlanan Figaro Gazetesi'dir. Paris'te çıkan ve Fransa'nın en tanınmış gazetelerinden biri olan Figaro Gazetesi, 30 Temmuz 1939 tarihli nüshasında on sayfalık bir Türkiye ilavesi yayınlamış, Türk inkılabının çeşitli cephelerine dair birçok önemli yazıları içeren bu ilavede Halkevlerine de geniş yer ayırmıştır. Halkevlerinin sayısından faaliyetlerinden, kurulma ve çalışma şartlarından bahsetmiş ve Halkevleri aracılığıyla başarılan işin büyüklüğünü, zorluğunu ve kutsallığını da ortaya koymuştur (Toksoy, 2000: 142).

Halkevleri konusunda Fransa'nın önemli gazetelerinden biri olan Figaro'da övgü dolu bir yazının yazılmış olması hem ülkemiz hem de söz konusu kurumlar açısından oldukça etkileyici olmuştur. Söz konusu gazetenin bu yazısına istinaden Halkevlerine dış dünyada olan ilgi daha da artmıştır. Bu konuda yaşanmış olan gelişmelerden biri de bazı yabancı uzmanların Halkevlerini ve çalışmalarını incelemek üzere Türkiye'ye gelmiş olmalarıdır(Azcan, 2003: 76).

Görülüyor ki ülkemizin belli bir dönemine damgasını vurmuş sosyo-kültürel kurumlardan biri olan Halkevlerine ilişkin yurtiçinde olduğu kadar yurt dışında oldukça olumlu tepkiler söz konusudur. Tepkinin yanı sıra Halk eğitimi konusunda yapmış oldukları faaliyetler açısından hem Batıdaki hem de Doğu'daki ülkelere örnek oldukları anlaşılmaktadır. Bu kurumların yapmış oldukları çalışmalar pek çok ülke ve kişinin ilgisini çekmiş ve kurumlar aracılığıyla gerçekleştirilen faaliyetleri yerinden görmek amacıyla yurt dışından birçok araştırmacı, devlet adamı ülkemizi ziyaret etmiştir. Bunlar tabii söz konusu kurumlar açısından gurur duyulabilecek gelişmeler olmakla birlikte, bu kurumlar eliyle yapılan olumsuz çalışmaların göz ardı edilmesini de gerektirmez. Ancak genel olarak Türk halkının ve Türkiye Cumhuriyeti'nin gelişimi için yapmış oldukları çalışmalar ağır basmaktadır. Ayrıca bu kurumların kapatılmasına karşı ortaya çıkan tepkilerden de hareketle kurumların toptancı bir anlayışla tasfiye edilmesinden ziyade, bir takım düzenlemelerle ve yeni döneme uydurularak toplumsal eğitimde veya ülkenin gelişimine katkı sağlayacak şekilde varlıklarını devam ettirmelerine olanak sağlanabilirdi.

BÖLÜM 3

3.1. SİİRT HALKEVİ VE FAALİYETLERİ

3.1.1.Siirt'in Tarihsel Gelişimi

Tarihsel süreçte şehirlerin gelişimi üzerinde rol oynayan pek çok faktör söz konusudur. Tabii bu faktörler de kendi içinde oluşturdukları etki bakımından farklılık gösterir. Bununla birlikte yerleşim birimlerinin gelişiminde fiziki şartlar olarak bilinen; iklim, yer şekilleri, bitki örtüsü ve su gibi unsurlar ile beşeri şartlar olarak bilinen; tarım, sanayi, ticaret, ulaşım ve turizm gibi faktörler oldukça belirleyicidir.

Buna göre Siirt'in, fiziki ve beşeri koşullar bakımından elverişli koşullara sahip olduğunu söylemek de oldukça güçtür. Çünkü Siirt, şehir olarak yer şekilleri bakımından dağlık, işlek ulaşım yollarının uzağında yani sapa diyebileceğimiz bir konuma sahiptir. Böyle bir coğrafi konuma sahip olduğu için çok yavaş bir gelişim gösterdiğini söylemek herhalde yanlış olmaz.

Siirt'te ilk yerleşme M.Ö 3000 yıllarına kadar uzanmaktadır. Yaklaşık 5 bin yıllık mazisine rağmen şehrin çevresindeki yerleşim merkezleri kadar gelişmemesinin nedeni doğal koşullarla birlikte, insan eliyle gerçekleştirilen faaliyetlerin yetersiz olmasıdır. Bununla birlikte Siirt şehri gibi ana ticaret yollarına uzakta kaldığı için şehrsel fonksiyonları yeteri kadar gelişme göstermemiştir(Özgen ve Karadoğan, 2009: 62).

Tarihsel süreçte Siirt'te Sami kavimleri başta olmak üzere Babil, Asur, Hurri, Mitanni, Urartu, Pers, Selepkas, Roma, Part, Sasani ve Bizans gibi uygarlıklar egemenlik kurmuşlardır. Siirt, Hz. Ömer döneminde İslam Devleti'nin egemenliğine alınmış olup, özellikle 10 ile 12.yüzyıllarda bu bölge için Bizans İmparatorluğu ile Selçuklular arasında önemli çatışmalar yaşanmıştır. Nihayetinde Selçuklu Devleti'nin egemenliğine alınmıştır. Daha sonraki süreçte ise; Mervaniler, Artuklular, İlhanlılar, Celayirler, Karakoyunlular, Akkoyunlular, Safeviler ve Eyubiler gibi devletlerin hakimiyetine alınmıştır. 1514 yılında Yavuz Sultan Selim komutanlığında yapılan Çaldıran Savaşı sonrası Siirt Osmanlı İmparatorluğu'na bağlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu himayesine alındıktan sonra kaza haline

getirilen Siirt bir dönem Diyarbakır vilayetine bağlı bir liva iken, daha sonra Bitlis vilayetine bağlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile birlikte yani 1923'te ise il statüsüne kavuşmuştur(Özgen ve Karadoğan, 2009: 65-66).

3.2.GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE SİİRT'İN GENEL YAPISI

3.2.1.İdari yapısı

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Siirt, doğudan Şırnak ve Van, kuzeyden Batman ve Bitlis, Batıdan Batman, güneyden Mardin ve Şırnak illeri ile çevrilidir. Siirt, Mezopotamya ve Anadolu uygarlıklarının kesiştikleri alanda kurulmuştur(Siirt Valiliği İl Turizm Müdürlüğü(SVİTM)). Şehir böyle bir özelliğe sahip olduğu içindir ki tarihsel süreçte pek çok uygarlık tarafından denetim altına alınmak istenmiştir.

Nitekim daha önce de ifade edildiği gibi başta Sami kavimleri olmak üzere Babil, Asur, Hurri, Mitanni, Urartu, Pers, Selepkas, Roma, Part, Sasani, Bizans, Mervaniler, Artuklular, İlhanlılar, Celayirler, Karakoyunlular, Akkoyunlular, Safeviler ve Eyubiler gibi devletler bu bölge hakimiyet kurmuşlardır(Özgen ve Karadoğan, 2009: 65-66). 1514 yılında Yavuz Sultan Selim döneminde yapılan Çaldıran Savaşı ile Osmanlı Devleti'nin himayesine alınmıştır(SVİTM). 1864 Vilayet nizamnamesi ile kaza haline getirilerek, merkezden gönderilmiş olan kaymakam marifetiyle yönetilen Siirt, 1867 Vilayet nizamnamesine göre Diyarbakır vilayetine bağlı bir liva durumunda iken 1892 devlet salnamesi ile Diyarbakır vilayetinden ayırarak, Bitlis vilayetine bağlanmıştır. 1892-1919 tarihleri arasında Bitlis'e bağlı olan Siirt ilçesi, 26 Eylül 1919 yılında 48 Sayılı Heyet-i Umumiye kararı ile bağımsız sancak haline getirilerek, 1923 yılında il statüsüne kavuşturulmuştur(Özgen ve Karadoğan, 2009: 66). Görüldüğü gibi Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Siirt il merkezine dönüşmüş ve idari anlamda da önemli bir değişim yaşamıştır. Buna göre Siirt 1923'ten itibaren var olan il statüsünü korumakla birlikte, il sınırlarında dönem dönem değişimler yaşanmıştır. Siirt ile ilgili olarak üzerinde durulması gereken önemli noktalardan biri de idari konumunu muhafaza etmekle birlikte sahip olduğu şartlardan dolayı çevresindeki illere nazaran yeterli bir gelişim kaydetmemiş olmasıdır.

3.2.2.Sosyal ve kültürel yapısı

Siirt sahip olduğu coğrafi konum itibariyle olumlu ve olumsuz olarak değerlendirilebilecek özellikler taşımaktadır. Buna göre hem Mezopotamya hem de Anadolu olarak ifade edilen bir bölgede yer aldığı için pek çok medeniyetin etkisinde kalmıştır. Daha doğru bir ifadeyle birçok uygarlığa ev sahipliği yaptığı için kültürel birikimi fazla olan merkezlerden biridir. Bununla birlikte dağlık bir araziye sahip olması ve işlek olarak ifade edilen ticaret yollarının uzağında kalması sosyal ve kültürel açıdan gelişimine engel olmuştur.

Siirt şehrinin tarihi oldukça eskilere dayanmakla beraber nüfusu bu tarihi büyüklüğü ifade edememektedir. Tarih boyunca çeşitli millet ve ırklardan nüfus barındıran Siirt şehrinin M.S. çoğunlukla İslam dininin etkisinde kaldığı tarihi yapı kalıntılarından anlaşılmaktadır. İslam tarihinden önce ve sonraki dönemlerde farklı dini inanışları olan Ermeni, Gregoryan, Keldani, Katolik, Süryani, Yakubi ve Yezidi gibi azınlıklar bulunuyordu(Kılıççioğlu,1992).

Fiziki koşullarından dolayı çevresine göre dıştan gelebilecek saldırılara karşı korunaklı bir yapıya sahip olan Siirt tarihsel süreçte genellikle Mezopotamya uygarlıklarının etkisi ve denetiminde kalmıştır. Bununla birlikte Doğu ve Batı kültürlerinin kavşak noktasında bulunması hasebiyle oldukça zengin bir kültürel mirasa sahiptir. Bu merkezilik aynı zamanda Siirt şehrinin kültürel mozağının gelişmesinde önemli rol oynamıştır.(Özgen ve Karadoğan, 2009: 78).

Ülkemiz genelinde açılmış olan Halkevlerinin en önemli işlevlerinden biri de halka devrimleri aşılıyarak böylece tek kültürlü bir toplum yapısı oluşturmaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için kurulan Halkevleri bu yönde çalışmalar yürütmüş olup, Siirt Halkevi de kendi bölgesinde yaşayan Kürt ve Arap kökenli unsurlara Türkçeyi öğretmek böylece bölgede Türkçenin egemen bir dil haline gelmesini sağlamaya çalışmıştır. Ne var ki Siirt Halkevi, kendi özel şartlarından dolayı halk arasında istenilen algıyı oluşturamamış ve bu yüzden de kendisi için belirlenmiş olan hedeflere ulaşmaktan uzak kalmıştır.

Herhangi bir bölgenin sosyal ve kültürel açıdan gelişebilmesi için pek çok şartın oluşması gerekir. Siirt'in coğrafi açıdan dışa kapalı diyebileceğimiz bir

konuma sahip olması, ekonomik faaliyetlerin oldukça sınırlı olması gibi nedenlerden dolayı şehir, başta eğitsel ve kültürel faaliyetler olmak üzere pek çok noktada geri kalmıştır. Özellikle eğitim konusunda geçmişten günümüze önemli eksiklikleri olan illerimizdendir. Dönemin Siirt Müftüsü Ömer Atalay şehrin Cumhuriyet öncesi ve sonrası eğitim durumunu şu şekilde ifade ediyor(Atalay, 1946);

“Meşrutiyetten sonra iki ilkokul açılmışsa da mevcutları pek azdı. Halkın o zaman maarife olan hevesi pek sönüktü. Siirt’teki Rüştüye Okulu, 1909’da altı sınıflı İdadiye çevrildi. Cumhuriyet’in ilanından sonra İdadi Okulu, ilga ve bunun yerine ortaokul teşkil edildi. Bundan başka dördü merkezde, dokuzu ilçelerde, sekizi bucaklarda, üçü de köylerde olmak üzere (24) ilkokul vücuda getirilmiştir. Bu okullardan başka, halk için ayrı ayrı yerlerde kurslar açılmıştır. Halka istidat ve yeteneklerine göre gereken dersler verilmektedir. Eskiden maarife pek hevesli olmayan halk; kutsal Cumhuriyet’in ilanından sonra hevesleri azami hadde varmıştır.”

Söz konusu tespitten hareketle Siirt’te eğitime karşı ilginin cumhuriyet öncesinde çok da iyi olmadığı bu durumun cumhuriyet sonrasında adeta tersine döndüğü anlaşılmaktadır.

Atalay’ın da belirtmiş olduğu gibi Halkevi yapılanmasının yayılmaya başladığı 1941 ile 1942 tarihleri arasında Siirt vilayet merkezinde 4, ilçelerde ise 9 tane ilkokul faaliyet göstermekteydi. Buna göre Siirt il merkezinde bulunan Cumhuriyet İlkokulu, 4 sınıflı ve 4 öğretmenliydi. Bu okulda 141’i erkek, 21’i kız olmak üzere toplamda 162 öğrenci kayıtlıydı. Gazi İlkokulu, 5 sınıf ve 5 öğretmenli olup burada da 193 erkek, 39 kız olmak üzere toplamda 232 öğrenci öğrenim görmekteydi. Sakarya İlkokulu, 4 sınıf ve 4 öğretmenli olup 138 erkek ve 28 kız olmak üzere toplam 166 öğrenciye sahipti. Son olarak merkezde yer alan ve ağırlıklı olarak memur ve subay çocuklarının öğrenim gördüğü Yeni okul ise 5 sınıf ve 5 öğretmenli olup, 81’i erkek 84’ü kız olmak üzere toplam 165 öğrenciye sahipti. Buna göre istatistikleri toparlayacak olursak; Siirt il merkezinde toplamda 4 ilkokul, 18 öğretmen, 553 erkek ve 172 kız olmak üzere toplamda 725 öğrenci örgün eğitim faaliyetinden geçmekteydi. İlçelerdeki durum ise şu şekildeydi; Beşiri’de 91 erkek ve 21 kız olmak üzere toplamda 112 öğrenci, Baykan’da; 31 erkek ve 9 kız olmak üzere toplam 40 öğrenci, Eruh’ta; 94 erkek ve 39 kız olmak üzere toplamda 133 öğrenci, Pervari’de; 69 erkek ve 22 kız olmak üzere toplamda 91 öğrenci, Kozluk’ta; 57 erkek ve 5 kız olmak üzere toplamda 62 öğrenci, Kurtalan(Garzan)’da; 54 erkek ve 11 kız olmak üzere toplamda 65 öğrenci, Sason’da; 25 erkek ve 5 kız olmak üzere toplamda

30 öğrenci, Şirvan'da; 40 erkek ve 9 kız olmak üzere toplamda 49 öğrenci, Şırnak'ta ise 81 erkek ve 21 kız olmak üzere toplamda 102 öğrenci öğrenim görmekteydi(BCA, 490.1.0.0.1002.871.2: 172-173). Siirt merkez ile ilçelerine ilişkin eğitim-öğretim faaliyetleriyle ilgili istatistiklerden yola çıkarak üzerinde durulması gereken en önemli noktalardan biri eğitim-öğretim faaliyetlerine katılabilen kız öğrencilerin sayısının erkeklere nazaran oldukça düşük olmasıdır.

Bilindiği gibi Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde din bilimleri ve özellikle din felsefesi üzerine eğitim verilmekteydi. Siirt de söz konusu uygarlıkların bünyesinde belli bir dönem yaşadığı için dini eğitim ve dinsel faaliyetlerin yoğun olduğu bir geçmişe sahiptir. Nitekim Siirt'te XIX. yy sonlarında geleneksel eğitim kurumu olan medreseler ağırlıktaydı. Farklı etnik ve dini inançların bir arada yaşadığı şehirde eğitim kurumları da farklılık göstermekteydi. Bu durumun sonucu olarak azınlıkların da kendilerine has ilk ve orta dereceli okulları vardı(Özgen ve Karadoğan, 2009: 67).Buradan hareketle Siirt'te dinin sosyal hayatta önemli bir yer tuttuğunu ve dönemin eğitim faaliyetlerinin din merkezli yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Benzer şekilde birden çok azınlık grubunun bölgede yaşıyor olması eğitim faaliyetlerin hem çeşitlilik göstermesini hem de azınlık okullarının yaygın olması sonucunu doğurmuştur. Bununla birlikte son yıllarda eğitim konusunda önemli atılımların gerçekleştirildiği de bilinmektedir. Özellikle Siirt'te 1982'den itibaren Dicle Üniversitesi'ne bağlı olarak faaliyet göstermeye başlayan Siirt Eğitim Fakültesi eğitim konusunda atılmış önemli adımlardan biridir. Eğitim fakültesinin kurulmuş olması ve her geçen gün gelişerek günümüzde Siirt Üniversitesi'ne dönüşmüş olması Siirt'in hem eğitsel kültürel açıdan gelişimine hem de ekonomik anlamda kalkınmasına temel oluşturmuştur.

Daha önce de değindiğimiz gibi Siirt, nüfus yapısı itibariyle ülkemizde en kozmopolit yapıya sahip olan birkaç şehirden biridir. Yani şehir çok farklı kimlikleri ve inançları bir arada yaşatmaktadır. Ayrıca nüfusun miktarı da yıllara göre önemli bir değişkenlik göstermiştir. Nüfus düzenli bir şekilde artmayıp, bazen artarken bazen de azalma gösterebilmiştir. Tabii bu durumun oluşmasında siyasi, sosyal ve ekonomik olmak üzere birçok faktör etkili olmuştur. Tabii şehrin sağlam bir

ekonomik yapıya sahip olmaması nüfus hareketlerinin yaşanmasına nüfusun göçler yoluyla dönem dönem azalmasına neden olmuştur.

1950’li yıllardan sonra ülkemizde başta karayolu ve demiryollarında yaşanan gelişmeler olmak üzere, kent merkezlerinin sahip oldukları imkanlar açısından daha cazip bir hale gelmesi kırsal kesimden kentlere doğru göçlerin yaşanmasını beraberinde getirmiştir. Ülke genelinde giderek büyüyen ve gelişen bu şehirleşme olgusu, Türkiye’nin tamamını etkilediği gibi Siirt’i de olumlu etkilemiştir. Bu dönemde Siirt şehir nüfusu %100’e yakın bir artış göstermiştir(Özgen ve Karadoğan, 2009:68).Siirt’in yıllara göre nüfusunu gösteren (Tablo 2) incelendiğinde bu durum açık bir şekilde görülecektir.

Tablo 2: Siirt’in Yıllara Göre Toplam Nüfusu(Özgen ve Karadoğan, 2009: 68)

Sayım Yılı	Nüfus
1927	14.566
1935	16.039
1940	17.086
1945	16.210
1950	15.580
1955	20.819
1960	22.944
1965	25.480
1970	29.544
1975	35.634
1980	42.291
1985	53.884
1990	68.320
1997	104.475
2000	98.281

Siirt, tüm ülkede olduğu gibi özellikle Cumhuriyetin ilan edildiği ve yeni devletin temellerinin atılmaya başlandığı dönemde önemli bir ilerleme

kaydetmemiştir. Bununla birlikte 1970’li yıllardan sonra Türkiye’deki birçok şehir gibi önemli değişimlerin yaşanmaya başladığı ülkenin artan refah seviyesine bağlı olarak gelişme gösteren şehirlerden biri olmuştur. Siirt, ülkemizin doğusunda yer alan ve feodal bir aile yapısının egemen olduğu bir toplum olarak nüfus artış hızının oldukça yüksek olduğu yerlerden biridir. Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere Siirt’teki nüfus kısa zaman aralıklarında artıp azalabilmiştir. Bu durum üzerinde etkili olan unsurlardan biri de ülkemizde söz konusu dönemlerde uygulanmış olan sosyal ve ekonomik politikaların etkisi şüphesiz inkar edilemez.

Siirt, şehir nüfusu tablodan da anlaşılacağı üzere 1990’lı yıllardan sonra artmaya artmıştır. Bu durum üzerinde belirleyici olan faktör ise sosyal problemlerdir. Özellikle de Siirt ilinin de içinde bulunduğu Güneydoğu Anadolu ile Doğu Anadolu bölgelerinde yaşanan sosyal sıkıntılar kırsal kesimde yaşayan insanların yoğun bir şekilde şehir merkezlerine göç etmelerine neden olmuştur. Siirt de söz konusu bölgede yer alan bir şehir olarak bu durumdan nasibini almıştır. Yani il sınırları içerisinde bulunan kırsal kesimlerden Siirt il merkezine doğru yaşanan yoğun göçler il merkezindeki nüfusu artırmıştır.

Buna göre yukarıda yapılan tespit ve değerlendirmelerden de anlaşılacağı üzere Siirt, nüfus yapısının oldukça karmaşık olduğu, nüfus hareketlerinin çok sık yaşandığı bir il olarak bugünlere gelmiştir. Şüphesiz tespiti yapılan durumlar nedensiz ve öylesine gerçekleşmemiş olup, söz konusu durumların gerçekleşmesinde yukarıda da değinildiği gibi çok farklı olaylar etkili olmuştur.

3.2.3.Ekonomik yapısı

Siirt, her ne kadar çalışmanın önceki kısımlarında üzerinde durduğumuz gibi coğrafi koşullar açısından oldukça sıkıntılı, kavşak diyebileceğimiz ulaşım yollarının uzağında ve yapılabilen ekonomik faaliyetlerin oldukça kısıtlı olduğu bir yer olmasına rağmen kendi yerelinde ve ülke genelinde ekonomik değeri oldukça yüksek olan birçok ürünün yetiştirildiği merkezlerden biridir dersek, oldukça yerinde bir tespit yapmış oluruz.

Siirt, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizde yer alan pek çok ilimiz gibi ekonomisinin temeli tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Durum böyle

olunca il sınırları içerisinde yapılabilecek ekonomik faaliyetlerin türü kaçınılmaz olarak oldukça sınırlı oluyor. Böyle bir sonuç şehrin gelişimi açısından da oldukça sıkıntılı bir durumun oluşmasına neden oluyor. Yani şehrin gelişimi ister istemez çok yavaş bir şekilde gerçekleşiyor.

Sanayinin neredeyse hiç gelişmediği ve sanayi tesisi diyebileceğimiz kurumların bir elin parmaklarını geçmediği Siirt'te, ekonomi genellikle ticaret ve tarımsal faaliyetlere bağlıdır. Şehirde en önemli geçim kaynağı fıstık üreticiliğidir. Yıllık ortalama 2000-2500 ton fıstık üretimi, sanayinin gelişmediği Siirt şehri için vazgeçilmez bir ekonomik kaynaktır. Bununla birlikte fıstık işleme atölyelerinde fıstık atıkları ve menengiç ağacının meyvesinden elde edilen bittim (banyo sabunu) da önemli bir geçim kaynağı niteliğindedir(Özgen ve Karadoğan, 2009: 77). Öyle ki il çevresinde yetişen ve bir fıstık türü olarak kabul edilen bittim ve bunun kullanılmasıyla elde edilen bittim sabunu bölgenin ve ülkemizin farklı yerlerinde kullanılmaktadır. Dokumacılığın gelişmiş olmasına bağlı olarak tiftik keçisinin yününden ve el işlemesi ile yapılan ünlü Siirt battaniyeleri de il için önemli bir ekonomik gelir kaynağıdır. Benzer şekilde öteden beri yapılan ve Siirt'te has diyebileceğimiz zivzik narı ve Pervari balı yetiştiriciliği de il sınırları içerisinde yapılan diğer önemli ekonomik faaliyetlerdir.

1940'lı yıllardan itibaren Siirt ilinin Raman bölgesinde bulunan petrol de şüphesiz ilin ekonomik anlamda gelişimine önemli katkılar sağlamıştır. Böyle olmakla birlikte petrolün bulunmuş olması Siirt'in bir Batman gibi hızlı bir şekilde gelişimine vesile olmamıştır. Bu durumun en önemli nedeni ise, Batman'da petrolü işleyecek olan bir petrol rafinerisinin varlığı ve bölgede çıkan bütün petrol ürünlerinin burada toplanıyor olmasıdır(Özgen ve Karadoğan, 2009: 68)

Buna göre Siirt, sahip olduğu coğrafi konum şartlarından dolayı ekonomik faaliyetlerin oldukça sınırlı olduğu yerlerden biri olup, şehirde yukarıda da üzerinde durduğumuz gibi fıstık, bittim ve bittim sabunu üreticiliği, dokumacılık, zivzik narı, Pervari balı, petrol ve bunlara bağlı olarak yapılan ticari faaliyetler en önemli gelir kalemlerini oluşturmaktadır.

3.3.SİİRT HALKEVİ'NİN KURULUŞ SÜRECİ

Ülkemiz genelinde açılmasına karar verilen Halkevlerinin temeli 19 Şubat 1932 tarihinde atılmıştır. Diğer bir ifadeyle; Halkevleri ile ilgili çalışmalar çok önceden başlamasına rağmen resmi açılış 19 Şubat 1932 tarihinde gerçekleşmiştir. Halkevlerinin kuruluş aşamasında oluşturulan ve 67 maddeden oluşan ilk Halkevleri Talimatnamesine göre; uygun yapı ve para bulunduktan sonra Halkevlerinin açılmasına Fıkra Umumi İdare Heyeti (CHP Genel Yönetim Kurulu) tesisin oluşturulmasına ya da donatılmasına ise Vilayet İdare Heyeti (Parti İl Yönetim Kurulu) karar verecektir. Ancak bir evin açılabilmesi için en az üç kolun oluşması ön koşuldür(CHP HT, 1932: 5-7). Benzer şekilde Halkevleri herkese açık olmasına rağmen, bu kurumlarda yönetici olacaklarda Halk Partili ya da devlet memuru olma koşulu aranmaktadır(CHP HT, 1932: 5). Bununla birlikte Halkevleri gelişigüzel açılmamış olup, herhangi bir yerde bir Halkevinin açılabilmesi için bir takım ön çalışmalar yapılması gerekli olmuştur. Ön çalışmalardan kastedilen ise; Halkevlerinin açılmasına karar verilirken açılacak yerin sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik yapısının göz önünde bulundurulmuş olmasıdır. Halkevlerinin açılışı ile ilgili tüm hazırlıklar yapıldıktan sonra; Cumhurbaşkanı, TBMM Başkanı, Başbakan ve yörenin en büyük mülki amiri ile yine en büyük komutanı dışındaki kişilere çağrı gönderilmeden ve yer ayrılmadan 19 Şubat 1932 tarihinde, yurdun 14 yerinde resmen açılmıştır(Zeyrek, 2006: 23). Var olan ilgiye paralel olarak ilerleyen dönemlerde ülkemiz genelinde açılan Halkevlerinin sayısı hızlı ve düzensiz bir şekilde artmıştır. Hızlı ve bir takım sorgulamalar yapılmadan gerçekleşen bu durum sağlıklı bir gelişimin adeta habercisi olmuştur.

Ülke genelinde açılan Halkevi sayısı her geçen gün artmış ve yeni Halkevlerinin açılışı genellikle söz konusu yapılanmanın yıl dönümlerine denk getirilmeye çalışılmıştır. İşte Siirt Halkevi için de böyle bir durum söz konusudur. Siirt Halkevi de 23 Şubat 1934 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır. Vali ve kalabalık bir halk kitlesinin katılımıyla gerçekleştirilen açılış töreni, İstiklal Marşı'nın okunmasıyla başlamış; Haluk isimli bir ortaokul öğrencisi tarafından "Sakarya" adlı bir şiir okumuş; Halkevi reisi Mir'at Aykim, törene katılanlara hitap etmiş; Gazi

Mustafa Kemal Paşa için saygı duruşu yapılmış ve törene katılanlara şekerlemeler dağıtılarak tören sonlandırılmıştır(Olgun, 2013: 290).

Aynı günün akşamı bir müsamere düzenlenmiştir. İstiklal Marşı'nın okunmasıyla başlayan programda bir ortaokul öğrencisi tarafından "Halkevleri" isminde bir şiir okumuş; yerli ve yabancı müzik dinletisi yapılmış; son olarak da tek perdelik "İstiklal" isimli piyes ilkökul öğretmenleri tarafından oynanmıştır. Program, halkın tezahürat ve sevinç gösterileri altında sona ermiştir(Olgun, 2013: 290).

Ülke genelinde açılan Halkevi sayısının her geçen katlanarak artması, olumlu bir gelişme ve halk tarafından söz konusu kurumların hızlı bir şekilde kabulü olarak düşünülse de bütün Halkevleri için aynı şeyi söylemek doğru olmaz. Çünkü ülke genelinde açılan bazı Halkevleri halk tarafından büyük bir ilgi ve istekle karşılanırken, bazı yerlerde ise halk ilgisiz davranmış ve bu kurumlar aracılığıyla gerçekleştirilen faaliyetlerden özellikle de inançsal ve kültürel nedenlerden dolayı mümkün merteye uzak durmuşlardır. Bu durum örf ve adetlerine çok sıkı bir şekilde bağlı olan veya kapalı bir toplum yapısına sahip diyebileceğimiz doğu illerimizde daha açık bir şekilde cereyan etmiştir.

Halkevleri açılışlarını takip eden yıllarda ülkemiz genelinde sayısal anlamda her geçen gün artarken, söz konusu kurumların verimlilik derecelerinin de aynı şekilde arttığını söylemek neredeyse imkansızdır. Ülkemiz genelinde kurulmuş olan Halkevlerinin bazıları oldukça başarılı ve etkili bir profil çizerken, bazıları da çok vasat ve etkisiz bir görüntü çizmişlerdir. Bu durumun oluşmasına neden olan faktörler ise oldukça değişkendir. Buna göre herhangi bir Halkevinin başarısında; Halkevi başkanının kişiliği, yöneticilerin yönetme becerisine sahip olup olmadıkları, yöneticiler ile üyeler arasındaki ilişkiler, üye sayısının azlığı veya çokluğu ile Halkevinin inşa edilmiş olduğu yörenin sosyal ve kültürel koşulları etkili olmuştur(Zeyrek, 2006: 27-28).

Benzer şekilde açılan Halkevlerinin bazıları çok farklı faaliyetlerle günden güne gelişirken, bazıları da neredeyse hiçbir faaliyet yürütmeyerek sönük kalmışlardır. Nitekim Siirt Halkevi için böyle bir değerlendirme yapmak yanlış olmaz. Çünkü Siirt Halkevi de 1946 yılına kadar neredeyse hiç varlık gösterememiş

ve bu yüzden de hep geri planda kalmıştır. Siirt Halkevi, 1945'e kadar sahip olduğu mevcut imkansızlıklar yüzünden hemen her sahada geri kalmış olup, ancak olumsuz olarak ifade edilebilecek bu durum bu dönemde Halkevi başkanının değişmesiyle adeta tersine dönmüştür. Öyle ki başkan tayin edilen Dr. İsmail Hakkı Erollu gerekli tamirâtı yaptıktan sonra spor, gösterit ve köycülük şubelerini harekete geçirmiş, okuma odası ve sahne yaptırmıştır. Bu tarihten sonra 15 günde bir gösteriler yapılmaya başlanmış, köycülük ve spor kalkınmalardan faydalanılmış, bölgede büyük bir tahribata sahip, sıtma, trahom ve frengi gibi hastalıklarla mücadele edilmiştir. Geceli gündüzlü çalışan başkan, ilçenin sağlık işlerinde tahmin edilenin üstünde başarı göstermiştir(BCA, 490.01/843.332.1).

Siirt Halkevi, 1934 yılında açıldığında Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi; Spor Şubesi; Güzel Sanatlar Şubesi ve Temsil Şubesi olmak üzere dört şubeyle faaliyetlerine başlamıştır. Bu şube kollarında başkanlık yapan ve bu kollara üye olan kişilerin büyük bir çoğunluğu eğitimci ve devlet memuru idi(Olgun, 2013: 290).

Siirt Halkevi, 1937 yılında çalışmayan şubelerini de kurarak dokuz şubesiyle çalışmalarını sürdürmeye devam etmiştir(Olgun, 2013: 291).1935 yılında yapılan tespitler neticesinde Halkevinin kayıtlı üye sayısı 371'i erkek, 15'i kadın olmak üzere toplamda 386 iken, 1942 yılına gelindiğinde muhtelif şubelere üye olanların sayısı 32'si kadın 927'si erkek olmak üzere toplam 959'a ulaşmıştır(Olgun, 2013: 291). Buradan hareketle Halkevi şube kolları sayısının artırılmış olmasıyla hem Halkevine hem de Halkevi faaliyetlerine katılanların sayısının hızlı bir şekilde artmasını sağlamıştır tespiti yapabiliriz. Farklı şekilde Siirt Halkevi'ne üye olan kadın erkek oranlarından anlaşılacağı gibi erkekler söz konusu yapının faaliyetlerine daha yoğun bir rağbet göstermişlerdir. Bu durumun başlıca nedenleri ise; bölgenin örf ve adetleri, okur-yazar oranının düşük olması ve sosyo-kültürel gelişmişlik düzeyinin düşük olması şeklinde sıralanabilir.

3.4.SİİRT HALKEVİ BAŞKANLARI

Siirt Halkevi'nde kuruluş dönemi olan 1934 ile kapanış dönemi olan 1951 yılları arasında birden çok kişi başkanlık görevini icra etmiştir. Halkevi'nde başkanlık görevini yürüten şahıslar çoğunlukla yörenin yerli insanı olmayıp, orada devlet

memurluğu konumunda olan kişilerdir. Bunların içerisinde öğretmen, doktor, kaymakam ve vali gibi kişiler önemli bir yer tutmaktadır. Başkanlık görevini yürüten kişiler hakkında çok detaylı bir bilgiye ulaşamamakla birlikte yerel kaynaklar aracılığıyla ulaşılan kişilere ait bilgiler de aşağıda sıralanmıştır. Buna göre yapılan araştırmalar sonucunda Halkevinde başkanlık yapmış olan başlıca kişiler ise şu şekildedir;

- Mirat Aykim (Öğretmen 1934-1937)
- Ali Rıza Akısan (Öğretmen 1937-1938)
- Lütfi Yavuz (?)
- Zeki Ülke (? 1939-?)
- Nurullah Göze (Doktor 1940-1941)
- Hazım Bozca (Milletvekili) (1941)
- Ramiz Atay (Öğretmen-Milli Eğitim Müdür Vekili) 1941-1943)
- DR.Fahri Özdemir (Doktor 1944-1945)
- Dr. İsmail Hakkı Erollu
- Hatem Taşar (1947-1949)
- Taci Akı (Avukat 1949-1950)
- Fethi Oral(? 1950-1951)

Sıralanmış olan Halkevi başkanlarının çoğu daha önce de belirtildiği gibi yörede çok farklı kurumlarda devlet memurluğu görevini yürüten ülkemizin çok farklı bölgelerinden kişilerdir. Söz konusu kişiler yörede devlet memurluğu görevi ile birlikte Halkevi başkanlığını da yürütmüşlerdir. Adı geçen şahıslar yörenin yerli insanı olmadıkları için kendileri hakkında detaylı bir bilgiye ulaşmak neredeyse imkansız olmuştur. Bununla birlikte adı geçen başkanlardan Taci Akı 1914 İzmir/Mustafa Kemalpaşa doğumlu olup, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. Taci Akı'nın Siirt'ten evlendiği ve İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Genel Yayın Yönetmenliği görevini yürüten Fahri Aral'ın eniştesi olduğu tespit edilmiştir(Aral, 2014).

3.5.SİİRT HALKEVİ'NİN FAALİYETLERİ

1932 tarihli Halkevleri Talimatnamesine göre halkın ilgisini çekmek ve kendisine bir çalışma alanı bulabilmesi için Halkevlerine bağlı dokuz şube oluşturulmuş ve Halkevleri faaliyetlerini bu şubeler vasıtasıyla gerçekleştirmişlerdir(Olgun, 2013: 292).Siirt Halkevi belki ilk dönemlerinde çok etkin faaliyetler yürütmemiştir; ancak ilerleyen zamanlarda hem şube kolları aracılığıyla hem de diğer çalışmalarıyla kendi bölgesinde sürekli gelişerek büyümüştür. Siirt Halkevi, kurulmuş olduğu 24 Şubat 1934 tarihinde Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, Temsil Şubesi, Spor Şubesi ve Güzel Sanatlar Şubesi olmak üzere dört kolla faaliyetlerine başlamıştır.

1937 tarihinden itibaren ise söz konusu şube kollarına; Sosyal Yardım Şubesi, Kütüphane ve Yayın Şubesi, Köycülük Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi ile Tarih ve Müze Şubesi eklenmiştir. Böylece Halkevleri talimatnamesinde belirlenmiş olan şube kolları hedefine ulaşılmış ve deyim yerindeyse Siirt Halkevi tam anlamıyla aktif hale gelmiştir.

Siirt Halkevi bünyesinde açılan şube kollarından, Dil Tarih ve Edebiyat Kolu Siirt muhitinde ve yerli halk arasında Türkçenin yayılmasına ve tek dil olarak konuşulmasına doğrudan doğruya hizmet edecek tedbirler üzerinde yürümeye çalışırken (BCA, 490.1.0.0.1002.871.2: 44), Güzel Sanatlar Şubesi, bando takımı kurup bir mandolin orkestrası oluşturmuştur. Spor Şubesi ise, kendi alanında yapabileceği birçok faaliyeti yapamamış ve en basit spor türlerinden olup, alet gerektirmeyen atletizm gibi spor için bile herhangi bir çalışma yürütememiştir. Benzer şekilde Sosyal Yardım Şubesi de, faaliyet alanına giren işleri hakkıyla gerçekleştirememiştir. Çeşitli yollarla yardım toplayıp, ihtiyacı olan kişilere ulaştırabilecekken böyle bir çalışma yürütmenin gayreti içerisinde yer almamıştır (BCA, 490.1.0.0.1002.871.2:46-47).

Siirt Halkevi bünyesinde oluşturulmuş olan ve söz konusu dönemde oldukça önem arz eden halk dershaneleri ve kurslar şubesi de kendi alanında yeterli görülmemiş olsa da bir takım faaliyetlere ön ayak olmuştur. Bu şube genellikle ilk tahsil çağında olup okullara kaydı yapılamayan çocukların okutulması ile bundan

başka tahsil çağı dışında kalan yurttaşların da okutulmasına yönelik faaliyetleri öncelik olarak görmüştür(BCA, 490.1.0.0.1058.1064.1: 156).

Siirt Halkevi bünyesinde yürütülen diğer önemli çalışmalar da Köycülük şubesi ve Gezici Köy Kadınları kursu aracılığıyla yapılanlardır. Buna göre Köycülük Şubesi Türkçeyi bütün köylerimize yaymak için köylerde Türkçe okuma-yazma kursları açmak, müsamereleri artırmak, köylüler için konferanslar tertiplemek ve köy gezilerini çoğaltmak gibi faaliyetler yürütürken (BCA,490.1.0.0.1002.871.2.), Gezici Köy Kadınları Kurslarıyla da Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde çalışan öğretmenlere verilen belli bir ücret karşılığında köylerde yaşayan kadınlara yönelik eğitim faaliyetleri üzerinde durulmuştur(BCA, 490.1.0.0.1058.1064.1: 125).

Siirt Halkevi; içinde faaliyet göstermek mecburiyetinde olduğu muhitin hassasiyetleri nedeniyle yapmakla yükümlü olduğu birçok işe, henüz el koymuş ve muhitte kendi varlığını derin ve temelli bir surette hissettirmiş değildir(BCA, 490.1.0.0.1002.871.2: 55). Buna göre hem yukarıda yapılan tespitlerden hem de söz konusu Halkevinin bünyesinde açılmış olan şube kollarının çalışmalarından da anlaşılacağı üzere Siirt Halkevi, kendi bölgesinde hatırı sayılır bir varlık gösterememiş olup, merkezin kendisinden beklediği ve şube kolları aracılığıyla rahatlıkla yürütebileceği birçok çalışmayı çeşitli nedenlerden dolayı gerçekleştirememiştir. Buna istinaden Siirt Halkevi için kendisine yönelik beklentileri büyük ölçüde karşılamadığını söylemek yanlış olmaz.

3.6.SİİRT HALKEVİ ŞUBE KOLLARI

Siirt Halkevi daha önce de üzerinde durulduğu gibi 24 Şubat 1934 tarihinde Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi, Spor Şubesi, Güzel Sanatlar Şubesi ve Temsil Şubesi olmak üzere dört şube ile faaliyetlerine başlamıştır. 1937 yılında ise; Sosyal Yardım Şubesi, Halk Dershaneleri Şubesi, Kütüphane ve Yayın Şubesi, Köycülük Şubesi, Müze ve Sergi Şubesi'nin katılımıyla Halkevi bünyesinde faaliyet gösteren şube sayısı dokuzaya çıkmıştır(BCA,490.1.0.0.843.332.1:60;BCA,490.1.0.0.1002.871.2:231).

Siirt Halkevi bünyesinde açılmış olan söz konusu kollar aracılığıyla başta eğitsel ve sosyo-kültürel olmak üzere pek çok faaliyet yürütülmüştür. Yine adı yukarıda sıralanmış olan kollar marifetiyle Siirt ilinin ve sınırları içerisinde yaşayan

halkın pek çok noktada gelişimine katkıda bulunulmuş olup, ayrıca halkın yapılmak istenen yeniliklere kolaylıkla ayak uydurması sağlanmaya çalışılmıştır. Siirt Halkevi ve ona bağlı olan Halkevleri ile Halkodalarında faaliyet gösteren şube kolları farklı farklı çalışmalar yürütmüş oldukları için bu çalışma kollarını ve yapmış oldukları faaliyetleri daha iyi anlayabilmek için detaylı bir şekilde irdelemekte fayda vardır.

3.6.1.Dil ve edebiyat şubesi

Siirt Halkevi bünyesinde açılmış olan Dil ve Edebiyat Şubesini ve yürütmüş olduğu faaliyetleri irdelemeden önce ülke genelinde kurulmuş olan Dil ve Edebiyat Şubesinin amacına değinmek gerekir. Buna göre bu kolun asıl amacı; Cumhuriyet ve inkılap prensiplerinin Türk toplumunda kökleşmesini, yurt sevgisi ve yurttaşlık vazifeleri duygusunun güçlenmesine olanak sağlayacak toplantılar ve konferanslar gerçekleştirmektir. Dil ve edebiyat alanında aktif bir şekilde faaliyet göstererek, Türk diline tabii hakkını vermek, eski Türkçe eserlerdeki öz Türkçe söz ve tabirlerini derlemek, halk dilinde yaşayıp yazı dilinde kullanılmayan Türkçe söz ve tabirler ile folklor unsurları toplamak, eski Türkçe ve halk Türkçesinin gramer ve şive özelliklerini araştırmak, bilim, sanat ve yazın alanında yetişmiş Türk büyüklerini anmak, önemli günlerin yıl dönümlerini kutlamak ve yazın alanında yeni gençler yetiştirmektir(CHF HT, 1932: 10).

Bu kol aracılığıyla ülkemiz genelinde yapmış olduğu önemli çalışmalardan biri de Türk Dil Kurumu ile işbirliği yapmak suretiyle, ülkenin farklı farklı noktalarında taramalar yaparak böylece yurt çapında kullanılan yöresel sözcükleri toplamak olmuştur(Zeyrek, 2006: 47).

Siirt Halkevi bünyesinde kurulmuş olan Dil ve Edebiyat Şubesinin Halkevleri Talimatnamesinde belirlenmiş olan hedefler doğrultusunda hareket ederek, belirlenmiş olan hedeflere ulaştığını söylemek doğru olmaz. Çünkü bu kol kendisi için belirlenmiş olan hedeflerden çok Halk Dershaneleri ile Kütüphane ve Yayın Kolunun alanına giren çalışmalarla ilgilenmiştir. Bu şube aracılığıyla öğrencilere yardım etmek üzere müzakere saatleri tertiplenmiş, eğitimin ilk kademesinde olan öğrencilere destek olmak amacıyla gece kursları düzenlenmiştir. Yalnız Türk dili ve tarihi ile ilgili herhangi bir çalışma yürütülmemiştir. Bu kol aracılığıyla yürütülen en

önemli çalışmalardan biri de; Çocuk terbiyesi, zehirli gaz, gazdan korunma ve inkılap mevzularına ilişkin verilen konferanslardır(BCA, 490.1.0.0.1002.871.2: 235). Bu şube aracılığıyla yürütülen diğer çalışmalar ise yurttaşların dil devrimi konusunda bilgilendirilmiş olması ve ayrıca Siirt Halkevi'ne bağlı bir kütüphane kolunun olmadığı dönemlerde, bir kitapsarayının açılarak vatandaşların buradaki kitaplardan yararlandırılmış olmasıdır(BCA,490.1.0.0.990.833.1: 3).

3.6.2.Ar (Güzel sanatlar) şubesi

Bu kolun genel amacı; müzik, resim, heykeltıraşlık, mimarlık ve tezyini (güzel) gibi sanat dallarında usta ve amatör unsurları bir araya toplamak, bu konuda yetenekli olan gençleri korumak ve bunların yetişmelerine destek olmaktır. Bununla birlikte Halkevlerinin müsamere programlarının müzik kısmını hazırlayıp sunmak ve halk için müzik geceleri düzenlemek de önemli amaçlardan birini oluşturur. Bu şube halkın müzik zevkini geliştirmek ve bu konudaki bilinç seviyesini yükseltmek için radyo ve gramofon gibi vasıtalarından çok sık yararlanır. Şube aracılığıyla halk arasında özellikle de köylerde ve kasabalarda söylenen halk türkülerinin notaları ile sözleri tespit edilerek bunların asılları uygun bir şekilde korunması sağlanmaya çalışılır. Bütün Türk halkının milli marşları ve mahalli şarkıları öğrenmesine yardım ederek, bunların milli günler ile Halkevi müsamerelerinde kadın ve erkekler tarafından hep bir ağızdan söylenmesine olanak sağlar(CHF HT, 1932: 10-11).

Bu kol aracılığıyla Siirt Halkevi bünyesinde bir bando takımı oluşturulmuştur. Araç-gereç anlamında pek çok sıkıntı çekilmesine rağmen il genelinde modern musiki zevkinin aşılmasına önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. Oluşturulmuş olan bu bando yaz gecelerinde bir akşam parti bahçesinde bir akşam da Halkevi bahçesinde olmak üzere farklı mekanlarda çalarak katılan herkesi neşelendirmiştir. Bu şubenin yapmış olduğu diğer etkinliklerden biri de törenleri ve baloları idare ederek şehirde bir canlılık oluşturmuş olmasıdır. Yine ortaokul talebeleri ile halktan arzu edenler ayrı ayrı toplanarak bunlara keman ve mandolin dersi verilmiştir. Keman ve mandolin gibi aletlere merak salan ve bunları öğrenmek isteyen kişilere makbuz karşılığında bu aletler verilerek söz konusu araçları kullanabilmelerine destek olunmuştur (BCA,490.1.0.0.990.833.1:4; BCA,490.1.0.0.1002.871.2: 236).

Bu şubeye yöneltilebilecek en önemli eleştiri ise; genellikle bando ile ilgilenmiş olması ve Halkevleri Talimatnamesi ile güzel sanatlar şubesine verilen vazifelerin en mühimini ve en ziyade kolaylıkla tahakkuku mümkün olanını teşkil eden milli marşlarla milli şarkıları halka öğretmek hususunda, bir hareket ve teşebbüste bulunmamış olmasıdır(BCA, 490.1.0.0.1002.871.2: 236).

3.6.3.Gösteri şubesi(Temsil)

Bu kol aracılığıyla amaçlanan başlıca çalışmalar ise; Halkevlerinde bir hayat ve hareket uyandırmak, şehir ve kasabaların tiyatro ihtiyaçlarını gidermelerine yardım etmek, gençleri güzel ve serbest konuşturmaya alıştırmak, gençlerin fikir, sanat ve dil terbiyelerine yardım etmek, tiyatro artisti olabilecek kabiliyetlerin kendilerini göstermelerine olanak sağlamak, iyi hatipler yetiştirmek ile memleket ve cemiyet için faydalı telkinlerde bulunmak şeklindedir(CHF HT, 1932: 9-10).

Bu kol daha çok gençlerin ilgisini çekmiştir.Bu şube tarafından sergilenen oyunların çoğu Türk Tarihi ve Kurtuluş Savaşı'nı öven, dinsel düşünceleri ve eski düzeni yeren, ve Devrimin yerleşmesine yardımcı olan türdendir(Zeyrek, 2006: 51).

Siirt Halkevi bünyesinde kurulmuş olan Temsil Şubesi ile il genelinde bulunan ortaokul ve ilkokul talebeleri tarafından sergilenmiş olan pek çok müsamereler söz konusudur. Siirt'te, genç nüfusun yoğun olması ve halkın piyeslere büyük bir rağbet göstermesinden dolayı sergilenen oyunlar ya da yapılan etkinlikler adeta ilgiyi karşılamada yetersiz kalmıştır. Bu kol aracılığıyla yürütülen çalışmalarda yaşanan önemli sıkıntılardan biri ise müsamereler için bayan oyuncu bulmada yaşanan sorunlardır(BCA,490.1.0.0.1002.871.2: 236).

Sergilenmiş olan müsamerelerde görev alan gençler ve okullar başarılar göstermiş ve muntazam provalarla hazırlanan piyesler kusursuz denecek surette temsil edilmiştir. Daha önce de ifade edildiği gibi halk müsamerelere çok büyük bir ilgi göstermiş ve oyunların sergilenmiş olduğu Halkevi salonu her defasında oturacak yer kalmayacak derecede dolmuştur. Bununla birlikte seçilen piyeslerin yurttaşlarda ulusal duyguları kuvvetlendirici ve devrime bağlayıcı olması göz önünde tutulmuştur. Siirt Halkevi bünyesinde faaliyet gösteren temsil şubesinin sergilemiş olduğu bazı müsamerelerin isimleri de şu şekildedir; Yaban, Çoban, Beyaz

Kahraman, Çocuk Vali, Beş Devir, Sevr'den Lozan'a, Himmetin Oğlu, Yerli Mallar Pazarında, Satıcılar vb.(BCA,490.1.0.0.990.833.1: 6).

Yine bu kol aracılığıyla yapılan çalışmalardan biri de Siirt ve çevresindeki köylere yapılan gezilerdir. Siirt Halkevi'nin temsil kolu kabileler halinde ve çoğu zaman Siirt valisi İlbay Sakıp Beygo'nun başkanlığında birçok köye geziler düzenlenerek köylülere karışılmış, köylülerle hoş ve eğlenceli vakitler geçirilmiştir. Bu gezilerde köylülerle Cumhuriyet ile eski devirler arasında karşılaştırmalar yapılmış ve bu yolla köylülerin devrimlere ve cumhuriyet prensiplerine daha sıkı bir şekilde bağlanmaları sağlanmaya çalışılmıştır(BCA,490.1.0.0.990.833.1: 6).

Özetle bu kol vasıtasıyla Siirt ili ve çevresinde çok farklı müsamereler ve etkinlikler düzenlenmiş olup, yöre halkının da bu çalışmalara gerek oyuncu gerekse de izleyici olarak katılması sağlanarak böylece il genelinde hem sosyal ve kültürel canlanma sağlanmış hem de Cumhuriyetin ve devrimlerinin sağlam bir şekilde kökleşmesi için çaba sarf edilmiştir.

3.6.4.Spor şubesi

Spor ve bütün sporsal çalışmalar gençlik terbiyesinin ve milli terbiyenin vazgeçilmez ve asli unsurudur. Bu sebepten dolayıdır ki Türk gençliğinde ve Türk halkında spor ve beden hareketlerine karşı sevgi ve alaka uyandırmak, bunları bir kütle hareketi, milli bir faaliyet haline getirmek bir gerekliliktir. Beden terbiyesi kanununun 14. Maddesine göre; Halkevleri, kendi mensuplarına ve arzu edenlere kapalı ve açık salonlarında, Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü ile müşterek olarak tertip edilecek programlara göre jimnastik, eskrim, güreş, yürüyüş, salon oyunları ve milli sporlar gibi beden terbiyesine dönük hareketler yaptırabilirler. Buna göre Halkevleri, kanun maddesinden hareketle söz konusu şube aracılığıyla üyelerine; jimnastik, milli sporumuz olan Güreş, atlı cirit, boks, eskrim, deniz sporu, dağcılık, kayak, avcılık, bisiklet, futbol, voleybol gibi alanlarda çeşitli kurslar vererek onların gelişimine katkı sağlamaya çalışmıştır. Diğer bir ifade ile, sporu halka mal ederek sağlıklı bir toplum yaratmak ve yarışlar aracılığıyla da toplumu birbirine kaynaştırmayı amaçlamıştır.(CHF HÇT, 1932: 11-15)

Bu kol sporu ve sporsal etkinlikleri içerdiği için genellikle gençlerin ilgisini çekmiş olup ve daha çok gençler arasında yayılmıştır. Yine bu kol aracılığıyla yapılan spor faaliyetleri genellikle Halkevlerinin bölge şartlarından dolayı değişkenlik göstermiştir. Örneğin bir Halkevinde futbol ön plana çıkarken, bir başka Halkevinde ise voleybol ya da güreş ön plana çıkabilmiştir.

Siirt Halkevi bünyesinde açılmış olan Spor Şubesi Halkevi çatısı altında açılmış olan diğer kollara nazaran daha canlı ve daha işlevsel bir görüntü çizmiştir. Buna göre Siirt il genelinde genç nüfusun fazla oluşu sporla ilgilenenlerin sayısını önemli ölçüde artırmıştır. Bu kolun çalışmalarında kullanılabilecek pek çok spor aleti Halkevi marifetiyle İstanbul'dan getirtilmiştir. Spor Şubesi çalışmalarını daha çok tatil günlerinde yoğunlaştırmış olup, bu dönemlerde gençleri bir araya toplayarak başta futbol egzersizleri olmak üzere pek çok faaliyet yaptırarak böylece gençlere spor sevgisi aşılamaya çalışmıştır. Buna bağlı olarak kol bünyesinde iki voleybol takımı oluşturularak, yaz günlerinde Halkevi bahçesindeki özel sahada gençler hem bu oyunu oynamak sureti ile idman yapmışlar hem de dışarıda başıboş dolaşmaktan kurtulmuşlardır. Benzer şekilde Halkevi salonuna kurulmuş olan masa tenisi de daha çok okullarda eğitim gören öğrenciler burada toplanmasına vesile olmuştur. Bunların dışında kalan pek çok faaliyeti spor faaliyeti bu kol aracılığıyla icra edilmeye çalışılmıştır(BCA,490.1.0.0.990.833.1: 7).

Bu şubenin yapmış olduğu ve ülke genelinde de geleneksel hale gelmiş olan etkinliklerden biri de ulusal bayramlarda yapılan ödüllü spor yarışlarıdır. Başta ulusal egemenlik bayramı olan 23 Nisan'da olmak üzere diğer ulusal bayramlarda da genel spor eğlencelerinin düzenlenmesine önem verilmiş olup, binlerce seyirci önünde yapılan spor müsabakalarında başarılı olanlara ödülleri verilerek böylece halk spor yapmaya teşvik edilmiştir. Yine bu kol aracılığıyla ve garnizon komutanlığının katkısıyla atıcılık kursları açılmış ve görevlendirilmiş olan subaylar tarafından gençler atıcılık konusunda desteklenmiştir(BCA,490.1.0.0.990.833.1: 7).

3.6.5. Sosyal yardımlaşma şubesi

Sosyal Yardım Şubesinin başlıca amacı; Halkevinin bulunduğu bölgede yardıma gereksinim duyan kimsesiz kadınlar, çocuklar, malüller, yardıma muhtaç ihtiyarlar

ve hastalar gibi yurttaşlar hakkında şube üyelerinin şefkat ve yardım duygularını uyandırmak ve bu konudaki hislerini en yüksek dereceye yükselmektir. Bu çalışmaları sağlıklı bir şekilde yürütmek için şube bölgesinde bulunan hayır kurumları ile irtibata geçerek onların daha faydalı ve verimli çalışmalarına ön ayak olur. Mevcut sosyal yardım kurumlarının gelişmesine olanak sağlamakla birlikte, sosyal yardım kurumlarının olmadığı yerlerde de kimsesizler yurdu, çocuk doğum ve bakım evleri, kreş, işçi tedavi ve talebe yurtları gibi sosyal yardım müesseselerinin kurulmalarını teşvik etmek. Bu şube kolunun başlıca görevleri ise; Kimsesiz okul çocuklarının elbise, yemek, yatak ve bakımları ile ilgilenmek, tedavi kurumlarında yatırılarak bakılması lüzumlu olan hastaların sağlık kurumlarına kabulünü sağlamak, evlerinde yatan kimsesiz hastalara ve evlerinde doğum yapan kimsesiz muhtaç kadınlara imkan ölçüsünde yardımda bulunmak, köylerden gelen tedaviye muhtaç çiftçi ve ailelerine şehir merkezlerinde barınma olanağı sağlamak, işsizlerin iş bulmalarına yardımcı olmak ve ceza evlerindeki muhtaçları gözetmek şeklindedir(CHF HÇT, 1932: 15-16).

Sosyal Yardım Kolu aracılığıyla ülke genelinde kurulmuş olan pek çok Halkevinde başarılı çalışmalar yapılmıştır. Bundan dolayıdır ki bu kol için belirlemiş olduğu hedeflere büyük ölçüde ulaşmıştır demek yerinde olacaktır. Örneğin ülke genelinde kurulmuş olan her Halkevi gücü ölçüsünde toplum yararına çalışmalar yürütmüşlerdir. Buna göre yurt genelinde faaliyet gösteren bazı Halkevleri poliklinikler açarak hem şehirdeki halkın hem de köyden gelen yardıma muhtaç insanların ücretsiz bir şekilde muayene olmalarını sağlamıştır. 1947 yılında ülkemiz genelinde faaliyet gösteren Halkevlerinde açılan poliklinik sayısı 80'i bulmuştur. Bu kol çalışmalarını yürütürken genellikle Kızılay ve Çocuk Esirgeme Kurumu gibi yardım kuruluşları ile işbirliğine gitmiştir(Zeyrek, 2006: 69-70)

Siirt Halkevi bünyesinde kurulmuş olan Sosyal Yardım kolu aracılığıyla il sınırları içerisinde bulunan pek çok köy sağlık taramasından geçirilmiştir. Sağlık ekipleri ve ilaçlarla köy köy dolaşarak halkın bu konudaki ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra Siirt merkezdeki okullarda okuyan yoksul öğrenciler tespit edilerek bunlara başta kılık-kıyafet ve iâşe olmak üzere pek çok konuda yardımda bulunulmuştur. Yine merkezdeki revirde hastalar muayene edilerek

böylece sosyal anlamda önemli çalışmalar yürütülmüştür. Bu çalışmalarda Siirt'te görev yapan askeri yetkililer de önemli sorumluluklar üstlenmişlerdir(BCA, 490.1.0.0.1002.871.2: 142).Buna göre tespiti yapılan ve yapılamayan çalışmalardan da anlaşılacağı üzere Sosyal Yardım Kolu kendi sorumluluk alanına giren ve toplumun en hassas olduğu konularda faaliyetler yürüterek böylece toplumu sosyal anlamda ayakta tutmaya çalışmıştır.

3.6.6. Halk dersaneleri ve kurslar şubesi

Bu kolun da amacı; halkın bilgisini yükseltecek her türlü okuma, yazma ve yetiştirme hareketlerinin ilerleyip gelişmesini sağlamak ve korumaktır. Bu şube aracılığıyla açılan kursların sayısı her geçen düzenli bir şekilde artmıştır. Şube bünyesinde açılan başlıca dersane ve kurslar ise; Türkçe okuma-yazma, yabancı dil, dikiş-nakış, ütü, şapkacılık, çiçekçilik, mahalli ihtiyaç ve imkanlara göre muhasebe, bağcılık, arıcılık, motorculuk, elektrikçilik, fizik ve kimya gibi müspet ilimler şeklindedir(CHF HÇT, 1932: 18).

Halkevleri, yukarıda saydığımız kursları yerine getirmek için, eğer yeri ve bütçesi varsa, kendi laboratuvarlarını kurar, kursları kendi yapılarında yapmaya çalışır, gücü yoksa Halkevi dışından yer tutardı. Yine üyeleri arasında bu kursu verebilecek kişilerden gönüllü olarak yararlanırdı. Halkevinin bütçesi yetmezse, hem kurs öğretmeninin, hem de yerin ücreti gerektiğinde öğrencilerden alınırdı. Kurs sonunda başarılı olanlara Halkevi diploma verirdi(CHP HÇT, 1932: 16-18).

Ülkemizde kurulmuş olan Halkevleri bünyesinde faaliyet gösteren Halk Dersaneleri ve Kurslar Şubesinin yıllara göre dağılımını incelediğimizde; 1938-1939 ders yılında Halkevlerinde açılan dersane sayısı 87, öğrenci sayısı ise 5034'dür. 1939-1940 yılında ülke genelindeki 118 Halkevi 239 dersane açmış ve bunlara yurt genelinde toplam 13.747 kişi katılmıştır(CHF Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları, 1940: 63).Görüldüğü gibi Halkevleri tarafından kurulmuş olan Halk Dersaneleri ve bunlara ilgi gösteren bireylerin sayısı her geçen yıl artmıştır. Bu da söz konusu kursların halk tarafından olumlu birer çalışma olarak algılandıklarını ifade etmektedir.

Siirt Halkevi çatısı altında faaliyet göstermiş olan Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinin üzerinde durmuş olduğu en önemli konu Siirt ve çevresinde yaşayan ahaliye Türk dilini ve kültürünü yaymaktır. Siirt bölge itibariyle Arap ve Kürt nüfusun yoğun olarak yaşadığı yerlerden biri olup, söz konusu dönemde ülkeyi idare edenler yörenin bu özelliğini göz önünde bulundurarak Türkçe okuma yazma kurslarıyla Türk dilini bölgede yaymayı önemli bir görev olarak görmüşlerdir(BCA,490.1.0.0.1002.871.2: 142).

Eğitim-öğretim faaliyetleri hem bireylerin hem de toplumların gelişip, muasır medeniyetler seviyesine yükselebilmeleri için hayati bir öneme sahiptir. Buna göre geçmişte ve günümüzde gelişmiş olarak ön plana çıkan toplumları incelediğimizde, hemen hemen hepsinin eğitim-öğretim konusunda oldukça iyi bir yerde olduklarını görürüz. Böyle bir düşünceden hareketle geçmişte ülkemiz genelinde kurulmuş olan Halkevlerini ve yürütmüş oldukları faaliyetleri irdelediğimizde söz konusu kurumların da özellikle öğretim ile ilgili çalışmalara önem verdiğini görmekteyiz. Ve bu konuda yapmış oldukları en önemli çalışmalardan biri de hem ülke genelinde hem de Siirt ve çevresinde açmış oldukları okuma-yazma kurslarıdır.

Halkevleri teşkilatlanmasının yürütmüş olduğu önemli çalışmalardan biri olan Türkçe Okuma Yazma Kursları, genellikle okul çağını geçirmiş çocuklara ve gençlere mahsus olmak üzere faaliyetlerine başlamıştır(BCA, 490.1.0.0.1058.1064.1: 104). Bununla birlikte zamanla cezaevlerinde yatan mahkumlar için de okuma-yazma kursları açılmıştır. Buna göre Siirt Hapishanesinde de okuma-yazma kursu açılması, orada da öteki kurslardaki programın uygulanarak tutuklulara yurt ve hayat bilgisi ile vatandaşlık duygu ve terbiyesinin aşılmasının gereği üzerinde durulmuştur(BCA,490.1.0.0.1002.871.2: 180). Ayrıca Siirt Halkevi'nin katkılarıyla Siirt Hapishanesinde açılmış olan okuma-yazma kursuna katılmış olan kursiyerler için Halkevi tarafından birçok kitap alınarak hediye edilmiştir(BCA, 490.1.0.0.1002.871.2: 181).

Türkçe Okuma-Yazma kursları Siirt bölgesi için öyle bir ihtiyaç halini almış ki bu konuda Siirt Milletvekilleri de, Türkçe okuyup yazma işlerine, Halkevlerinin ve Halkodalarının hız vermesini istemişlerdir(BCA, 490.1.0.0.1002.871.2: 8). Buradan hareketle Siirt'te söz konusu dönemde okuma-yazma bilmeyenlerin sayısının fazla

olduğu ve bu durumun da yapılmak istenenler için bir problem teşkil ettiği düşünülebilir.

CHP ile Halkevleri merkezinden gelen telkinler doğrultusunda genellikle 1945'lerden itibaren Siirt Halkevi ile ilçelerde yer alan Halkodaları bünyesinde faaliyet göstermiş olan Türkçe okuma-yazma kurslarının eğitim süreleri ve eğitime başlayıp ara verme dönemleri çoğunlukla bir değişkenlik göstermiştir. Öyle ki yıllara göre değişkenlik gösteren eğitim süresi ile eğitime başlayıp bitirme durumu, bazen iki ayrı 5 aylık dönemlerden oluşurken, bazen 4 aylık iki dönemden bazen de tek bir eğitim döneminden oluşmuştur. Yine bu durumla bağlantılı olarak kurslarda bazen Ocak-Nisan arası 1.dönem olup, sonra 4 aylık tatil ve akabinde Eylül-Aralık arası da 2.dönem olmak üzere çalışma yürütülürken; bazen de 5 aydan oluşan 1.dönem, 1 aylık ara tatil ve sonra başlayan 5 aylık 2.dönem şeklinde bir iş takvimi izlenmiştir(BCA, 490.1.0.0.1058.1064.1: 85; BCA,490.1.0.0.1058.1064.1: 104).

Siirt il genelinde var olan Halkevleri ile Halkodaları bünyesinde açılmış olan Türkçe okuma-yazma kurslarının halka duyurulması görevi Halkevleri ile Halkodalarına yüklenmiş olup, kursiyerlerin bulunup kursa kaydedilmesinden de doğrudan doğruya kursu verecek olan öğretmenler sorumlu tutulmuştur. Bununla birlikte herhangi bir Halkevi veya Halkodası bünyesinde Türkçe okuma-yazma kursunun açılabilmesi için en az 10 öğrencinin kursa kaydedilmiş olması gerekiyordu(BCA, 490.1.0.0.1058.1064.1: 105).

Siirt Halkevi ile ona bağlı Halkevi ve Halkodalarının neredeyse tamamında Türkçe okuma-yazma kurslarının açılmasına karar verilmiş olup, bunun için gerekli olan çalışmalar ve adımlar da atılmıştır. Nitekim başta Siirt Halkevi olmak üzere Şırnak, Baykan ve Beşiri Halkevleri ile Eruh, Kozluk, Kurtalan, Pervari, Sason ve Şirvan Halkodalarında söz konusu kursların açılmasına karar verilmiştir. Bu kursların açılabilmesi için gerekli olan kurs masrafları ile öğretmen ücretleri de CHP genel merkezi tarafından söz konusu Halkevi ve Halkodalarına gönderilmiştir. Bu kurslardaki öğreticilik görevini ise genellikle il genelinde yer alan ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenler üstlenmişlerdir(BCA, 490.1.0.0.1058.1064.1: 105; BCA,490.1.0.0.1058.1064.1: 106).

Her ne kadar CHP Genel Merkezinin telkin ve teşvikleriyle Siirt ili genelinde faaliyet gösteren Halkevleri ile Halkodaları bünyesinde Türkçe okuma-yazma kurslarının açılmasına karar verildiyse de, söz konusu yerlerde açılan Türkçe okuma-yazma kurslarının çoğu kısa bir süre faaliyet göstermiştir. Bunu CHP Genel Merkezi ile CHP Siirt İl İdare Kurulu arasında yapılmış olan yazışmalardan anlıyoruz. Ve nitekim aynı yazışmalarda Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetlerine son veren Halkevleri ile Halkodalarının tekrar faaliyete geçmelerinin gereği üzerinde durulmuştur(BCA, 490.1.0.0.1058.1064.1: 59).

Siirt Halkevi ve ona bağlı olan Halkodalarında açılmış olan Türkçe okuma-yazma kurslarının öğretim süresi başlangıçta 5'er aylık veya 4'er aylık iki dönemden oluşurken, Halkevleri teşkilatlanmasının zayıflamaya başladığı 1950'li yıllardan itibaren ise öğretim süreleri 3 veya 4 aylık tek döneme düşürülmüştür(BCA, 490.1.0.0.1058.1064.1: 11). Böyle bir değişime gidilmiş olmasının en önemli nedeni ise Halkevleri teşkilatlanmasının her geçen gün hem maddi hem de manevi anlamda güç kaybetmiş olması olarak açıklanabilir.

Siirt Halkevi'nin öncülüğünde açılmış olan Türkçe okuma-yazma kurslarıyla ilgili dile getirilebilecek önemli olumsuzluklardan biri, bazı ilçelerde açılmamış olmasına rağmen okuma-yazma kurslarının açılmış gibi gösterilmiş olması ya da açılmış olmalarına rağmen herhangi bir faaliyet yürütmemiş olmalarıdır(BCA, 490.1.0.0.1058.1064.1: 69).

Söz konusu Halkevi ve ona bağlı olan Halkevleri ile Halkodaları bünyesinde açılmış olan Türkçe okuma-yazma kursları tüm olumsuzluk ve eksikliklere rağmen, önemli işler başarmışlardır. Bu kurslar aracılığıyla okuma-yazma bilmeyen birçok vatandaş okuma-yazma öğrenmiş yine okuma-yazmayı belli derecede bilenler ise bu konuda kendilerini daha fazla geliştirme imkanına sahip olmuşlardır(BCA, 490.1.0.0.1058.1064.1: 153). Açılmış olan Türkçe okuma-yazma kursları sayesinde Siirt ve çevresinde okur-yazar sayısı hızlı bir şekilde artmış olup, böylece bölge ve ülke kalkınmasına önemli katkılar sağlanmıştır. Burada üzerinde durulması gereken önemli noktalardan biri de yine bu kol aracılığıyla gerçekleştirilmiş olan Gezici Köy Kadınları Kursu'dur. Bu kurslarla il genelinde var olan köylü kadınlar çeşitli

konularda desteklenmiştir. Köylü kadınlara başta okuma-yazma ve biçki-nakış olmak üzere gündelik hayat ve sağlık konularında çeşitli katkılar sağlanmıştır.

Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinin en önemli sıkıntısı ise dar bir saha içine sıkışmış olmasıdır. Bu kol aracılığıyla yürütülebilecek pek çok kurs olmasına rağmen, Siirt'teki şube kendi bünyesinde çok farklı kurslar açma yoluna gidememiştir. Bu kolun üzerinde durmuş olduğu temel nokta Türkçe okuma yazma kursları olmuştur. Bu sayede bölgede okur-yazar sayısı artırılmaya çalışılmıştır. Bu yapı içerisinde açılmak istenen yabancı dil, biçki-dikiş gibi kursların çoğu faaliyete geçirilememiştir. Bu şube bünyesinde açılmış olan bando kursunda ise istenilen başarı elde edilmiştir(BCA,490.1.0.0.1002.871.2: 48).

Bu kol aracılığıyla açılmış ve yürütülmüş olan kursların çoğunda önemli çalışmalar sağlanmıştır. Bu kurslar içerisinde Siirt yöresi için en verimlisi ise şüphesiz Türkçe okuma yazma kursları olmuştur. Çünkü hem okuma yazma bilmeyen pek çok insana okuma yazma öğretilmiş hem de Türkçenin yayılması sağlanmaya çalışılmıştır.

3.6.7.Köycülük şubesi

Ülke genelinde örgütlenmiş olan Halkevleri bünyesinde faaliyet göstermiş olan Köycülük Şubesinin başlıca amaçları; Köylerin sosyal, kültürel ve ekonomik yönden gelişmesini sağlayarak, köylü ile şehirli arasında karşılıklı sevgi ve saygı bağlarını güçlendirmek; köylüyü Halkevi bünyesinde gerçekleştiren müsamerelere çekmek veya bu tür etkinlikleri köylünün ayağına götürmek; uygun dönemlerde köylerde tertip edilecek kır bayramlarına şehirlerde yaşayan insanları davet etmek suretiyle onların birbirleriyle karşılıklı olarak kaynaşmalarını sağlamak; Halkevlerinin dershane ve kurslar şubesi ile çalışma birliği yapmak suretiyle mümkün olan yerlerde köylüyü okutmaya çalışmak; temasa geçilen köylerde okuma-yazması olmayan köylülerin on beş günde bir mektubunu yazmak; il ve ilçedeki sağlık ve resmi işlerini Halkevleri aracılığıyla izlettirmek ve eğer kentte barınacak yeri yoksa yer sağlamak şeklindedir(CHF HT, 1932: 19).

Türkiye'de 1930'lu yıllarda 41000 köyün bulunduğu ve nüfusun $\frac{3}{4}$ 'ünün köylü olduğu, bunun değil eğitiminin, bir köyde okuma yazma bilen bile parmakla

sayılabilecek kadar az olduğu düşünülürse, bu kolun işinin ne kadar önemli ve gerekli olduğu daha iyi anlaşılır. Bu yüzden de Halkevleri bünyesinde faaliyet göstermiş olan köycülük koluna özel bir önem verilmiştir(Zeyrek, 2006: 81).

Bu kolun faaliyet gösterdiği Halkevlerinde, köylere birçok dostluk gezisi düzenlenmiş olup, yapılan bu gezilerde çoğunlukla doktor, dişçi, baytar, ziraatçı gibi köylüyü yakından ilgilendiren görevliler de katılmış ve alanlarında köylüye yardımcı olmuşlardır. Yine benzer şekilde bu kol aracılığıyla köylülere çok farklı konularda konferanslar verilmiş, müsamereler sergilenmiş, spor etkinlikleri düzenlenmiş, kitaplıklar oluşturulmuş, film ve tiyatro gibi sosyal aktivitelerden köy ahalisinin yararlanması sağlanmaya çalışılmıştır. Köyler ile kentler arasındaki etkileşimi artırmak için şehir merkezlerinde köy geceleri başta olmak üzere sporsal ve kültürel faaliyetlere ağırlık verilmiştir(Zeyrek, 2006: 82).

Siirt Halkevi bünyesinde oluşturulmuş olan Köycülük Kolu'nun yıllık çalışma programında belirlenmiş olan hedefler şu şekildedir; Türkçeyi bütün köylerimize yaymak için köylerde Türkçe konuşturucu kurslar açmak, müsamereler sergilemek, köy gezilerini çoğaltmak, köylü için seyyar konferanslar tertiplenmek ve köylerle ilgili diğer şubelerle yapılacaklar için işbirliği yapmak şeklinde sıralanabilir (BCA,490.1.0.0.1002.871.2: 43).

Siirt Halkevi Köycülük Şubesini genel olarak incelediğimizde yürütmüş olduğu çalışmalarda bir süreklilik olmadığını görüyoruz. Bununla birlikte faaliyetlerin çoğu zaman belli bir düzene sokulamadığı ve başlanan herhangi çalışmanın devamının getirilmediği anlaşılmaktadır. Bu duruma neden olarak da yöre halkının Türkçe bilmemesi bundan da önemlisi ise komite azasının köycülük davasını ve bu uğurda, bu şubenin ele alması gereken işleri bilmemesi, programlaştırmaması ve elemanlarını harekete geçirememiş olmasıdır. Sıralanan durumlara rağmen bu kol aracılığıyla sosyal yardım, güzel sanatlar, spor ve temsil şubelerinin katılımı ile çeşitli köylere dostluk gezileri düzenlenmiştir. Köylere yapılan bu gezilerde sağlık hizmetlerini yürütmek için doktor da götürülmüştür. Bu sayede hem hasta olan köylüler hem de yardıma muhtaç olan pek çok kişiye ulaşılmıştır(BCA,490.1.0.0.1002.871.2: 49).

Buna göre Siirt Halkevi bünyesinde faaliyet göstermiş olan Köycülük Kolu'nun yürütmüş olduğu çalışmalar merkez tarafından bazen çok tatminkar görülmemiş olup çalışmaların daha verimli ve faydalı olması için zaman zaman telkinlerde bulunulmuştur. Bu konuda ayrıca idare heyeti ve komite azası da ikaz edilmiştir. Yine söz konusu dönemde köyleri dolaşmanın oldukça zor olduğu, bu zorlukların ise işten anlayan yerli elemanlarla aşılması gerektiği vurgulanmıştır (BCA,490.1.0.0.1002.871.2: 35).

3.6.8.Tarih ve müze şubesi

Bu kolun amacı; milli ve yerel tarih konular üzerinde durarak bu konuları çeşitli konferans ve toplantılarla geniş halk kitlelerine yaymak; yörelerin yerel tarihi hakkında çeşitli araştırmalar yaparak elde edilecek belge ve dokümanları değerlendirmek; Halkevi bölgesindeki tarihi eser ve abidelerin iyi korunması için yetkilileri uyarmak şeklindedir(CHF HÇT, 1932: 29-30).

Bu kolun ülkemiz genelinde yapmış olduğu faaliyetler ise; birçok Halkevinin kurulmuş oldukları yörelerin yerel tarihini araştırıp, bunun üzerine kitaplar yazdıklarını görmekteyiz. Kalemeye alınan bu yerel tarih çalışmalarında ise söz konusu yörede yaşanan olaylar, gelenek-görenekler ve kişiler üzerinde durulmuştur(Zeyrek, 2006: 83).

Bu kol, tarih çalışmalarında Türk Tarih Kurumu ile işbirliği yaparak ona yardımcı olmuştur. Böylece söz konusu Halkevi kolu hem çalışmalarını daha aktif bir şekilde yürütmüş hem de Türk Tarihi ile ilgili önemli gelişmelerin kayıt altına alınmasına olanak sağlamıştır.

Siirt Halkevi Tarih ve Müze Şubesi 8/6/1941(BCA,490.1.0.0.1002.871.2: 49) tarihinde açılmış olup yürütmüş olduğu en önemli çalışma ise Siirt ve çevresinin tarihi ile yakından ilgilenmiş olması ve söz konusu yörenin geçmişini ortaya çıkarmak için yapmış olduğu çalışmalarıdır. Bu kolun katkılarıyla dönemin Siirt müftüsü Ömer Atalay tarafından hazırlanmış olan “Siirt Tarihi” adlı kitap Siirt’te her yönüyle tanıtmayı amaçlamıştır. Bu kolun katkılarıyla kaleme alınmış olan bu kitap sayesinde hem Siirt hakkında hem de Siirt Halkevi’nin çalışmaları hakkında fikir sahibi olabiliyoruz(BCA,490.1.0.0.1038.993.1: 37).

Esasen Siirt ve çevresinde tarihi abideler, müzelik eserler ve mevzular oldukça azdır. Buna göre Tarih ve Müze Kolunun çalışma alanına ilişkin verilerin veya dokümanların az olması doğal olarak kolun çalışmalarını olumsuz etkilemiştir. Böyle bir eksiklik söz konusu kolun yeteri kadar faaliyet üretmemesine neden olmuştur. Siirt'te söz konusu dönemde tarihi değer açısından önemli kabul edilecek eserler ise Botan Çayı kenarında var olan derin mağaralardır (BCA,490.1.0.0.1002.871.2: 49).

3.6.9.Kütüphane ve yayın şubesi

Kütüphane ve Yayın Kolu, Halkevleri çatısı altında kurulmuş olan en önemli kollardan biridir. Çünkü herhangi bir yerde Halkevinin açılması için gerekli olan şartlardan biri de kütüphane veya okuma odasının var olmasıydı(CHP HÖ, 1935: 16).

Kütüphaneler halk bilgisinin ilerlemesinde başlıca merkezlerdir; bu sebeple her Halkevinin bulunduğu yerde bir kütüphane bir okuma odasının bulunması Halkevinin ilk kurulma şartlarından sayılırdı. Halkevleri kendi kütüphane ve okuma odalarını kendi binalarından ayrı yerlerde de açabiliyorlardı. Halkevleri kütüphanelerine; dinle ilgili olan, Türk devrim ve ideolojisine uymayan, yabancı rejim ve ideolojileri anlatan, bütün ulusal ve gerçekçi görüşler dışında kalan hurafeleri, gerici anlayışı amaçlayan, bıkınlık aşılaman, cinayet, intihar gibi olayları anlatan ve ihtiras eğilimlerini kamçılayan ve gençliği sağlığa zararlı alışkanlıklara özendirilen yapıtlar konulamazdı(CHF HT,1932: 17-18).

Siirt Halkevi, Kütüphane ve Yayın Şubesinin programında yapılması hedeflenen çalışmalar; köyler için seyyar kütüphaneler veya okuma odaları oluşturmak, bütün kitapların ciltlenmesi, Türkçenin yayımı için her fırsattan istifade edilmesi ile sanat ve meslek adamlarının işlerine uygun eserlerin getirilmesi şeklinde sıralanmıştır(BCA,490.1.0.0.1002.871.2.).

Siirt Halkevi bünyesinde faaliyet gösteren Kütüphane ve Yayın Şubesinin çalışmaları zaman zaman değişmekle birlikte bazen durgunluk gösterirken bazen de yoğunlaşmıştır. Siirt Halkevi Kütüphanesi sahip olduğu kitaplar açısından çevresindeki çoğu Halkevi kütüphanesinden daha zengindir (BCA,490.1.0.0.1002.871.2: 34).

Halkevi kütüphanesinde toplamda 3162 kitap bulunmaktaydı. Kitap anlamında böyle büyük bir zenginliğe sahip olmasına rağmen, kitap arayan veya boş zamanlarını kitap okumakla geçiren insan sayısı oldukça azdı. Yani Siirt ve çevresinde yaşayan yerli halktan kitap okuyan veya kitaplardan yararlanma alışkanlığına sahip olan birey sayısı oldukça yetersizdi. Kütüphane ve Yayın Şubesi de Siirt halkına kitap sevgisi aşılama veya kitap okuma alışkanlığı kazandırma konusunda çok etkili ve yeterli çalışmalar yürütmemiştir. Sadece halkın, okuryazarların veya memurların kütüphaneye gelmelerini beklemiştir. Söz konusu insanları veya grupları kütüphaneye çekecek cazip tedbir veya çalışmalar yürütme konusunda da yeteri kadar muvaffak olamamıştır. Benzer şekilde bu şube kasaba ve köylerde okuma odaları açmak veya buralara kitap dolapları kurmak gibi faaliyetleri bile yürütmemiştir. Kütüphane ve Yayın Kolunun diğer önemli eksikliklerinden biri de kütüphanenin çalışma saatlerini halka duyurmamış olması ve yıl içerisinde kitap sergisi açma teşebbüsünde bulunmamış olmasıdır(BCA,490.1.0.0.1002.871.2: 48).

Siirt Halkının kütüphane şubesine ve kitap okumaya yeteri kadar ilgi göstermemesi söz konusu şube kolu yöneticilerinin CHP Genel Sekreterliği tarafından uyarılmasına neden olmuştur. Bu hususla ilgili olarak; Siirt halkının kütüphaneden geniş ölçüde faydalanmalarının temini için, çalışma talimatnamesinin gösterdiği yoldan gidilmesi ve onun emrettiklerinin uygulanmasının gereği üzerinde durulmuştur. Bunun için kütüphane bünyesinde yer alan kitapların kayıt ve tasnif işlerinin, vakit geçirilmeden bitirilmesi istenmiştir. (BCA,490.1.0.0.1002.871.2: 35)

Siirt Halkevi'ne bağlı olarak faaliyet gösteren Kütüphane ve Yayın Kolu ile ilgili olarak yapılmış olan teftiş çalışmalarında kütüphane kolunu idare edenler hakkında önemli tespitlerde bulunulmuş olup eksikliklere ilişkin birtakım eleştiriler dile getirilmiştir. Buna göre teftiş sonucunda kaleme alınan rapordan anlaşıldığı kadarı ile Siirt mebusu Naki Bey ile diğer kişi ve kurumlar tarafından Halkevi kütüphanesine bağışlanan pek çok kitap uzun süre sandıklarda bekletilerek adeta çürümeye terk edilmiştir. Bu durum halkın bu kitaplardan yararlanmasının önüne geçtiği gibi aynı zamanda hayırsever vatandaşların kütüphaneye bağış yapmasını da olumsuz etkilemiştir. Halbuki bu tür bağışların devam edebilmesi için kütüphaneye

bağış yapan insanların takdir edilip davranışlarından dolayı desteklenmeleri gerekirdi(BCA,490.1.0.0.1002.871.2: 35).

Siirt Halkevi Kütüphanesinin oluşmasında Halkevlerinin kuruluş ve işleyişinde oldukça önemli bir role sahip olan CHP'nin önemli bir etkisi olmuştur. Bu durum CHP Genel Sekreterliği ile Siirt Halkevi Başkanlığı arasında gerçekleştirilmiş olan yazışmalardan anlaşılabilir. Buna göre adeta Halkevlerinin genel merkezi konumunda olan CHP Genel Sekreterliği aracılığıyla Siirt Halkevi kütüphanesine farklı zamanlarda farklı sayılarda kitaplar gönderilmiştir. Merkez tarafından Halkevi kütüphanesine gönderilen kitaplardan bazıları şunlardır;

- Yağmurlar Gelince
- Toros Çocuğu
- Werther
- MariyaTurnovska
- Sırmalı Kaftan
- Dörtlerin Romanı
- Geçmişte Bugün
- Canavar Tohumu
- Serge Baba
- Kar İzleri Örttü

Siirt Halkevi Kütüphanesi ile ilgili merkeze yapılmış olan şikayetlerden biri de kütüphaneden sorumlu olan memurun görevini layıkıyla yerine getirmemiş olmasıdır. Yapılan şikayette kütüphane memuru neredeyse haftanın hiçbir günü kütüphaneyi açmıyor, böylece vatandaşların buradan yararlanmalarına engel oluyor şeklindeydi. Bu durumla ilgili olarak merkez tarafından Siirt Halkevi yönetimi uyarılmış olup, söz konusu duruma mahal verilmemesi için gerekli tedbirlerin acilen alınmasının gereği üzerinde durulmuştur(BCA,490.1.0.0.1049.1028.2:13; BCA,490.1.0.0.843.332.1: 53).

Siirt Halkevi, Kütüphane ve Yayın Koluna ilişkin yapılmış olan değerlendirmeleri göz önünde bulundurarak hem Halkevi bünyesinde oluşturulmuş olan kolun hem de kütüphanenin, Halkevlerinin çalışma talimatnamesinde belirtilmiş

olan hedeflere oldukça uzak kaldıklarını anlıyoruz. Diğer bir ifadeyle söz konusu şube Siirt muhitinde kendi çalışma alanı içinde arzu edilen hareketliliği sağlayamamış ve kendisinden beklenen verimliliği sağlayamamıştır demek yerinde bir tespit olur.

3.7.SİİRT HALKEVİ İLE MERKEZ ARASINDAKİ YAZIŞMALAR

Siirt Halkevi ile merkez konumundaki CHP Genel Sekreterliği arasında sağlıklı ve süreklilik arz eden bir yazışma trafiği yaşanmıştır. Bu durumu farklı zamanlarda ve farklı konularda yapılmış olan yazışmalardan anlamak oldukça kolaydır. Bununla birlikte Halkevi ile merkez arasında şube kollarının çalışmaları, şubeler için gönderilen araç-gereçler, maddi yardımlar, milli bayramlarla ilgili kutlama programları ve Halkevinin bütçesi (gelir-giderleri) konusunda yazışmalar gerçekleşmiştir(BCA,490.1.0.0/22.109.2: 1-21). Siirt Halkevi ile merkez arasında gerçekleştirilen yazışmalarda dikkati çeken önemli noktalardan biri, Halkevini yönetenlerin hemen hemen her tür konuyu merkeze danışmaları ve merkezden çözüm beklemeleridir. Bu durum öyle bir hal almış ki zamanla Halkevi yöneticileri en basit konuları bile merkezden bağımsız yapamamışlardır (BCA,490.1.0.0/22.109.2: 1-31).

Yazışmalar incelendiğinde yazışma metnlerinin çoğunlukla Siirt Halkevi, CHP Genel Merkezi ve CHP İl İdare Kurulu arasında gerçekleştiği görülür (BCA,490.1.0.0/961.720.1: 4; BCA,490.1.0.0/22.109.2: 1). Siirt Halkevi ile CHP İl İdare Kurulu tarafından merkeze yazılmış olan metinlerde CHP merkez yönetimine karşı büyük bir saygı ve bağlılık dile getirilmiştir. Bu durum bazen saygıdan öteye giderek adeta emir-komuta zinciri halini almıştır. Daha açık bir ifadeyle merkez ile taşradaki Halkevi şubeleri arasında ilişki çok katı ve anti demokratik bir özellik taşımaktadır(BCA,490.1.0.0/22.109.2:17; BCA,490.1.0.0/843.332.1: 25). Bunun dışında merkez ile Halkevi arasındaki yazışmaların içeriğinin önemli bir kısmını merkez tarafından Halkevine gönderilen kitaplar, radyolar, dergiler, çalışanların maaşları, yıllık bütçeler ve çeşitli konularda yaşanmış olan sorunlar ile uyarılar oluşturmaktadır(BCA,490.1.0.0/22.109.2: 1-21).

Merkezden yazılmış olan yazılarda Siirt Halkevi ve ona bağlı olan Halkevi ve Halkodalarında gerçekleştirilmiş olan başarılı çalışmalar övülmüş ve bu tür çalışmaların devamı için telkinlerde bulunulmuştur(BCA,490.1.0.0/843.332.1: 41). Bununla birlikte yazışmalarda Halkevi yönetiminin sıkıntılarını ve ihtiyaçlarını merkeze bildirerek, bunların kısa süre içinde çözülmesi için yardım istekleri de görülmektedir(BCA,490.1.0.0/843.332.1: 26).

Yazışmaların ön plana çıkarmış olduğu noktalardan biri de Siirt Halkevi ile merkez arasında oldukça sıkı ve sürdürülebilir bir iletişimin oluşuydu. Yazışmalarda Halkevinin eksiklikleri dile getirildiği gibi artıları da dile getirilmiştir. Yine benzer şekilde Halkevi çatısı altında çalışan kişilerin yapmış olduğu ve merkeze iletilen olumsuzluklar için de Halkevi yönetimi sık sık uyarılmış, söz konusu yanlışlık veya eksikliklerin derhal düzeltilmesi istenmiştir. Örneğin; bütçesinde yer verilmemiş olmasına rağmen Halkevi yönetimin bir tören için yapmış olduğu harcamayı merkezden talep etmesi, merkezin tepkisini çekmiş ve merkez tarafından Halkevi yönetimi ciddi şekilde uyarılmıştır(BCA,490.1.0.0/1525.203.1: 1). Siirt Halkevi'nin merkezden bağımsız hareket ettiği bu benzeri durumlar karşısında merkezin tepkisi devam etmiştir. Bununla birlikte Halkevleri merkez yönetiminin hem Siirt Halkevi hem de yurdun değişik yerlerinde kurulmuş olan Halkevleri üzerinde mutlak bir etkisi olduğu da iç yazışmalardan kolaylıkla anlaşılıyor. Siirt Halkevi yönetiminin maddi sıkıntılarını ya da maddi isteklerini çok sık bir şekilde merkeze iletmesi de yazışmalarda çok sık bir şekilde yer alıyor(BCA,490.1.0.0/1525.203.1: 3).

3.8.SİİRT HALKEVİ BİNASI

Siirt Halkevi binası; şehrin yüksek ve etrafı açık, havası iyi bir yerinde ve en kalabalık mahallelerin hemen yanı başında yer almaktaydı. Tam bir merkezi vaziyeti yoksa da, merkezden tamamen ayrı bir vaziyette de değildi. Sahnesi oldukça büyük olup, her türlü temsil ve müsamere için oldukça uygundu. Ruhu ve gözü okşayacak tarzda yapılmış iki kademeli geniş bir bahçesi vardı. Buraya akşama doğru, masalar ve sandalyeler konulmakta ve bahçe her zaman, herkese açık bulundurulmaktaydı (490.1.0.0.1002.871.2: 175). Ayrıca binanın yanı başında tenis ve voleybol sahaları da yapılmıştır(490.1.0.0/1002.871.2:235). 400 Kişiyi alabilen bir salon (Atalay,1946: 34) ve altı küçük odadan oluşmaktaydı(BCA, 490.1.0.0/1002.871.2: 32). İlk defa

Türk Ocağı olarak kullanılmış olan bina, Türk ocaklarının lağvedilmesi ile önce sinema salonu, Halkevlerinin kurulmasıyla birlikte Siirt Halkevi binası olarak kullanılmaya başlanmıştır. Halkevi binası bulunmuş olduğu yer itibarıyla insanda önemli bir müessese olduğu izlenimini uyandırmaktadır(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 235).

Siirt Halkevi için kullanılmak üzere merkez tarafından 1933'te 2394 lira gönderilmiştir. Ancak Halkevi henüz resmen açılmadığı için merkez tarafından gönderilmiş olan bu paranın 1664 lirası oldukça kötü durumda olan ve açılışa hazırlanan Halkevi binasının tamirata için kullanılmıştır(BCA,490.1.0.0/1525.203.1: 55). Açıklamalardan anlaşıldığı kadarı ile Halkevi için tahsis edilmiş olan bina her ne kadar şehrin iyi bir bölgesinde inşa edilmiş olsa da, oldukça yıpranmış ve tamirata ihtiyaç duymaktadır.

Dönemin Siirt milletvekillerinin Halkevi binası ile ilgili olarak üzerinde durmuş oldukları önemli bir noktaya değinmekte oldukça fayda vardır. Buna göre Siirt milletvekillerinin ortak kaleme alıp CHP Genel Sekreterliğine sunmuş oldukları raporlarında Siirt Halkevi binasının yörede yaygın olarak kullanılmakta olan ve "Cas" adı verilen sıvı alçıdan yapıldığını, bu sebepten dolayı döküldüğünü ve sürekli olarak tamir gerektirdiğini dile getirmişlerdir. Bunun dışında o dönem nüfusu 17000'ni bulan Siirt gibi bir şehrin daha büyük ve daha modern bir binaya ihtiyaç duyduğunu, dolayısıyla merkezin bu sıkıntıları göz önünde bulundurarak yeni bir Halkevi binası inşa etmesi gerektiğini ifade etmişlerdir (BCA,490.1.0.0/1781.1220.2: 2). Benzer şekilde Siirt Halkevi binasının genel durumu ile ilgili olarak merkez tarafından yapılmış olan teftiş ve dilek raporlarından anlaşıldığı kadarı ile Halkevi binasının oldukça sıkıntılı olduğu, ihtiyaçları karşılama noktasında eksiklikleri olduğu sonucuna varılmıştır. Söz konusu eksikliklerin giderilmesi için de Halkevi yönetimine 21/07/1942 tarihinde 2267 lira para gönderilmesi kararlaştırılmıştır(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 31-32).

Siirt Halkevi'nde başkanlık görevini yürütenler de söz konusu Halkevi binasının ihtiyaca cevap vermediğini, çevre illerde faaliyet gösteren Halkevleri için inşa edilmiş olan binalar olduğunu dolayısıyla kendi Halkevleri için de yeni bir binanın inşa edilmesini talep etmişlerdir(BCA,490.1.0.0/1524.200.1: 15).

Halkevi binasının Halkevlerinin lağvedilmesinden sonra ne durumda olduğunu, kullanılıp-kullanılmadığını tespit etmek için yapılmış olan araştırmalarda, binanın sırasıyla askerlik şubesi, çocuk esirgeme kurumu olarak kullanıldıktan sonra günümüzde ise Kalkınma Bakanlığı, Siirt Valiliği ve İl Emniyet Müdürlüğü'nün ortaklaşa yürütmüş oldukları bir projenin uygulama sahası olarak faaliyet göstermektedir. Binada Siirt Akademi adı altında Siirt il genelinde yer alan ortaokul ve lise öğrencileri ile yetişkinlere dönük çeşitli kurslar yürütülmektedir. Ortaokul öğrencileri için liselere hazırlık, lise öğrencileri için ise üniversiteye hazırlık kursları verilmektedir. Ayrıca yetişkin kişiler için de aşçılık, çinicilik gibi çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Burada üzerinde durulması gereken önemli bir nokta ise bir zamanlar Halkevi binası olarak kullanılan bir yerin çok uzun yıllar sonra da kuruluş işlevine uygun olarak çeşitli eğitim faaliyetlerine ev sahipliği yapıyor olmasıdır(Siirt İl Emniyet Müdürlüğü, 2014).

3.9.SİİRT HALKEVİ DEFTER KAYITLARI

Kurumların defter tutma alışkanlığı çok eskilere dayanmakla birlikte bu ve benzeri çalışmalar geçmişte olduğu gibi günümüzde de devam etmektedir. Siirt Halkevi bünyesinde de çalışmalar yürütülürken, hem yürütülen iş ve işlemlerin kayıt altına alınabilmesi için hem de gelecekteki faaliyetlerin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için farklı konularla ilgili defter kayıtları tutulmuştur. Buna göre Siirt Halkevi çatısı altında tutulmuş olan başlıca defter kayıtları şu şekildedir.

3.9.1.Aza kayıt defteri:

Siirt Halkevi tarafından 1940 yılından itibaren düzenli bir şekilde tutulmaya başlanmıştır. Aza kayıt defteri genellikle Halkevi çatısı altında faaliyet gösteren şube kollarına üye olan insanların sayısının belirlenmesi amacıyla tutulmuştur. Merkez tarafından zaman zaman hem Siirt Halkevi'nin yapısı hem de yürütmüş olduğu çalışmalar denetlenmiştir. Nitekim yapılan denetimler sonucunda, Siirt Halkevi çatısı altında faaliyet yürüten şube kollarına üye olanların sayısı 32'si kadın olmak üzere toplam 959 olarak tespit edilmiştir. Ancak bu rakamların hakiki aza sayısına tekabül etmediği, Halkevi yönetiminin belediyeden almış olduğu esnaf listesini muhtelif şubelere üye olarak yazdığı tespit edilmiştir(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 42).

Yapılan tespitlerden anlaşıldığı kadarı ile Siirt Halkevi'ni idare edenler her ne kadar aza kayıt defteri adı altında Halkevine üye olan insanları kayıt altına almaya çalışmışlarsa da bu işi çok sağlıklı bir şekilde yürütmedikleri ve çok farklı yollara başvurdukları görülüyor. Bu da Siirt Halkevi'ni yönetenlerin söz konusu kültür kurumlarını kurup ona misyon yükleyenlerle aynı amacı taşımadıklarını gösteriyor.

3.9.2.Demirbaş eşya defteri

Siirt Halkevi'nde demirbaş eşya defteri Halkevinin kuruluş döneminden itibaren tutulmuş olup, 15/06/1941 tarihinden itibaren ise yeni örnek defter tutulmaya başlanmıştır. Bu konuyla ilgili olarak yapılmış olan teftiş raporundan da anlaşıldığı kadarıyla Halkevine ait olan eşyalar 210 sıra numarasına kadar yazılmıştır. Fakat burada dikkati çeken diğer önemli bir nokta ise senelerden beri kaybolan, kırılan ve kaydı terk edilen eşyaların belirtilmemiş olmasıdır. Belli aralıklarla yapılmış olan teftişlerde bu durumun üzerinde durulmuş olup, bu durumla ilgili olarak demirbaş eşya defterinin yeniden kontrol edilmesi ve mevcut eşya ile karşılaştırılarak hakiki vaziyetin tespit edilmesi, İdare Heyetinden istenmiştir. Bunun üzerine 6/4/1942 tarihinde yapılmış olan İdare Heyeti toplantısında, bu durum için bir komisyon oluşturularak işe başlaması kararlaştırılmıştır(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 42).

İncelenen kayıtlardan anlaşıldığı kadarı ile Siirt Halkevi yönetimi demirbaş eşya defteri konusunda da yeteri kadar özenli davranmamıştır. Bu kaydın tutulmasından sorumlu olan kişiler deyim yerindeyse baştan savma ve sadece bir zorunluluğu yerine getirmenin gayreti içerisinde olmuşlardır. Ayrıca bu ve benzeri yanlışlıklar insanları Siirt Halkevi konusunda olumsuz bir takım düşüncelere sevk ediyor.

3.9.3.Kütüphane giriş defteri

Siirt Halkevi çatısı altında tutulmuş olan oldukça eski kayıt defterlerinden biridir. Bu defterin tutulmasının en önemli amacı ise; Siirt Halkevi'ne CHP yönetimi başta olmak üzere diğer kurum ve kişiler tarafından bağışlanan kitapların kayıt altına alınmasını sağlamaktır. Halkevi kütüphanesine gelen kitaplar, bu defterin muhtelif sayfalarına ve kitapların mensup oldukları ilim şubelerine göre yazılmıştır. Merkez tarafından yapılmış olan teftişler neticesinde Kütüphane defterin temiz ve düzgün bir

şekilde tutulduğu sonucuna varılmış olursa da bir takım eksiklikler de vurgulanmıştır. Buna göre yapılan teftişler neticesinde tespit edilen başlıca eksiklikler şu şekilde sıralanmıştır;

- Siirt mebusu Bay Naki tarafından gönderilmiş olan kitapların aylar geçmiş olmasına rağmen, sandıklarından çıkartılıp deftere kayıt edilmemiş olduğu.
- Okuyucular için arama fihristinin yapılmadığı.
- Kitap fişlerinin tanzim edilmemiş olduğu(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 42-53).

Buna göre söz konusu dönemde yapılmış olan teftişler neticesinde kütüphane defteri ile ilgili olarak görülmüş olan eksikliklerin giderilmesi ve yeni bir deftere geçilerek, kütüphanedeki tüm kitapların düzgün bir şekilde kayıt altına alınmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 43).

3.9.4.Gelen ve gönderilen evrak defteri

Siirt Halkevi'nde eve gelen ve evden yazılan evrakların kaydına ilişkin iki ayrı defter tutulmuştur. Yapılan denetimlerde bu defterlerin düzgün bir şekilde tutulduğu görülmüştür. Yine belli aralıklarla yapılmış olan teftişlerde kaydedilmemiş evraka rastlanmadığı bilgisi kayıtlara geçilmiştir(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 43).

3.9.5.İdare heyeti karar defteri

Siirt Halkevi'nde tutulmuş olan belki de en önemli defterlerden biridir. Siirt Halkevi İdare Heyeti tarafından alınmış olan kararlar, bu deftere; 1 sıra numarası ve 09/06/1941 tarihi ile kaydedilmeye başlanmıştır. Bu kararlarda, İdare Heyetinin muhtelif Ev işlerine ve şubelerin faaliyete geçirilmesine; Halkevi azasının çoğaltılmasına, Çalışma Talimatnamesinde gösterilen vazifelerin şubelerce görülmesine, kurslar açılmasına, törenler yapılmasına, temsil faaliyetlerine, binanın tamir ve sigorta işlerine, bahçe duvarının yaptırılmasına, sosyal yardım çalışmalarına, köy gezilerine, aile toplantılarına, dil bayramı yapılmasına, Cumhuriyetin yıldönümü, Milli Hakimiyet ve Çocuk Bayramı günlerinin kutlanmasına, Çocuk Esirgeme Kurumu ile işbirliği yapılmasına, erlerimize kışlık hediye toplanmasına, bazı kitapların ciltlenmesine, şubelerin yıllık çalışma raporlarının hazırlanması gibi, Halkevinin günlük ve yıllık işleri ve ihtiyaçları ile ilgili kararların alındığı anlaşılmaktadır(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 43).

3.9.6.Günlük çalışma defteri

09/06/1941 tarihinden itibaren kayıtları tutulmuş olan defterlerden biridir. Bu defter aracılığıyla genellikle Halkevi tarafından yürütülmüş olan günlük çalışmaların kayıt altına alınması amaçlanmıştır. Yapılan teftiş çalışmalarında bu deftere günlük yapılmış olarak gösterilen pek çok faaliyetin aslında yapılmadığı, bunların tamamen hayal ürünü olduğu sonucuna varılmıştır(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 43). Bu noktadan hareketle söz konusu defterin muhatapları tarafından düzgün bir şekilde tutulmadığı yöneticilerin sırf merkeze yaranmak veya merkez nezdinde değerlerini artırmak için farklı yollara başvurdukları anlaşılmaktadır.

Bu defterde görülen başlıca kayıtlar ise; Halkevi salonunda sene içerisinde muhtelif vesilelerle yapılmış olan toplantılar ve Halkevi muhitine hitaben yapılan günlük çalışmalar olarak sıralanabilir(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 43).

3.9.7.Şubelerin komite karar defterleri

Bu defter de diğer defterler gibi 09/06/1941 tarihinden itibaren tutulmaya başlanmıştır. Şubelerde alınmış olan kararlara ilişkin olan bu defterin de çok düzenli bir şekilde tutulmuş olduğunu söylemek oldukça zordur. Nitekim yapılmış olan denetimlerde bu defterlerin muntazam yani düzenli bir şekilde işlenmediği bundan dolayı da şube komitelerinin muayyen zamanlarda toplanamadıkları; ancak çok acil durumlarda toplandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca bu defterlerin düzenli bir şekilde tutulması için İdare Heyeti azasına bir takım telkinlerde bulunulmuştur(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 44).

3.9.8.Hesap defterleri

Halkevleri merkeziz tarafından yapılmış olan teftişlerde Siirt Halkevi'nin esas ve yardımcı hesap defterlerinin ve sarf evrakının muntazam bir suretle, şekillere ve usullere uygun olarak tutulduğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte teftişin gerçekleştirilmiş olduğu tarihlerde Halkevinin Ziraat Bankası'ndaki nakit tutarının 172.94 lira olduğu belirlenmiştir(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 44).

Buna göre yapılmış olan teftiş çalışmalarından anlaşıldığı kadarı ile Siirt Halkevi defter vaziyeti ve kayıtları ile insanları tatmin edecek bir hassasiyet

göstermemiştir. Çevresindeki Halkevlerine göre, imkanları ölçüsünde kendi bölgesinde faaliyetler yürütmüş olsa da yürütmüş olduğu bu faaliyetleri kağıt üzerine dökme konusunda gerekli çabayı göstermemiştir(BCA,490.1.0.0/1002.871,2: 17). Defter kayıtlarını baştan savma bir şekilde tutmuş olan Siirt Halkevi bu yönüyle eleştirilebilir. Çünkü Halkevi bünyesinde tutulmuş olan defter kayıtlarının önemli bir kısmı gerçeklerden uzaktır. Defter kayıtları daha çok kişilerin merkeze yaranmak ve konumlarını güçlendirme isteklerinin bir sonucudur. Bu da bizi söz konusu Halkevi ve kayıtları hakkında sağlıklı bir değerlendirme yapmaktan alıkoyuyor.

3.10.SİİRT HALKEVİ'NDE HALKLA İLİŞKİLER

Siirt'te kurulmuş olan Halkevi ile bölgede yaşayan halk arasındaki ilişkiyi irdelemeden önce Siirt'ti ve Siirt'te yaşayan halkı ve kültürel özelliklerini açıklamakta fayda vardır. Buna göre Siirt, mazisinde tarihi didişmeler yüzünden tekrar tekrar yağmaya ve tahribe uğramış oldukça eski bir kasabadır. Eskiden, sık sık tekerrür eden kanlı çarpışmalardan canlarını ve mallarını korumak için, bu kasaba halkı; kale burçları manzarası arz eden dar pencereci taş evler kurmaktan başka çare bulamamışlardır(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 170). Yapılan açıklamalardan da anlaşıldığı gibi Siirt şehri coğrafi konumundan dolayı öteden beri zaman zaman dış tehditlere maruz kalmıştır. Bu durum da yöre halkını ve sosyal yaşantısını önemli ölçüde etkilemiştir.

Siirt'te halk anadili olarak Arapça konuşmaktadır. Bunun dışında merkezde Kürtçe de konuşulmaktadır. Bölgeye çok farklı amaçlarla dışarıdan gelenlerin dışında Türkçe konuşan yoktur. Milli vatan hudutlarımız içinde, tarihi ve siyasi ehemmiyeti pek büyük olan bu güzel yerlerde yaşayan halkta; ne vilayet merkezinde ve ne de kazalarda dilimizi öğrenmeye karşı sezilir bir istek müşahede edilmemektedir. Bunun yanı sıra bu yörede görev yapan yerli memurlar da görev yaptıkları alanlarda işlerinde kendi dilleriyle iletişim kurmuşlardır. Bu da halkın Türkçeyi yani yazı ve söz dilimizi öğrenmelerinin önüne geçmiştir(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 171). Bu durum da doğuda kurulmuş olan Halkevleri için belirlenmiş önemli hedeflerden biri olan, Türkçeyi yayma politikasıyla örtüşmüyor.

Halkın kültür seviyesinin geri ve hayat şartlarının basit oluşu; maddi ve ruhi ihtiyaçlarının darlığı; Siirt halkını kendi içine kapanmaya sevk etmiş, bu yüzden; yerli halk, Halkevine ve onun kültür çalışmalarına karşı hissedilir derecede bir alakasızlık ve kayıtsızlık göstermiştir. Halkın Türk diliyle konuşmamasının da bu çekingenlikte rol oynadığı muhakkaktır. Fakat bu duruma rağmen yerli olup da ilk veya orta tahsil yapmış gençler, Halkevine sık-sık uğramakta ve Evin muhtelif şubelerine ve bu şubelerin yürütmüş oldukları çalışmalara ilgi göstermekteydiler. Bunun dışında Siirt muhitinde yerli halktan tanınmış ve maddi durumu iyi olanlar, yani şehrin elit tabakasının önemli bir kısmı Halkevine aza olarak yazılmış olup, Halkevinin özellikle temsil ve müsamere gibi çalışmalarına ve törenlerine büyük özveriyle iştirak etmişlerdir. Ayrıca bu elit kesim Halkevini benimsemiş ve eve karşı büyük bir bağlılık göstermişlerdir(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 56). Siirt'te yukarıda dile getirilen kesimin dışında kalanlar ise Halkevini ve Halkevi aracılığıyla yapılmak istenen faaliyetleri kolay kolay benimsememiştir. Diğer bir ifadeyle devletin Halkevleri aracılığıyla yapmak istediği faaliyetlere ilk başlarda pek rağbet göstermemişlerdir. Bu durumu Halkın önemli kısmının Türkçe öğrenmeye karşı göstermiş olduğu dirençten anlamak zor değildir(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 171).

Yukarıda da ifade edildiği gibi Siirt halkı hem bölgesel şartlardan hem de dinsel ve kültürel nedenlerden dolayı ilk başlarda Halkevlerine pek rağbet etmemiştir. Ancak zamanla Halkevine ve çalışmalarına olan ilgi gün geçtikçe artmıştır. Örneğin Siirt Halkevi'nin açılış törenine ve sonraki yıllarda yapılmış olan kutlama törenlerine halk yoğun bir ilgi gösterebilmiş, etkinliklere büyük istekle katılanlar olmuştur (BCA,490.1.0.0/961.720.1: 11-12).

Siirt'te Halkevi ile halk arasında gerekli olan işbirliğinin yeteri kadar sağlanamamış olmasının pek çok nedeni olmakla birlikte bunlardan belki de en önemlisi Halkevi başkanlığı yapan yöneticilerin CHP'nin ve dolayısıyla Halkevleri Çalışma Talimatnamesinde belirlenmiş olan amaçlara yeteri kadar vakıf olamamalarıdır. Bunu söz konusu alanda tecrübesiz olmalarına da bağlayabiliriz. Buna göre farklı aralıklarda Halkevi başkanlığı yapmış olan; Aliz Rıza Akısan, Lütfi Yavuz, Ramiz Atay, Hazım Hozca, Zeki Ülke ve Nurullah Göze ve sonraki dönemlerde görev yapmış olan başkanlar Halkevi tecrübesine sahip olamama ve

yeterli ilgi ve alakayı göstermedikleri için Siirt Halkevi'ni ve çalışmalarını halka sevdirmeyi başaramamışlardır. Bunun dışında Siirt muhitinde görev yapan memurların ve diğer devlet yöneticilerinin Halkevi ile yeteri kadar ilgili olmamaları veya çalışmalarına rağbet göstermemeleri sıradan halk için de bir olumsuz örnek olmuş onlar da yeteri kadar ilgi göstermemişlerdir. Bütün çalışmaların yöredeki okullarda görev yapan öğretmenlere yüklenmiş olması söz konusu yapıların gelişimi için yetersiz olmuştur(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 175-176).

Siirt Halkevi ile ilgili göze çarpan ayrıntılardan biri de Halkevi çatısı altında yürütülen faaliyetlerin çoğu zaman sadece merkeze yaranmak veya gösteriş yapmak için yapılmış olmasıdır. Yani Halkevleri Çalışma Talimatnamesine uymaktan ziyade kendi şahsi ün ve şöhretleri için hareket eden yöneticiler yüzünden de Siirt halkı ile uyumlu, sağlıklı ve arzu edilen bir iletişim kurulamamıştır (BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 176). Tabii Halkevi çatısı altında başkanlık veya yöneticilik yapmış olan herkesin bu şekilde hareket ettiğini söylemek yanlış olur. Çünkü Halkevinde başkanlık veya yöneticilik yapan azimli, istekli ve çıkarsız birçok kişi sıralanabilir.

Daha önce de ifade etmiş olduğumuz gibi Siirt Halkevi'ne karşı halkın hepten ilgisiz olduğu söylenemez. Bununla birlikte Siirt halkı belki Halkevinin kurulmuş olduğu ilk dönemlerde Halkevine gerekli ilgi ve alakayı göstermemiştir; ancak ilerleyen aylarda ve yıllarda halkın Halkevine ve Halkevinin yürütmüş olduğu faaliyetlere ilgi ve alakası artmıştır(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 141). Siirt Halkevi de ülkemiz genelinde kurulmuş olan pek çok Halkevi gibi başlarda birkaç şube kolu ile faaliyet gösterirken zamanla bu şube kollarının sayısı 9'a çıkmıştır. Ve halkın da bu kollara olan ilgisi zamanla artmıştır. Şube kollarına olan ilginin zamanla artması da normaldir; çünkü bu kolların kuruluşunun en önemli gayelerinden biri de Siirt ve çevresinde yaşayan halkı çok farklı alanlarda eğiterek geliştirmektir. Buna göre Siirt Halkevi çatısı altında kurulmuş olan şube kollarından bazıları halk tarafından çok fazla rağbet görürken, bazı şube kolları da çeşitli nedenlerden dolayı gerekli ilgiyi görmeyip, sönük kalmıştır.

Siirt Halkevi'nde halkla ilişkiler anlamında yaşanan en önemli sıkıntılardan biri Halkevi çatısı altında görev yapacak yeteri kadar bayan elemanın bulunamamış

olmasıdır. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Siirt'in kapalı bir kültürel yapıya sahip olması ve bayanların sosyal hayatta çok aktif bir rol üstlenmemiş olmaları münasebetiyle, şube kollarında çalışacak bayan eleman konusunda çoğu zaman sıkıntı yaşanmıştır. Bu sıkıntı Siirt genelindeki okullarda görev yapan bayan öğretmenlerle aşılmaya çalışılmış olsa da sonuca ulaşıldığını söylemek gerçekçi olmaz. Bu konuda en önemli sıkıntılar ise gösteri kolunun çalışmalarında baş göstermiştir(BCA,490.1.0.0/843.332.1: 36).

Siirt Halkevi'nde, gelir ve giderlerin birbirini karşılayamamasından dolayı zaman zaman sorunlar yaşanmıştır. Buna göre CHP parti yönetimi ve yerel kaynaklarca sağlanan gelirlerin yetersiz olduğu durumlarda Halkevi eliyle yürütülen çalışmalar çoğu zaman aksamıştır. Bununla birlikte ekonomik kaynakların yetersizliğinden dolayı yaşanan aksaklıklar halk nezdinde çeşitli tepki ve şikayetlere neden olmuştur. Bu aksaklıklardan biri de Halkevi kütüphanesinin işleyişiyle ilgidir. Halkevi kütüphanesi ile ilgili olarak halktan gelen ve merkeze de iletilen en önemli tepki ise kütüphanenin çoğu zaman kapalı olmasından dolayı insanların buradan yeteri kadar istifade edememiş olmasıdır. Bu durumun ortaya çıkmasına neden olan ana etken ise kütüphaneye bakacak daimi bir memurun olmayışıdır(BCA,490.1.0.0/843.332.1: 55-56). Siirt Halkevi'ne merkez ve taşra teşkilatlarından sağlanan gelirlerin azalması doğal olarak bu sorunların yaşanmasına neden olmuştur. Örneğin Halkevine 1937 yılında merkez tarafından yapılan yardım 1500 lira iken, bu oran 1939 yılında 1000 liraya düşmüştür. Nitekim 1939 bütçesinde Halkevine yapılan yardımın azalması kütüphane çalışanı için gerekli olan ücretin ödenememesine, bu durum da daha önce de belirtildiği gibi Halkevi kütüphanesinin çoğu zaman kapalı kalmasına neden olmuştur(BCA,490.1.0.0/1524.200.1: 13).

Buna göre Siirt Halkevi yukarıda da ifade edilmiş olduğu gibi bir taraftan maddi kaynaklar bir taraftan eleman yetersizliği bir taraftan da halkın ilgisizliğinden dolayı bütün şubelerini harekete geçirememiş olsa da imkanları ölçüsünde çalışmalarını, katılımını sağlamış olduğu halk kitleleri ile birlikte sürdürmeye çalışmıştır. Siirt Halkevi, ülkemiz genelinde kurulmuş olan Halkevlerinden ayrılmıştır. Bu ayrışmada hem şehrin sosyo-kültürel yapısı ile coğrafi konumu hem de maddi olanakları etkili olmuştur diyebiliriz. Yani Siirt ilinde kurulmuş olan

Halkevleri ile Halkodaları ülkemizin diğer illerinde kurulmuş olan bu kültür kurumları kadar başarılı olamamıştır. Diğer bir ifadeyle halk için yeteri kadar cazip merkezler haline getirilememişler bu da söz konusu kültür kurumlarının verimlilik bakımından beklentilerin altında kalmaları sonucunu doğurmuştur.

3.11.SİİRT HALKEVİ BÜTÇESİ

Ülkemiz genelinde faaliyet gösteren her Halkevi, yıllık faaliyetlerine uyumlu bir bütçe düzenleyerek bunu bağlı olduğu parti örgütüne onaylatırdı.(Olgun 2013: 291)Halkevlerinin gelirleri ise genellikle buldukları yörede, iktidardaki partinin il örgütleri ile vilayet bütçelerinden sağlanmıştır. Bunun dışında Halkevleri hem buldukları bölgedeki birçok yardım kuruluşundan hem de kendi bünyelerinde bulunan şube kolları aracılığıyla sergilenmiş olan müsamere, balo, sinema gibi etkinliklerden de gelir elde etmişler.

Halkevlerinin başlıca giderleri ise; kira, elektrik, yakıt, personel harcamalarıdır. Bu giderler içerisinde en önemli kısmı çoğu zaman personel giderleri oluşturmuştur. Halkevlerine buldukları bölgedeki parti il örgütleri ve vilayet bütçelerinden yapılan yardımlar yeterli olmadığı için 1946 yılında giderlerini karşılayabilmeleri için balolar, müsamereler ve geziler düzenlemelerine müsaade edilmiştir(Olgun 2013: 291).Bu yolla Halkevlerinin maddi sıkıntılar yaşanmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Ülkemizde kurulmuş olan Halkevleri, kuruluşlarının ilk dönemlerinde merkez tarafından maddi anlamda önemli ölçüde desteklenirken, ilerleyen yıllarda, özellikle de Halkevleri teşkilatlanmasının zayıflamaya başladığı yıllarda Halkevlerine yapmış olduğu maddi desteği yıldan yıla azalmıştır. Bu durum Siirt Halkevi için de geçerlidir. Yani merkez tarafından Siirt Halkevi'nin bütçesi yıldan yıla azaltılmıştır. Bu da söz konusu kurumlar aracılığıyla gerçekleştirilmeye çalışılan faaliyetlerin aksamasına neden olmuştur(BCA,490.1.0.0/1524.200.1: 13).

Siirt Halkevi'nin gelir kaynakları da belediye, hususi muhasebe be genel merkezden gelen yardımlar olmuştur. Bununla birlikte Siirt Halkevi'nin belli yıllarına ait tespit edebildiğimiz gelir ve gider durumu şu şekildedir; (BCA,490.1.0.0/1525.203.1:29-33; BCA, 490.1.0.0/1781.1219.1: 67).

Yıl	Gelir	Gider
1933	624,00	622,94
1938	2.114,82	1.853,98
1947	3.131,20	4.224,63
1948	2.700,00	6.411,00

Siirt Halkevi'nin belli yıllarına ait olan gelir ve gider durumundan anlaşıldığı kadarı ile Halkevi maddi anlamda sıkıntılar yaşamıştır. Diğer bir ifadeyle Halkevinin gelirleri giderlerini büyük ölçüde karşılayamamış olup, bu durum doğal olarak Halkevini ve çalışmalarını olumsuz etkilemiştir. Siirt Halkevi bütçesi ile ilgili olarak üzerinde durulması gereken noktalardan biri de Halkevinin önemli gelir kaynaklarından birini oluşturan vilayet bütçesinden yapılan yardımlardır. Vilayet bütçesinden yapılan bu yardımlar Halkevi için hayati bir öneme sahip olup, söz konusu yardımların yıldan yıla azaldığı da bir gerçektir. Buna göre vilayet bütçesinden Siirt Halkevi'ne 1936'da 2500 lira, 1937'de 1500 lira, 1938'de 1000 lira, 1939'da 1000 lira, 1940'ta ise 700 lira yardım yapılmıştır (BCA,490.1.0.0/1524.200.1: 13).

Yıllara ilişkin istatistiklerden de anlaşıldığı gibi Halkevine yapılan yardımlar yıldan yıla azalmıştır. Yardımlarda yaşanan azalmanın ortaya çıkarmış olduğu en önemli sorun ise Siirt Halkevi çatısı altında yürütülen çalışmaların günden güne azalmış olması ve yine kurum çatısı altında çalışan kişilerin maaşlarının ödenememiş olmasıdır. Bu durumla ilgili olarak, teftiş raporlarından anlaşıldığı kadarı ile 1939 bütçesine kütüphane memurunun maaşı eklenmediği için kendisine ödeme yapılamamıştır. Maaşı ödenemeyen kütüphane sorumlusu görevinden ayrılmış olup kütüphane çalışmaları da aksamıştır (BCA,490.1.0.0/1524.200.1: 13). Bu ve benzeri ekonomik kökenli sıkıntılar zaman zaman Siirt Halkevi ve onu idare edenler hakkında olumsuz algıları beraberinde getirmiştir.

3.12.SİİRT HALKEVİ VE ONA BAĞLI HALKEVLERİ İLE HALKODALARI HAKKINDA GÖRÜŞLER

Siirt Halkevi ile ona bağlı olan Halkevleri ile Halkodaları konusunda görüşlerine başvurduğumuz dönemin tanıkları söz konusu kurumlarla ilgili farklı tespitlerde bulunmuşlardır. Buna göre söz konusu kurumlarla ilgili olarak görüş beyan eden tanıklar ise aşağıda sıralanmıştır.

3.12.1.Cumhur Kılıçcıoğlu

Siirt'teki 52 yıllık "Mücadele gazetesinin" sahibi ve genel yayın yönetmeliğini yapan Cumhur Kılıçcıoğlu aynı zamanda "Her Yönüyle Siirt ve Veleye" adlı kitapların da yazarıdır. Siirt Halkevi hakkında görüşlerine başvurduğumuz Cumhur Kılıçcıoğlu, söz konusu kurumların CHP ideolojisini topluma taşıma konusunda oldukça başarılı olduklarını, bununla birlikte Siirt Halkevi'nin Siirt genelinde tiyatro başta olmak üzere çeşitli kültürel etkinlikler sergilediğini, Halkevinin 37 tane keman, 1 tane kuyruklu piyanoya sahip olduğunu ve Siirtli gençler tarafından Halkevi çatısı altında aylık tiyatro gösterilerinin sergilendiğinin altını çizmiştir. Halkevi çalışmalarına izleyici olarak katıldığını belirten yazar, Siirt Halkevi'nin halkı kültürel ve sanatsal çalışmalarla etkilemeye çalıştığını ve halkın belli bir kısmının da buna destek verdiğini ifade etmiştir. Cumhuriyetin ilanının yıl dönümü münasebetiyle Halkevi çatısı altında gerçekleştirilen baloya halkın yoğun bir katılım gösterdiğini ve bölgede geleneksel dini değerlerden dolayı çarşafly dolaşan bayanların söz konusu balo nedeniyle bir gün gibi kısa içerisinde büyük bir değişim geçirerek, manto diktirdiklerini belirtmiştir. Halkın bu çalışmalara kendi iradeleriyle veya zorunlu olarak katılmış olabileceğinin de altını önemle çizmiştir.

Babası Haydar Kılıçcıoğlu da 24/03/1936 tarihinde yapılmış olan Siirt Halkevi şube kolları yönetimi seçiminde güzel sanatlar(ar) şubesinin yönetiminde yer almıştır(BCA,490.1.0.0.973.767.2: 2). Amcası Emin Kılıçcıoğlu'nun da bir dönem Siirt Halkevi yönetiminde yer aldığını belirten yazar, bu durumla ilgili olarak da bir fotoğraf paylaşmıştır. Bununla birlikte Siirt Halkevi'nde bir dönem başkanlık yapmış olan Mirat Aykim ve Ali Rıza Akısan'ın öğretmen olup, yörenin yabancıları

olduklarını, Taci Akı'nın da avukat olup Siirt'ten evlendiğini açıklamıştır(Kılıççıoğlu, 2014).

3.12.2.Prof. Dr. Salih Yıldırım

Prof. Dr. Salih Yıldırım, ülkemizde bir dönem devlet bakanlığı görevini yürütmüş olup aynı zamanda tıp doktorudur. Bununla birlikte 1940'larda Şırnak Halkevi başkanlığını icra etmiş olan Yakup Yıldırım'ın oğludur. Salih Yıldırım, Şırnak Halkevi'nin ülkemizde kurulan tüm Halkevleri gibi kurucu devletin temsilcisi konumunda olan CHP'yi ve onun misyonunu halka taşımaya amaç edindiğini ifade etmiştir. CHP iktidarının toplumu değiştirip dönüştürmeyi amaçladığını, bu amaca ulaşmak için de halkın devrimleri içselleştirmesinin bir zorunluluk olduğunun altını çizen Yıldırım, Halkevlerinin de bu misyonun en önemli taşıyıcıları olarak ön plana çıktıklarını belirtmiştir. Yıldırım'ın ifadesi ile CHP böylece çağdaşlaşmayı sağlayıp, Batılı muasır medeniyetlerin seviyesini yakalamış olacaktır.

Yıldırım, gerek Şırnak örneği gerekse doğuda kurulmuş olan diğer Halkevleri ile ilgili olarak kurucu devlete önemli bir eleştiri getirmiştir. Ona göre kurucu devletin, diğer bir ifadeyle Ankara'nın gözden kaçırdığı nokta ise ülkemiz bölgeleri arasında var olan sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıklardır. Buna göre söz konusu dönemde ülkemiz genelinde okur-yazar oranının %33.6 olduğunu, bu durumun doğudaki bölgelerimizde ise çok düşük olduğunu belirtip, böylesi koşullarda Şırnak ve çevresine değil herhangi bir ideolojiyi taşımak, onlarla herhangi bir konuda anlaşmak bile mümkün değildi. Buradan hareketle Şırnak ve çevresinin sosyo-ekonomik gelişmeler açısından neredeyse çağdışı olduğunu, halkın İslam inancına göre bir yaşam sürdüğünü bununla birlikte yörede kendilerini İslam inancının temsilcileri olarak ön plana çıkarmış olan Şeyhler, Melleler, Fakiler ve Seyitlerin sosyal yaşamda oldukça etkili olduklarını ifade etmiştir.

Yıldırım, Şırnak Halkevi'nin genellikle okuma-yazma kursları, Türkçenin öğretimi, çeşitli tiyatro gösterileri ve halk toplantıları ile yöre halkını etkilemeye çalıştığının altını çizmiştir. Bununla birlikte yöre halkının Halkevine iradi bir katılım göstermediğini, katılan kesimin ise çoğunlukla yöre ileri gelenleri ve memurlar olduğunu belirtmiştir(Yıldırım, 2014).

3.12.3.Fahri Aral

Siirt Halkevi'nde 1950-1951 yılları arasında başkanlık görevini icra etmiş olan eniştesi Taci Akı ve Siirt Halkevi ile ilgili olarak görüşlerine başvurduğumuz Aral, 1947 Siirt doğumlu olup şu an İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları Genel Yayın Yönetmenliği görevini yürütmektedir. Aral, ülkemizde cumhuriyet sonrası dönemde inşa edilmiş olan Halkevleri ve Köy Enstitüleri gibi oluşumların benzer görevleri üstlendiklerini belirtmiştir. Halkevlerinin temelde Türk toplumu için oldukça faydalı çalışmalar yürüttüğünü belirtip, en önemli yanlışlarının ise söz konusu dönemde iktidarda bulunan siyasi partinin adeta arka bahçesi gibi çalışmış olmalarıdır. Aral, Halkevlerinin ve Siirt Halkevi'nin tek parti anlayışını temsilcisi olduklarını, nihai hedeflerinin Kemalist ideolojiyi topluma yayarak, böylece ülke içerisinde yaşayan tüm unsurların belli bir düşünce etrafında toplanmak istendiğinin altını çizmiştir. Genelde Halkevlerinin özelde ise Siirt Halkevi'nin toplumun tüm kesimlerini kucaklamadığını, daha çok refah seviyesi oldukça yüksek olan toplumun üst katmanlarına hitap ettiklerini ifade eden Aral, söz konusu kurumların böyle bir anlayışın temsilcisi oldukları için Siirt ve çevresinde gerekli desteği görmediklerini önemle belirtmiştir.

Aral, Halkevlerinin nihai hedeflerinden biri olan uluslaştırma politikası noktasında da hedefe ulaşmadığını ifade etmiştir. Bu duruma kanıt olarak da ülkemizde geçmişten günümüze kadar yaşanan siyasi ve sosyal sorunları ile toplumsal kutuplaşmaları göstermiştir. Ancak tüm olumsuzluklara karşın Halkevlerinin yerel koşullarda bireyler için oldukça faydalı ve gerekli çalışmalar yürüttüklerine işaret etmiştir(Aral, 2014).

3.12.4. Prof. Dr. İhsan Süreyya Sırma

İhsan Süreyya Sırma'nın görüşlerine başvurmamızın iki önemli nedeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki ve belki de en önemlisi babası Gazali Sırma'nın 1947-1948 yılları arasında Pervari Halkodası'nda oda başkanlığı görevini icra etmiş olması, diğer bir neden de Siirtli olması hasebiyle Siirt Halkevi hakkındaki görüşlerinin bize yol göstereceğine olan inançtı. Buna göre babası Gazali Sırma 1920'de Pervari'de doğup, 1998 yılında ise İstanbul'da vefat etmiştir. İhsan Süreyya

Sırma babasının Pervari Halkodası'nda belli süre oda başkanlığı görevini yürütmüş olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte babası Gazali Sırma'nın Pervari'de sırasıyla Köy Katipliği, Belediye Muhasipliği ve Tahrirat Katipliği görevlerini icra ettikten sonra, 1960 darbesiyle birlikte o zaman Siirt'te bağlı olan Beşiri'ye nakledildiğini, 1980 yılına kadar bu görevi icra edip emekliye ayrılarak İstanbul'a yerleştiğini belirtmiştir. Babası ile ilgili olarak anlatmış olduğu bir detay ise oldukça dikkat çekicidir. Buna göre Sırma, babası Gazali Sırma'nın siyasi anlamda Demokrat Parti'ye yakın olduğunu, sırf bu özelliğinden dolayı da 1960 askeri darbesinden sonra Pervari'den Beşiri'ye sürüldüğünü ifade etmiştir. Bu noktada karşımızda şöyle bir soru durmaktadır; Gazali Sırma Demokrat Parti'ye yakın bir insan ise neden CHP'nin egemenliği altında bulunan Halkevlerinin Pervari Halkodası'nda oda başkanlığı yapmıştır. Ya da soruyu başka bir taraftan soracak olursak; Demokrat Parti'ye yakın duran bir insan neden sırf siyasi duruşundan dolayı neden başka bir yere sürülmüştür. Hem de askeri bir darbe sonrasında(Sırma, 2014).

Siirt ve Pervari Halkevlerinin yöre üzerinde etkisini sorduğumuzda ise; Sırma, söz konusu oluşumun Pervari yöresinde pek etkili olamadığını, bunda Pervari halkının inançlarının ve geleneksel yapılarının etkili olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte söz konusu kurumların Siirt merkezde nasıl karşılandığı, halkın ilgi gösterip göstermediği noktasında herhangi bir fikre sahip olmadığını altını çizmiştir(Sırma, 2014).

3.13.SİİRT HALKEVİ'NE BAĞLI HALKEVLERİ VE HALKODALARI

1934 yılından itibaren faaliyetlerine başlamış olan Siirt Halkevi merkez teşkilatı dışında kendisine bağlı olan ilçe ve kasabalarda açmış olduğu Halkevi ve Halkodaları ile çalışmalarını geniş bir alanda yürütmeye çalışmıştır. Siirt Halkevi'ne bağlı olarak açılmış olan başlıca Halkevleri ile Halkodaları şu şekildedir;

- Şırnak Halkevi
- Beşiri Halkodası
- Baykan Halkodası
- Kurtalan Halkodası
- Eruh Halkodası

- Kozluk Halkodası
- Pervari Halkodası
- Sason Halkodası
- Şirvan Halkodası

Buna göre Siirt Halkevi'nin himayesi ve denetimi altında kurulmuş olan Halkevleri ve Halkodalarının tamamı kendi bölgelerinde Halkevleri Çalışma Talimatnamesinde belirtilmiş olan hususlar çerçevesinde faaliyetler yürütmeye çalışmışlardır. Söz konusu Halkevleri ve Halkodalarının tamamının istenilen başarıyı elde ettiklerini söylemek oldukça zor olmakla beraber bazı alanlarda önemli başarılar elde ettikleri bir gerçektir.

3.13.1.Şirnak halkevi

Söz konusu dönemde Siirt'te bağlı bir kaza olan Şirnak coğrafi konumu itibariyle de Siirt'in en ücra yerlerinden biridir. Şirnak'ta halkın kullanmış olduğu dil Kürtçe olup bölgede yaşayan halkın önemli bir kısmı da Kürt'tür. Ayrıca kaza merkezinde Türkçe bilen kişilerin sayısı da oldukça azdır. Bununla birlikte yöre halkı çocuklarına Türkçe öğretme konusunda pek istekli davranmamıştır. Şirnak'ta yaşayan halkın önemli bir kısmı yaşamını zirai faaliyetler ile hayvancılıkla sürdürmüştür. Hayvan besleyiciliğinin yoğun olduğu kazada halk göçer hayatı yaşamış ve hemen hemen bütün sene yayladan yaylaya sürüleri peşinde koşmuştur. Yani halkın önemli bir kısmı göçebe bir hayat sürmüştür(BCA, 490.1.0.0/1002.871.2: 193).

Şirnak'ta halkın geçimini sağlamak için yaptığı ekonomik faaliyetlerden biri de kaçakçılıktır. Buna göre halkın bir kısmı Irak'a geçerek kaçakçılık faaliyeti ile meşgul olmuş ve hatta bunu zamanla bir meslek haline bile getirmiştir. Söz konusu kaçakçılık faaliyetlerinin rahat bir şekilde yapılmasında bölgede görev yapan askeri birliklerin de katkısı olduğu dile getirilmiştir. Şirnak ile ilgili olarak üzerinde durulması gereken noktalardan biri de ağalık sistemidir (BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 193). Ağalık sistemi şüphesiz sadece Şirnak'a özgü değil Doğu ve Güneydoğu Bölgelerimizin neredeyse tamamında çok uzun süre hüküm sürmüştür. Zamanında Şirnak'ta hüküm süren ağaların etki alanları oldukça geniştir. Buna göre söz konusu ağalar hususi bir hayata, çok geniş arazilere (köylere) ve oldukça büyük bir nüfusa sahiptirler. Sıradan halk oldukça zor şartlarda bir yaşam sürerken, ağalar ise

kendilerine ait oldukça görkemli ve lüks olarak ifade edilen evlerde yaşam sürmüşlerdir(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 193).

Şırnak'ta hüküm süren aşiretler içerisinde ön plana çıkanlar ise; Hacı bayram, Batyan ve Derşev Aşiretleridir. Bu aşiretler buldukları bölgede çok geniş yetkilere sahip olup, çoğu zaman söz konusu bölgede devleti temsil eden kişi ve kurumları bile dinlememiş, başlarına buyruk hareket etmişlerdir. Bununla birlikte sıralanmış olan aşiretlerin önemli bir kısmı göçebe bir hayat sürmüş, yıl boyunca Van-Hakkari-Şırnak arasında sürekli olarak yer değiştirmişlerdir. Geçimlerini de büyük ölçüde hayvancılık ve zirai faaliyetlerden sağlamışlardır (BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 194). Yöre ve yörede yaşayan halk üzerinde genel anlamda mutlak bir egemenlik kurmuş olan bu aşiretleri ve bu aşiretlerin oluşturmuş olduğu sosyal-kültürel yapıyı kırmak çok kolay olmamıştır. Çok yakın tarihlere kadar hatta günümüzde bile bu aşiretlerin etkisinden söz edilebilir. Nitekim bu noktadan hareketle söz konusu dönemde oluşturulmuş olan Halkevi aracılığıyla belki de bu katı feodal yapının kırılmasına bir nebze de olsa katkı sağlanmıştır.

Siirt Halkevi'ne bağlı olarak faaliyet yürütmüş olan Şırnak Halkevi'ne belli aralıklarla çok farklı kişiler başkanlık etmiştir. Buna göre elde edilmiş olan belgeler ışığında Şırnak Halkevi'ne sırasıyla; Emrullah Sönmez, Yakup Yıldırım, Zeki Eşgin ve Alihan Tatar gibi şahıslar başkanlık etmiştir(BCA,490.1.0.0/1058.1064.1: 17; BCA,490.1.0.0/1049.1028.2;BCA,490.1.0.0/1012.906.2:3;BCA,490.1.0.0/1025.946.2: 1). Şırnak Halkevi'nde başkanlık görevini yürütmüş olan Yakup Yıldırım ve Alihan Tatar adlı kişiler yörenin yerli insanı iken, Emrullah Sönmez ve Zeki Eşgin ise yörede devlet memurluğu görevini icra ederken aynı zamanda Halkevi başkanlığı görevini yürütmüş yabancı kişilerdir. Söz konusu başkanlardan Yakup Yıldırım, ülkemizde 55.dönem hükümetinde devlet bakanlığı görevini yapmış olan Prof. Dr. Salih Yıldırım'ın babasıdır. Görüşlerine başvurduğumuz Prof. Dr. Salih Yıldırım, babasının üzerinde durulan dönemde Şırnak'ta okur-yazar olan 3-5 kişiden biri olup, devlet memuru olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte babasının hem sahip olduğu nitelikler hem de devlet memurluğu görevi münasebetiyle Halkevi başkanlığı yaptığını ifade etmiştir. Ayrıca babasının eğitim konusuna çok önem verdiğini ve

çocuklarını en iyi şekilde yetiştirmek için çaba sarf edip, bunda da başarılı olduğunu dile getirmiştir(Yıldırım, 2014).

Halkevinde bir süre başkanlık yapmış olan şahıslardan biri olan Alihan Tatar da yörenin köklü, sözü geçen ve feodal bir yapıyı temsil eden ailelerinden biri olan Tatar ailesine mensuptur. Alihan Tatar, uzun süre Şırnak belediye başkanlığı ve CHP ilçe Başkanlığı görevlerini yürütmüştür. Bununla birlikte başta da ifade edildiği gibi 1950'den itibaren Şırnak Halkevi başkanlığı görevini icra etmiştir(Yıldırım 2014; Kılıççıoğlu 2014).

Şırnak Halkevinin ilk binası 1938'de tahsis edilmiş olan dönemin eski adliye binasıdır. Söz konusu bina ihtiyaca cevap vermediği için dönemin Şırnak belediyesi tarafından Halkevi için yeni bir bina inşa edilmiş ve Halkevine yıllık 120 liraya kiralanmıştır. Söz konusu bina her ne kadar belediye eliyle yapılmış olsa da dönemin Şırnak kaymakamı Fazıl Bey'in de katkısı oldukça fazladır. Yeni Halkevi binası 1940 yılından itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Şehrin açık ve manzaralı bir alanına inşa edilmiş olan Halkevinin duvarları taştan, çatısı dam halinde ve toprakla örtülüdür. Bina Halkevi çatısı altında faaliyet yürütmüş olan 4 şubenin faaliyetleri için tasarlanmış olup, bu ihtiyaca da cevap vermiştir. Şırnak kazasının oldukça merkezi bir yerinde inşa edilmiş olan Halkevi binası; oldukça büyük bir salon, şube çalışmalarının yapılmasına imkan sağlayan üç oda, Halkevi başkanına ait hususi bir oda, geniş bir ön bahçe, mutfak ve ambardan oluşmaktaydı. Sıralanmış olan fiziki özellikleri ile bina Şırnak Halkevi'nin bütün ihtiyaçlarını karşılamıştır (BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 73).

Şırnak Halkevi binası ile ilgili olarak dile getirilebilecek en önemli sorun ise çeşitli etkinliklerin sergilenmesine uygun bir sahnenin ve soyunma odalarının olmayışıdır. Yapılmış olan teftişlerden anlaşıldığı kadarı ile söz konusu eksikliklerin giderilmesi için de 2500 liraya ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 74).

Şırnak Halkevi kuruluşunun ilk yıllarından itibaren 4 şube ile faaliyet göstermeye başlamıştır. Halkevi çatısı altında kuruluş ile birlikte oluşturulan başlıca şubeler; Sosyal Yardım, Halk Dershaneleri ve Kurslar, Köycülük ve Spor Şubesi

şeklindedir. Oluşturulmuş olan bu şube kolları kendi alanlarında çok farklı çalışmalar yürütmeye çalışmışlardır. Bu şubelerden Sosyal Yardım Şubesi; mesaisinin önemli bir kısmını asker ailelerine ve müracaat edenlere mektuplar yazmak, iş sahiplerinin bazı dairelerdeki işlerini takip etmek, ayrıca halka işleri hakkında kanuni müracaat yollarını göstermek gibi manevi yardımlarla sınırlı tutmuştur. Yani asli görevi olan fakire veya yardıma muhtaç olanlara yardım etme işlevini yerine getirememiştir. Asli görevini yerine getirememesinin nedeni ise bütçesinin yetersizliğidir(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 197). Bununla birlikte normal şartlarda Halkevleri çatısı altında oluşturulmuş olan sosyal yardım şubeleri faaliyet gösterdikleri bölgede halka sosyal ve kültürel alanda destek olmuşlardır. Örneğin yardıma muhtaç olan halka hem maddi destek sağlamışlar hem de sağlık hizmetleri konusunda yardım etmişlerdir. Buna göre Şırnak kazasında doktor olmadığı için hasta olup, yardıma muhtaç olanlara yardım edilememiştir. Şırnak'a zaman zaman uğrayan Erüh kazası doktorunun geliş tarihleri halka duyurularak, halkın bu hizmetten yararlanması sağlanmaya çalışılmıştır(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 197).

Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi 1940-1941 senesi içerisinde açmış olduğu dersane aracılığıyla faaliyetlerine başlamıştır. Yıl içerisinde açmış olduğu kurslarla okur-yazar sayısının hızlı bir şekilde artmasını sağlamıştır. Örneğin; 1942 senesi içerisinde açılmış olan kursa 29 kişi katılmış ve bunların hemen hemen tamamı okuma-yazma öğrenmiştir. Bu arada Şırnak Halkevi çatısı altında Kütüphane ve Yayın Şubesi açılmadığı için bu şubeye ait olan işler de Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi aracılığıyla yürütülmüştür. Bu kol aracılığıyla açılmış olan okuma odası sürekli olarak açık bulundurulmuş olmasına rağmen Şırnak halkında okuma-yazmaya karşı yeterli ilginin uyandırıldığını söylemek oldukça güçtür. Yani okuma odası istenilen ilgiyi görmemiştir(BCA,490.1.0.0/1002.871: 85-86). Bu şube kolu aracılığıyla yapılan çalışmalardan biri de zaman zaman belli süreler için açılmış olan Türkçe okuma-yazma kursları olmuştur. Bu tür kurslar hem yöre halkına milli dil olan Türkçenin aşılması hem de okuma-yazma bilmeyen kişilere, okuma-yazmayı öğretmeyi amaçlamıştır. Diğer şube çalışmalarında olduğu gibi bu kurs faaliyeti için de çoğu zaman ödenek istenmiş ve gelen ödenek doğrultusunda kursu veren öğretmenlerin ücreti ödenmiştir(BCA,490.1.0.0/1058.1064.1: 110). Bu konuda zaman zaman sorunlar da yaşanmıştır. Öyle ki merkezden Türkçe okuma-yazma

kursları için ödenek gönderilmesine rağmen bu kurslar belirtilen tarihlerde açılmamış gelen ödenekler de farklı amaçlar için kullanılabilmiştir(BCA,490.1.0.0/1058.1064.1: 35-37).

Köycülük şubesi; Şırnak Halkevi bünyesinde faaliyet göstermiş olan bu şube çok aktif çalışmalar yürütememiştir. Diğer bir ifadeyle bu kolun köy ziyaretleri ve kendi alanındaki diğer çalışmaları yeterli olmamıştır. Söz konusu şubenin faaliyet alanına giren konularda yeteri kadar aktif çalışmalar yürütememiş olmasının altında yatan temel etken ise maddi olanakların oldukça kısıtlı olmasıdır. Her ne kadar diğer şube kolları ile işbirliği oluşturularak köylere çeşitli geziler düzenlenmiş olsa da, gezilerde hangi konular üzerinde durulacağı, köylünün hangi noktalarda geliştirileceğine dair düzgün bir planlama yapılmamıştır. Ve bu yüzden ki köylere eserler bırakmak bir yana köylünün olumsuz olarak görülebilecek bir takım davranışları bile değiştirilememiştir. Bu kolun köy ve köylü için yaptığı en önemli etkinlik ise çeşitli hastalıklar için dağıtılan ilaçlar olmuştur. Örneğin; Yılan ve akrep sokmaları için köylüye serumlar dağıtılmıştır(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 86-197).

Spor Şubesi; Halkevi çatısı altında faaliyet yürütmüş olan bu şubenin de akıbeti diğerlerinden farklı olmamıştır. Daha açık bir ifade ile bu kol da ekonomik yetersizlikler ve çalışmalar için gerekli olan malzemelerin temin edilememesinden dolayı yöre halkı için hatırı sayılır faaliyetler yürütememiştir. Örneği; Futbol topu, spor ayakkabı, voleybol ağları ve kış sporları için gerekli olan malzemeler alınamadığı için kola üye olan 72 aza herhangi bir çalışma yapamamıştır. Söz konusu şube kolunun düzenleyebildiği tek faaliyet ise yılda iki kez yapılmış olan cirit oyunlarıdır. Bunun dışında düzenli bir şekilde yapılmış olan herhangi bir faaliyetten söz edilemez(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 198).

Şırnak Halkevi tarafından yapılan çalışmalara dair çok farklı defter kayıtları tutulmuştur. Halkevi çatısı altında tutulan başlıca defterler ise; Aza kayıt defteri, demirbaş eşya defteri, idare heyeti karar defteri, şubelerin karar defteri, kütüphane defteri, hesap defteri, gelen-giden evrak defteri ve günlük çalışma defteri şeklindedir. Halkevine yönelik olarak yapılmış olan teftişlerden anlaşıldığı kadarı ile bu defterler genel olarak düzenli bir şekilde tutulmuştur. Söz konusu defterlere ilişkin kayıtların çoğunlukla zamanında ve düzenli bir şekilde tutulmuş olması Halkevinin iyi bir

şekilde idare edildiği sonucuna ulaşmamızı kolaylaştırmaktadır. Yine teftiş raporlarında da ifade edildiği üzere Halkevinin ilk etapta 203 azası bulunmaktadır. Ve bu azaların tamamı erkektir. Yani Halkevinin söz konusu tarihlerde kadın azası yoktur. Ancak zamanla aza sayısı 207'ye yükselmiş olup, bunlardan 206 tanesi erkek, 1 tanesi bayandır(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 198-199).

Şube kolu çalışmalarında da ifade edildiği gibi Şırnak Halkevi, ekonomik anlamda çoğu zaman sıkıntı yaşamıştır. Bu durum aksayan şube çalışmalarından kolaylıkla anlaşılabilir. Bununla birlikte Şırnak Halkevi'nin bütçesi incelendiğinde gelir ve giderlerin birbirini karşıladığı görülür. Yani alacak verecek noktasında herhangi bir problem tespit edilmemiştir. Şırnak Halkevi ile ilgili üzerinde durulması gereken daha pek çok nokta bulunmakla birlikte bunlardan önemli olanlarından biri de çalışmalar yürütülürken yaşanan sorunlardır. Bunların başında da yukarıda da belirtildiği gibi ekonomik sıkıntılar gelmektedir. Ekonomik sıkıntılardan dolayı halk kitlelerine geniş ölçüde ulaşamamış, yapılmak istenen pek çok çalışma ya yarım yamalak yapılmış ya da neredeyse hiç yapılamamıştır. Bunun dışında yerli halkın bazı çalışmaları benimsememesi, bu yüzden de bu çalışmalara gereken ilgi ve önemi göstermemiş olması da önemli bir problem olarak sık sık ifade ediliyor. Örneğin; Halk gerek okuma-yazma kurslarına gerek kitap okuma alışkanlığının edilmesine gerekse kızların okula gönderilmesine yönelik çalışmaları pek benimsememiştir. Yaşanan bu sorun veya ilgisizlik de Halkevi çalışmalarını olumsuz yönde etkilemiştir. Tabii halkın bir kısmında oluşan bu ilgisizliğin altında yatan nedenlerden biri de Halkevi yöneticilerinin Halkevini halka sevdirmeye yeterli çabayı sarf etmemiş olmalarıdır. Bu eksikliği Halkevi ile ilgili olarak yapılmış olan teftiş raporlarından anlayabiliyoruz(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 200).

Şırnak Halkevi ve çalışmalarına ilişkin görüşlerine başvurduğumuz Prof. Dr. Salih Yıldırım Halkevi çalışmalarıyla ilgili önemli açıklamalarda bulunmuştur. Prof. Dr. Salih Yıldırım, Halkevlerinin inşa edilmeye başlandığı dönemde Şırnak genelinde okuma-yazma bilen kişi sayısının oldukça sınırlı olduğunu, yöre halkının dini değerlere sıkı sıkıya bağlı olduklarını ve Cumhuriyet idaresinin inşa etmeye çalıştığı kurumları ve bu kurumların misyonlarını anlamaktan oldukça uzak olduklarının üzerinde durmuştur. Bu durumun ana nedeni olarak da eğitimsizlikten

kaynaklanan bilinç düzeyinin oldukça düşük olması ve teokratik yapının varlığını işaret etmiştir. Bununla birlikte Şırnak Halkevi aracılığıyla halka başta Türkçe okuma-yazma kursları olmak üzere tiyatro gösterileri ile çeşitli konularla ilgili halk toplantılarının gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Şırnak'taki yerli halkın söz konusu kurumun çalışmalarına kendi iradeleriyle katılmadıklarının da altını çizmiştir(Yıldırım, 2014).

Şırnak Halkevi'ne yönelik merkez tarafından yapılmış olan teftişlerde yapılması gerekenler veya eksiklikler anlamında ön plana çıkan birden çok durum söz konusudur. Yapılan teftiş çalışmaları neticesinde yapılması gerekenler şu şekilde özetlenmiştir; Halkın Halkevine daha fazla çekilmesi, Halkevi yöneticilerinin halka daha fazla ilgi göstermesi, okur-yazar sayısının Halk dershaneleri ve ulus mektepleri aracılığıyla hızlı bir şekilde artırılması, Köycülük Kulübü'nün köylüye yönelik olan çalışmalarını daha yoğun ve etkili bir şekilde sürdürmesi, okuma çağında olan kız ve erkek çocukların bir an evvel ilkokulla gönderilmeleri, okur-yazar durumunda olan kişilerin Halkevi kütüphanesinden daha aktif bir şekilde yararlanmalarının sağlanması, kadın aza sayısının artırılması çalışmalarına ağırlık verilmesi ve bilhassa yerli kadınların veya kızların kayıtlarının sağlanarak bunlara yönelik biçki-nakış kurslarının düzenlenmesi üzerinde durulmuştur(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 201).

Halkevi yapılanmasının önem verdiği konulardan biri de iletişimdi. Diğer bir ifadeyle Halkevi teşkilatlanmasının üzerinde önemli durduğu konulardan biri de herhangi bir Halkevi çatısı altında yaşanan bir gelişmenin diğer kurumlara da hızlı bir şekilde duyurulmasıydı. Bu amacının bir gereği olarak da söz konusu dönemde Anadolu'nun çok farklı noktalarında kurulmuş olan bütün Halkevlerine radyo bulundurma şartı getirilmiştir. Buradaki temel amaç ise ülkenin en ücra noktasındaki Halkevinin bile yaşanacak gelişmelerden haberdar olmasını sağlamaktı. Buna göre Şırnak Halkevi'nde de Sparton marka bir radyo bulunmaktaydı. Ve bu radyo aracılığıyla da başta Ankara'daki, genel merkez olmak üzere tüm Halkevlerindeki gelişmeler takip edilebiliyordu(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 71).

Yukarıda yapılan açıklama ve tespitlerden hareketle Şırnak Halkevi'nin bünyesinde oluşturmuş olduğu 4 şube kolu ile çok farklı ve önemli faaliyetler yürütmeye çalıştığı anlaşılıyor. Bununla birlikte okuma-yazma kursları ve halkı kitap

okumaya teşvik etme ile ilgili çalışmalar da aktif bir şekilde yürütülmeye çalışılmıştır. Bu çalışmalar yürütülürken bazı eksiklikler, sorunlar da yaşanmıştır. Ayrıca yürütülen çalışmalarda zaman zaman hedeflenen katılımın ya da başarının sağlanamadığı da olmuştur. Tüm bu olumsuzluklara karşın Şırnak Halkevi yöre halkını birçok konuda olumlu yönde etkileme ve onların gelişimine katkı sağlama işlevini yerine getirmenin gayreti içerisinde olmuştur denilebilir.

3.13.2.Pervari halkodası

Ülkemizin oldukça ücra köşelerinden birini oluşturan Pervari, geçmişten günümüze kadar Siirt'e bağlı bir ilçe konumundadır. Doğal koşullar açısından oldukça çetin sayılabilecek bir konuma sahip olan ilçe birçok ekonomik faaliyetin bir arada yürütüldüğü bir yer konumundadır. Yörede Siirt Halkevi'ne bağlı olarak faaliyet yürütmüş olan Pervari Halkodası, il genelinde kurulmuş olan diğer Halkevleri ve Halkodaları gibi halkın ve bölgenin gelişimi için tüm olanaksızlıklara karşın çok farklı çalışmalar yürütmeye çalışmıştır. Buna göre Pervari Halkodası tespit edebildiğim kadarı ile sırasıyla; Mevla Soysal, Hamdi Fırat (devlet memuru), İhsan Önen (nüfus memuru) ve Gazali Sırma tarafından yönetilmiştir. Diğer bir ifade ile söz konusu kişiler belli aralıklarla Pervari Halkodası'nda başkanlık görevini yürütmüşlerdir(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 115; BCA,490.1.0.0/1525.203.1: 19).

Siirt Halkevi ve ona bağlı olan Halkevi ve Halkodaları ile ilgili olarak görüşlerine başvurulmuş Gazeteci-yazar, Cumhuriyet Kılıççioğlu Pervari Halkodasında başkanlık görevini icra etmiş olan Hamdi Fırat'ın aslen Siirtli, Gazali Sırma'nın da Pervarili olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte Gazali Sırma adlı Halkodası başkanının bugün halen Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde görev yapan Prof. Dr. İhsan Süreyya Sırma'nın babası olduğunu ifade etmiştir. Dönemin Halkevi çalışmalarına zaman zaman izleyici olarak katıldığını ve milli törenler başta olmak üzere çok çeşitli gösterilerin Halkevleri aracılığıyla gerçekleştirildiğini belirten yazar, herhangi bir etkinlik gününde ise yöre ileri gelenlerinin neredeyse tamamının seferber olduğunun altını çizmiştir(Kılıççioğlu, 2014).

Pervari Halkodası, dönemin Pervari Belediyesi tarafından tahsis edilmiş olan bir binada faaliyetlerini yürütmüştür. Söz konusu bina oldukça eski olup,

ihtiyacacevap verecek özelliklere sahip değildi. Halkodası binasının ihtiyaca cevap vermemesinden dolayı oda çatısı altında ciddi çalışmaların yapılması çoğu zaman imkansız olmuştur. Yaşanan bina sıkıntısı çeşitli vesilelerle Halkevleri Genel Merkezi ile paylaşılmış ve yeni bir binanın inşası için gerekli olan parasal yardımın gönderilmesi talebinde bulunulmuştur. Bu durum Halkodasına yönelik olarak yapılmış olan teftiş raporlarında da çoğu zaman dile getirilmiştir (BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 115-116). Halkodası ile ilgili olarak üzerinde durulması gereken noktalardan biri de yaşanan maddi sorunlardır. Öyle ki maddi olanaksızlıklardan dolayı belediye ait olan Halkodası binasının 3 yıllık kirası bile ödenememiş ve bu borcun da bağışlanması istenmiştir (BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 115). Halkodası maddi anlamda önemli sorunlar yaşamış olmasına rağmen, yapılmış olan teftişlerde odanın yürütmüş olduğu çalışmaların oldukça önemli olduğu ve çalışmaların daha verimli bir şekilde yapılabilmesi için gerekli olan bina sorunu başta olmak üzere tüm ihtiyaçların karşılanmasının gerekliliği vurgulanmıştır (BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 113).

Pervari Halkodası'nda da diğer Halkevi ve Halkodalarında olduğu gibi çeşitli defterler tutulmuştur. Halkodası çatısı altında yapılan faaliyetlere ilişkin tutulmuş olan başlıca defterler ise; Aza kayıt defteri, demirbaş eşya defteri, kütüphane giriş defteri, idare heyeti karar defteri, hesap defterleri, günlük çalışma defteri ve gelen giden defteri şeklindedir. Halkodasına dönük teftişlerden hareketle belirtilen defterlerin düzgün bir şekilde tutulduğu sonucu çıkarılır. Yani söz konusu defterler Halkodasında yetkili ve görevli olan kişiler tarafından zamanında ve düzenli bir şekilde tutulmuştur. Bununla birlikte aza kayıt defterinden hareketle odaya kaydolan kişilerin sayısının her geçen gün arttığını anlaşıyor. Benzer şekilde kütüphane giriş defterinde de odanın toplamda 150 kitaba sahip olduğu anlaşıyor. Buna göre Halkodası çatısı altında faaliyetlere ilişkin kayıt altına alınmış olan defterlerin genel olarak önemsendiği ve kontrol edilebilir şekilde oluşturulduğu söylemek yanlış olmaz(BCA,490.1.0.0./1002.871.2: 117-118).

Pervari Halkodasının yaşamış olduğu ekonomik sıkıntılar ve eleman yetersizliği gibi sorunlar çalışmalarını olumsuz etkilemiş ve pek çok çalışmanın gerçekleştirilmesinin önünü kesmiştir. Bununla birlikte oda çatısı altında ilkokul

öğretmeleri ve talebelerin katkısıyla yılın belirli dönemlerinde çeşitli müsamereler düzenlenmiştir. Bunun dışında Türk tarihi ve Türk atalarının kahramanlıkları, edebiyatımızın kaynakları, Cumhuriyet Bayramı, Halkevlerinin kuruluş yıldönümü etkinlikleri hakkında da çeşitli konferanslar verilmiştir. Halkodası eliyle yürütülmüş olan pek çok sosyo-kültürel çalışma da olmuştur. Nitekim Halkodası aracılığıyla kaza doktoru tarafından halka sağlık konularında da çeşitli tavsiyelerde bulunulmuş ve sağlık yardımına ihtiyaç duyanlara sağlık hizmeti verilmiştir (BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 120).

Pervari Halkodasına dönük teftişlerde üzerinde durulan en önemli noktalar ise; oda çatısı altında yürütülen çalışmalara halkın daha fazla katılım göstermesi için çaba sarf etmek, Türkçenin yörede doğru bir şekilde yayılmasını sağlayıp, konuşma dili haline getirmek. Bunun için de Türkçe okuma yazma kurslarının açılmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 121).

Pervari Halkodasını genel olarak değerlendirmek gerekirse, oda maddi ve manevi olanakları çerçevesinde çalışmalar yürüterek kendi bölgesinin belirlenen doğrultuda gelişimine katkı sağlamaya çalışmıştır. Çalışmalar yürütülürken zaman zaman sıkıntılar, sorunlar ve eksiklikler yaşanmış olmasına rağmen varlık süresince halkın gelişimi için faydalı çalışmalar icra etmenin çabası içerisinde olmuştur.

3.13.3.Eruh Halkodası

Söz konusu dönemde Siirt'te bağlı bir kaza konumunda olan Eruh'ta da bir Halkodası yapılanmasına gidilmiştir. Siirt Halkevi ve merkezden gelen direktifler doğrultusunda çalışmalar yürütülmüştür. Eruh Halkodası da diğer pek çok Halkevi ve Halkodası gibi faaliyetlerini belediyeye ait bir binada organize etmeye çalışmıştır (BCA,490.1.0.0./1002.871.2: 182).

Eruh Halkodasına, tespit edilebildiği kadarıyla sırasıyla Esat Sayım, Dr. İsmail Hakkı Eroğlu ve Zeki Bedük başkanlık etmiştir. Halkodası çatısı altında en önemli çalışmalar ise Dr. İsmail Hakkı Eroğlu'nun başkanlığı döneminde yaşanmıştır. Söz konusu kişi tarafından Halkodasında bir okuma odası ile çeşitli faaliyetler için daimi bir sahne yapılmıştır. Yine bu dönemde Halkodası çatısı altında; Gösterit, Spor ve Köycülük şubelerinin temelleri atılmıştır. Bu şube

kollarının faaliyete başlaması ile birlikte Halkodasında her 15 günde bir gösteriler, mesleki konferanslar, köycülük ve spor faaliyetleri düzenlenmiştir. Aynı zamanda bu çalışmalar halk tarafından geniş ölçüde ilgi görüp desteklenmiştir. Bilindiği gibi ülkemizin kuruluşunun ilk dönemlerinde birçok alanda sıkıntılar yaşanmıştır. Sağlık da önemli yoklukların ve sorunların yaşandığı alanlardan biri olmuştur. Nitekim söz konusu dönemde Eruh ve çevresinde de sağlık alanında önemli ölçüde yokluklar yaşanmıştır. Sadece Eruh veya Siirt değil ülkemizin birçok noktasında hekimsizlik sorunları ile baş edilmeye çalışılmıştır. İşte böyle bir süreçte hem doktor olan hem de Halkodası başkanlığını yürütmüş olan İsmail Hakkı Eroğlu, bölgede başta sıtma, trahom ve frengi olmak üzere birçok hastalıkla mücadele etmeye çalışmıştır. Yürütmüş olduğu bu çalışmalar nedeniyle de oda çalışanlarının ve yerli halkın desteğini arkasına almıştır(BCA,490.1.0.0/843.332.1: 18).

Eruh Halkodası tarafından halka yönelik yürütülmüş olan Türkçe okuma-yazma kursları da yöre insanının gelişimi açısından oldukça önemlidir. Bu kurslar aracılığıyla okuma çağını tamamlamış olup da okur-yazar olmayan kişilerin okur-yazar hale gelmelerini amaçlanmıştır. Bu kursların giderleri de Halkevleri genel merkezi tarafından karşılanmıştır. Yalnız bu kurslardan gerçek anlamda bir verimlilik elde edildiğini söz etmek de oldukça güçtür(BCA,490.1.0.0/1058.1064.1: 109-112).

Eruh Halkodası ile ilgili olarak dile getirilmesi gereken noktalardan biri de oda eliyle yürütülmüş olan çalışmaların merkez tarafından çoğu zaman yetersiz görülmüş olmasıdır. Bu duruma yapılmış olan teftiş çalışmalarında geniş ölçüde yer verilmiştir. Tabii bu durumun oluşmasında hem bazı Halkodası yöneticilerinin üstlenmiş oldukları görevi yeteri kadar benimsememiş olmaları hem de yaşanan ekonomik sıkıntılar etkili olmuştur(BCA,490.1.0.0./1002.871.2: 182).

3.13.4.Garzan(Kurtalan) Halkodası

Eskiden Garzan olarak bilinen kaza, sonradan inşa edilmiş olan ve Cizre'ye doğru giden demiryolundan dolayı Kurtalan ismiyle anılmaya başlanmıştır. Özellikle demiryollarının inşa edilmiş olmasından sonra kaza, Garzan olarak ifade edilen bölgenin dışına taşarak yeni yerleşim bölgesine doğru büyümüştür. Garzan coğrafi

konumu itibariyle işlek olarak ifade edilebilecek ulaşım yolları üzerinde yer aldığı için gelişmeye oldukça uygundur. Garzan merkezde ve ona bağlı olan köylerde yaşayan halkın günlük konuşma dili Kürtçedir. Bununla birlikte kaza merkezinde Türkçe konuşanlar da vardır. Garzan ile ilgili olarak üzerinde durulması gereken noktalardan biri kazanın sosyal yapısıdır. Buna göre kazada sosyal hayatta şeyhlik, seyitlik, hocalık, ağalık gibi namlarla anılan insanların oluşturduğu geniş bir yapı söz konusudur. Bu yapıyı oluşturanlar, kendilerine dini ve sosyal bir statü biçerek böylece toplum üzerinde nüfuz kurmaya çalışmışlardır. Özellikle ağalık sistemi ile bazı aileler veya kişiler toplum üzerinde belli bir egemenlik kurarak, toplumu yönetmenin ve yönlendirmenin gayreti içinde olmuşlardır. Oluşturulan bu yapı bir taraftan dine bir taraftan da kişisel menfaatlere dayanmaktadır (BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 147).

Garzan Halkodası faaliyetlerini yerel belediyeye ait olan bir binada sürdürmüştür. Çarşı merkezinde yer alan oda 4x7 ebadında bir salon ve küçük bir idare odasından oluşmaktadır. Halkodasının döşemesi topraktan olup, binanın üstü ise toprak örtülü damdır. Odaya bağlı ve odanın işlerini yürütecek bir memur olmadığı için pek çok çalışmada istenilen sonuç elde edilememiştir. Odanın ekonomik durumu o kadar çok kötüdür ki binaya Halkodası olduğunu ifade edecek bir tabela bile asılamamıştır. Halkodası belediyenin ve halkın yardımıyla alınmış olan RCA marka dört lambalı bir radyoya sahip olmakla beraber radyo bozulup, tamir edilemediğinden uzun süre kullanılamamıştır (BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 149).

Bununla birlikte Garzan Halkodası 5 kişilik bir idare heyetinden oluşmaktaydı. Buna göre oda heyeti başkan, muhasip üye, katip üye ve 2 azadan oluşmaktaydı. Ve söz konusu Halkodasının ilk dönemlerinde sırasıyla Salih Özdemir ve Edip Ergin başkanlık görevini yürütmüşlerdir. Başkanlık görevini yürütmüş olan söz konusu şahısların asli görevi ise kaza kaymakamlığıdır. Zaten ülke genelinde kurulmuş olan Halkevi ve Halkodalarının çoğunda başkanlık görevini kamu görevlileri üstlenmiştir. Garzan Halkodasında da diğer Halkevleri ve Halkodaları gibi tutulmuş olan çeşitli defter kayıtları söz konusudur. Halkodasına yönelik olarak yapılmış olan teftişlerden hareketle söz konusu kayıtlarının muntazam bir şekilde tutulduğu anlaşılmaktadır. Defter kayıtları ile ilgili olarak üzerinde durulması

gereken önemli noktalardan biri odaya kayıtlı aza sayıdır. Teftiş çalışmasının yapılmış olduğu 1941 yılında odaya kayıtlı aza sayısı 65 kişi olup, bunların tamamı erkektir(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 149-150).

Garzan Halkodası, bütçe gelirleri bakımından oldukça zor bir durumdaydı. Ve gelirler genellikle giderleri karşılamıyordu. Halkodasının ayakta kalmasında belediye ve halk tarafından yapılan yardımların önemli bir etkisi olmuştur. Her Halkodasının olduğu gibi Garzan Halkodasının her yıl sınırları ve miktarı belirlenen bir bütçesi vardı. Buna göre Halkodasının 1940 bütçesi 333.90 lira iken, 1941 yılı bütçesi ise 141.41 lira olmuştur. Söz konusu yıllara ait bütçe miktarlarından anlaşılacağı gibi Halkodasının gelirleri gün geçtikçe azalıyor. Bu durum da hiç şüphesiz Halkodası çatısı altında yürütülecek birçok çalışmanın aksamasına neden olmuştur. Halkodası yöneticileri zaman zaman merkezden birtakım taleplerde bulunarak, böylece ihtiyaçlarını karşılama yoluna gitmişlerdir. Buna göre merkez nezdinde en çok talepte bulunulan ihtiyaçlar ise; masa, sandalye, bozuk olan oda radyosunun tamiri, temizlik işlerini yürütecek bir personel, milli bayrak ile parti bayrağı, kaza dispanseri için gerekli olan birtakım ilaçlar ve halk dersaneleri ve kurslarda kullanılmak üzere hazırlanmış olan alfabeler ve hikaye kitapları şeklindedir(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 151).

Garzan Halkodası, yapılmış olan teftişlerde de dikkat çekildiği gibi halk arasında gerekli desteği ve ilgi görmemiştir. Bu durumun oluşmasında birçok faktör etkili olmuştur. Bunların başlıcaları ise oda kaynaklarının yetersizliği ve dolayısıyla birçok faaliyetin yapılamamış veya eksik yapılmış olmasıdır. Yine bunun dışında yönetici kesim ile halk arasında sağlam bir bağ kurulamaması, halkın önemli bir kısmının Türkçe bilmemesi dolayısıyla yapılmış olan çalışmalara gerekli ilgiyi göstermemiş olmasıdır. Çeşitli vesilelerle Halkodasının Türkçeyi halk arasında yayması, halk ile daha sıkı ilişkilerin kurulması istenmişse de bu konuda tam anlamıyla bir başarı sağlandığını söylemek oldukça güçtür (BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 151-152).

Garzan Halkodası aracılığıyla yürütülmüş olan faaliyetlerin çoğu kış mevsiminde gerçekleştirilmiş, yaz mevsimi ise neredeyse boş geçirilmiştir. Oda çatısı altında dönem dönem açılmış olan Türkçe okuma-yazma kursları, çeşitli

konularda verilen konferanslar ve yapılmış olan gösteri faaliyetleri dışında çok somut bir çalışmadan söz etmek oldukça zordur. Burada üzerinde durulması gereken noktalardan biri de halkın odaya karşı gösterdiği ilgisizliktir. Bu ilgisizliğin ana sebebi ise daha önce de ifade edildiği gibi halkın Türkçe bilmemesi ve buna dayanarak yapılan işlerin mana ve mahiyetlerini yaşatacak milli bir ruhtan mahrum olmalarıdır. Burada dikkati çeken ve yanlış olduğunu düşündüğümüz bir çalışma ise senenin belli dönemlerinde yapılmış olan milli bayramlar ve bu vesile ile yapılan törenlere yeteri kadar ilgi göstermeyen yöre halkının jandarma vasıtasıyla getirilmesi gibi bir takım yollara tevessül edilmesi gerektiğinin dile getirilmiş olmasıdır(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 136).

3.13.5.Şirvan Halkodası

Siirt Halkevine bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmüş olan Şirvan Halkodası, hususi muhasebeye ait tek odalı bir binada faaliyet göstermiştir. Şirvan kazasında söz konusu yer dışında Halkodası binası olarak kullanılacak ihtiyaca cevap verecek başka yer de yoktur. Her ne kadar belediye tarafından oda binasının inşası için bir parça arsa hibe edilmiş olsa da maddi olanaklar yetersiz olduğu için ihtiyaçları tam anlamıyla karşılayacak bina bir türlü inşa edilememiştir. Halkevleri genel merkezi, yani CHP Genel Sekreterliği tarafından iki üst üste yeni binanın inşası için Halkodasına 300 liralık yardımlar yapılmasına rağmen, bina inşaatı bir türlü inşa edilememiştir(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 126). Halkodası ihtiyaçları gerçek anlamda karşılayacak bir binaya kavuşturulamadığı için birçok çalışma eksik kalmıştır.

Şirvan Halkodasında da diğer odalarda olduğu gibi çeşitli kayıtlar tutulmuştur. Tutulmuş olan kayıtlar içerisinde oldukça önemli bir yere sahip olan aza kayıt defterine göre odanın kayıtlı aza sayısı 19'dur. Bunun dışında tutulmuş olan önemli kayıtlardan biri durumunda olan kütüphane kayıtlarına göre de odanın toplamda 161 kitabı bulunmaktadır. Bu sayı her geçen yıl artmıştır. Halkodasına yapılmış olan teftiş çalışmalarında defter kayıtlarının genellikle düzgün bir şekilde tutulduğu sonucuna varılmıştır(BCA,490.1.0.0/1002.871.2:127).

Elde edilmiş olan yazılı kaynaklara göre Şirvan Halkodası, ilk başlarda kaza adliye hakimi tarafından yönetilirken, daha sonra sırasıyla ziraat muallimi Ragıp Okyay, öğretmen Ahmet Algan, PTT şefi Nuri Koçak (BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 127-128) ve Necip Şendur tarafından yönetilmiştir(BCA,490.1.0.0/1058.1064.1: 78). Şirvan Halkodası mali açıdan oldukça sıkıntılı süreçlerden geçmiştir. Öyle ki bazı yıllarda açılmış olan Türkçe okuma-yazma kurslarının masrafları bile karşılanamamıştır. Açılmış olan kurslarda gerekli malzemelerin sağlanamaması ve öğretici ücretlerinin ödenmemesinden dolayı bazı kurslar yarım kalmış veya süresinden önce kapatılmıştır(BCA,490.1.0.0/1028.1064.1: 78). Odanın gelirleri genellikle hususi muhasebe, yerel belediye ve halk tarafından sağlanmış olup; 1941 yılı geliri 127 liradır(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 128).

Şirvan Halkodası faaliyetler açısından oldukça sönük kalmış, oda çatısı altında yaşanan yönetici değişimleri de bu durumu adeta tetiklemiştir. Yapılan faaliyetlerin oldukça kısıtlı olduğu odada, yürütülen başlıca çalışmalar ise; milli bayramlar ile ilgili törenler, çeşitli konularda verilen konferanslar ve dönem dönem açılmış olan okuma-yazma kurslarıdır(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 129). Bu faaliyetlerden de tam anlamıyla bir verim alındığını söylemek oldukça güçtür. Çünkü daha önce de ifade edildiği gibi Halkodası tarafından açılmış olan kursların önemli bir kısmı ödeneksizlikten dolayı sona ermeden kapatılmıştır. Şirvan Halkodasında genellikle ziraat muallimi, adliye hakimi, mal müdürü, muallim, nüfus ve sıhhat memurları başkanlık görevini yürütmüşlerdir. Durum böyle olmakla beraber söz konusu kişiler kendi görevlerini yerine getirirken, çoğu zaman Halkodasının çalışmalarını aksatmışlardır(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 131). Bundan dolayıdır ki Halkodası neredeyse hiçbir konuda tam anlamıyla bir varlık gösterememiştir.

3.13.6.Baykan Halkodası

İl sınırları içerisinde faaliyet göstermiş olan Halkodaları içerisinde en sönük kalanlarından biridir. Bunu Halkodasına ait neredeyse hiç yazılı evrakın tutulmaması olmasından anlayabiliyoruz. Tespit edilebildiği kadarı ile Halkodasında belli bir dönem Faik Tarhan(BCA,490.1.0.0/961.720.1:9) ve Etem Aşkın(BCA,490.1.0.0/1525.203.1:8) adlı kişiler başkanlık görevini yerine getirmişlerdir. Baykan kazası söz konusu dönemde Köh Köyünden bakanlar

kurulunun kararıyla Havil Hanları mevkiine taşınmıştır. Durum böyle olunca yeni yerleşim merkezinde oda için bir binaya ihtiyaç duyulmuştur. Oluşan bu ihtiyaç dönemin Baykan kaymakamı Mehmet Emin Yüzbaşıoğlu'nun katkılarıyla giderilmiştir (BCA,490.1.0.0/1525.203.1: 8). Halkodası binası olarak kullanılmak üzere geçici olarak bir okulun odası kullanılmıştır. Yalnız söz konusu oda zamanla okul için bir gereklilik halini alınca oda tahliye edilmek zorunda kalınmıştır. Odaya ait eşyalar da dönemin Halkodası başkanı Etem Aşkın'ın evine alınmıştır(BCA, 490.1.0.0/843.332.1: 2).

Baykan Halkodası ile ilgili olarak üzerinde durulması gereken noktalar ise; faaliyet açısından oldukça sönük kaldığı, başta bina ihtiyacı olmak üzere birçok açıdan maddi sıkıntılar yaşadığı ve tüm bu nedenlerden dolayı da arkasında doğru dürüst bir eser bırakmamış olmasıdır. Ayrıca başta da ifade edildiği gibi kayıtlar düzenli bir şekilde tutulmadığı için çalışmalar ile ilgili sağlıklı bilgilere ulaşmak da oldukça zorlaşmıştır.

3.13.7.Beşiri Halkodası

Siirt'te bağlı bir kaza olan Beşiri, Cumhuriyetin ilk dönemlerinde bir köy görüntüsüne sahipti. Halkodası teşkilatlanmasının oluşmaya başladığı dönemde kazada hükümet konağı ile jandarma komutanının evi dışında üstü kiremitle örtülü ev neredeyse yoktu. Yolların toprak olduğu yörede halkın ikamet ettiği evler de adeta toprak yığını görüntüsündeydi. İlçede bulunan hükümet binalarının hali de adeta içler acısı bir durumdaydı. Hükümet dairelerinde görevli memurların oturdukları odalarda doğru dürüst masa-sandalye yok, hükümet tabibinin halka sağlık hizmeti sunarken içerisinde bulunduğu koşullar oldukça kötüydü(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 107). Kısacası Beşiri'de insan yaşamı için en elverişsiz koşulların hakim olduğu bir görüntü söz konusuydu. Oldukça işlek sayılabilecek bir noktada olmasına rağmen Beşiri'nin bu kadar geri kalmış olmasının pek çok nedeni sıralanabilir. Bu nedenler içerisinde hem devletin merkez yöneticilerinin hem de yerel devlet memurlarının etkisi oldukça fazladır(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 103). Böyle perişan bir ortamda halkı devlete ve devlet kurumlarına karşı ısındırmak bir yana devlete ve devletin kurumlarına karşı halkta bir laubalilik ve kendi başına hareket etme duygusu hakimdi(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 108).

Söz konusu dönemde Beşiri ve çevresi ile ilgili olarak üzerinde önemle durulması gereken noktalardan biri de işe konusunda yaşanmış olan sıkıntılardır. Nitekim Halkodasını teftişle görevli olan CHP Bitlis Bölgesi müfettişi ve Tokat Mebusu Hasip Aytuna bu durumla ilgili şu tespitlerde bulunmuştur. Halkodasının teftişi esnasında odaya gelen halkın bir kısmı ile yaptığı görüşmede halka ülkede yaşanan yiyecek sıkıntısının harbe giren ülkelerden kaynaklandığını ve bu konuda hükümetin çeşitli tedbirler aldığını ve durumun kısa süre içerisinde düzeleceğini belirtmiştir. Yine yapmış olduğu gözlemlere göre halkın özellikle ekmek elde etmekte sıkıntı yaşadığını ifade etmiştir(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 108-109).

Beşiri Halkodasında yapılmış olan çalışmalarla ilgili kayıtlar 1940 yılından itibaren tutulmaya başlanmıştır. Söz konusu kayıtlar eski Kaymakam ve Halkodası reisi Ahmet Dalkılıç döneminde düzenli bir şekilde tutulmuş iken ondan sonra gelen oda başkanlarının bir kısmı çeşitli nedenlerle bu kayıtları önemsememişler ve dolayısıyla düzgün bir şekilde tutmamışlardır. Defter kayıtlarının düzenli bir şekilde tutulmadığı söz konusu dönemlerle ilgili sağlıklı bilgilere ulaşmak oldukça zor ve sıkıntılıdır. Oda yönetimi tarafından tutulmuş olan defter kayıtlarından hareketle ilk dönemlerde odaya 1'i kadın olmak üzere toplamda 68 azanın kayıtlı olduğu, demirbaş eşya defterinde odanın 50 parça eşyaya ve kütüphane defteri kayıtlarında da odanın toplamda 223 kitaba sahip olduğu anlaşılıyor (BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 102-103).

Halkodası çalışmalar bakımından oldukça sönük olarak nitelendirilebilecek süreçlerden geçmiştir. Bunda daha önce de ifade edildiği hem oda yöneticilerin isteksiz davranmaları hem odanın maddi anlamda çok sıkıntılı dönemler yaşamış olması hem de devlet memurlarının söz konusu kurumu benimsememiş olması etkili olmuştur. Beşiri'de belli bir süre kaymakamlık ve oda başkanlığı yapmış olan M. Ali Alpsar'ın uzun süren bir hastalıkla mücadele etmenin yanında Halkodası çalışmalarına karşı ilgisiz davranmış olması bu duruma en iyi örnektir(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 103-105). Tabii yöre halkının Türkçe bilmiyor olması, ekonomik anlamda çok kötü bir durumda olması ve çalışmalarda halkın ihtiyaçlarının dikkate alınmamış olması da Halkodasını ve çalışmalarını olumsuz etkilemiştir.

Beşiri Halkodası ile ilgili olarak üzerinde durulması gereken noktalardan biri de odanın bina durumu ile ilgilidir. Halkodası, bina açısından da çok farklı sıkıntılar yaşamıştır. Çünkü odaya ait doğru dürüst bir bina olmamakla birlikte bir salon ve iki küçük odadan oluşan bir yapıda faaliyetler sürdürülmeye çalışılmıştır. Bina o kadar kötü bir durumdadır ki kış mevsiminde oluşan en ufak yağış salon olarak kullanılan kısmın duvarının çökmesine neden olmuştur. Oluşan bu sıkıntı üzerine jandarma komutanının katkılarıyla odanın bina durumu bir nebze de olsa düzeltilmeye çalışılmıştır(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 100-105).

Beşiri Halkodasında sırasıyla Kaymakam Ahmet Dalkılıç, Kaymakam M. Ali Alpsar, Başöğretmen Abdürrahim Arıtürk ve dönemin kaza doktoru Vehbi Çalmakçı başkanlık görevini yerine getirmişlerdir. Bunların dışında dönemin jandarma komutanı ve kaymakam vekili Yüzbaşı Hulusi Demirtürk de belli bir süre odaya vekaleten başkanlık etmiştir(BCA,490.1.0.0.1002.871.2: 103-104). Sıralanan kişilerden Kaymakam M. Ali Alpsar hem yaşamış olduğu rahatsızlıklar hem de Halkodası yapılanmasını yeteri kadar önemsemediği için çoğunlukla ihmal etmiştir. Diğer bir ifadeyle üzerine almış olduğu sorumluluğun gereklerini yerine getirmekten oldukça uzak kalmıştır. Benzer şekilde Başöğretmen Abdürrahim Arıtürk de hastalığı ve işlerinin yoğunluğundan dolayı Halkodası ile yeteri kadar ilgilenememiş, bu yüzden görevi vekaleten dönemin jandarma komuta olan Hulusi Demirtürk'e devretmiştir. Bu kişilerin dışında görev yapmış olup da tespit edemediğimiz birçok başkan da söz konusu görevin önemini kavrayamamış ve Halkodasını ileri taşıyıp, halka fayda sağlayacak çalışmalar yapamamışlardır(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 104).

Beşiri Halkodası aracılığıyla yürütülmüş olan en belirgin çalışmalar ise; milli günler nedeniyle düzenlenen törenler, yöre halkını çeşitli konularda bilgilendirmek için verilen konferanslar, belli dönemlerde organize edilmiş olan müsamereler ve yörenin çoğunluğunu Kürt ve Arap kökenli insanlar oluşturduğu için bunlara yönelik Türkçe okuma-yazma kursu faaliyetleridir(BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 105). Tabii bu faaliyetler içerisinde Türkçe okuma-yazma kurslarının ayrı bir önemi bulunmaktadır. Bu önem yöredeki yerli halkın çoğunlukla Kürt ve Arap'lardan oluşmasından kaynaklanıyordu. Cumhuriyet yönetimi bölgede konuşulan yerel

dilden çok hoşnut değildi ve bu dilin yerini milli dil olan Türkçenin konuşulup yaygınlaşmasının gerekliliğine inanıyorlardı. Böyle bir amacın varlığı merkez tarafından dönem dönem yaptırılmış olan teftiş çalışmalarına dair raporlardan kolaylıkla anlaşılabilir. Nitekim 1942’li yıllarda yapılmış olan Halkodası teftişinin değerlendirme kısmında, bölgede milli ruhun yükseltilmesi, Türkçeden gayri dil konuşanlara dilimizi ve kültürümüzü aşılacak yöntemler üzerinde durulması ve bu vesileyle halk arasında okur-yazarlığın yükseltilmesi için tavsiyelerde bulunulmuştur. (BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 106). Bu ve benzeri yöntemlerle yöre halkının konuştuğu dili ve kültürü değiştirme çabasının en önemli nedeni ise nüfusun çoğunluğunu Kürt ve Arap’ların oluşturması ve bu etnik unsurların kendilerini Türk olarak addetmemiş olmalarıdır. Yine bu dönemde CHP Bitlis Bölgesi müfettişi ve Tokat Mebusu Hasip Aytuna tarafından Beşiri Halkodasına ilişkin yapılmış olan teftiş çalışmasında üzerinde durulan noktalar oldukça dikkat çekicidir. Bölge müfettişi, yöre halkının sadece Türklükle değil Müslümanlıkla da alakalarının bulunmadığını, ahlak ve karakterlerinin bozuk olduğunu, her türlü fenalığı yapabilecek kabiliyette olduklarını ve ayrıca kendilerine hiçbir memleket işinin emniyet ve itimat edilemeyeceğini belirtmiştir (BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 109-110).

Beşiri Halkodası, kazaya bağlı olan Giriziran, Timerç, Bileyder, Iluh ve Barişil köylerinde de Halkodası kurma girişimlerinde bulunmuştur. Böylelikle bu köylerde yaşayan halka Türkçe okuma-yazma kursları aracılığıyla Türkçeyi öğretmenin çabası içinde olunmuştur (BCA,490.1.0.0/1058.1064.1: 101).

Beşiri Halkodası genel olarak çok aktif çalışmalar yürütememiş olup, birçok açıdan bir önceki senenin gerisine düşülmüştür. Yani ilerleme kaydedilmesi gereken yerde, gerileme süreçleri yaşanmıştır (BCA,490.1.0.0/1002.871.2: 107).

3.13.8. Diğer Halkodaları

Siirt’te sıralanmış olan yerler dışında bir de Kozluk ve Sason kazalarında birer tane Halkodası açılmıştır. Bu Halkodaları ile ilgili yeteri kadar kayda ulaşılamadığı için bunlarla ilgili ayrı ayrı bir değerlendirme yapmak güçleşmiştir. Ancak her iki Halkodası çatısı altında yapılmış olan en önemli çalışmalar Türkçe okuma-yazma

kurslarıdır. Bu kurslar aracılığıyla yöre halkının hem okuma-yazma öğrenmesini hem de milli dil olan Türkçenin konuşmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

SONUÇ

Bu çalışmada genelde ülkemizin belli bir dönemine damgasını vurmuş olan Halkevlerinin kuruluş serüveni, kuruluş gerekçeleri, kuruluşlarında etkili olan şahsiyetler ve işlevleri; özelde ise Siirt Halkevi ve çatısı altında yürütülmüş olan faaliyetler irdelenmeye çalışıldı.

Birer sosyo-kültürel eğitim kurumu olarak inşa edilmeye çalışılan Halkevleri hem cumhuriyet devrimlerinin topluma empoze edilmesinin hem de tek kültürlü bir ulus devletin oluşumunun aracı olarak kullanılmışlardır. Böylelikle bir yandan cumhuriyet devrimlerinin yurt genelinde kısa sürede benimsenmesi sağlanmaya çalışılırken diğer yandan da bünyesinde çok farklı etnik unsurları barındıran ulus devletin tam anlamıyla inşası hedeflenmiştir.

Dokuz şube kolu şeklinde örgütlenmiş olan Halkevleri, yürütmüş oldukları çalışmalarla toplumun ve toplumu oluşturan bireylerin çok farklı konularda gelişimlerine katkıda bulunmaya çalışmıştır. Halkevleri, toplumun değişim ve dönüşümüne katkı sağlamakla birlikte özellikle Halkodaları aracılığıyla ülkemizin dört bir yanına hızla yayılmışlardır. Nicelik olarak ülkenin dört bir yanına hızlı bir şekilde yayılan Halkevlerinin, nitelik açısından her yerde aynı ölçüde geliştiği söylenemez. Buna neden olarak da Halkevlerinin ülkenin her yerinde aynı ilgi ve alakayla karşılanmamış olmaları gösterilebilir. Buna göre söz konusu kurumlar ülkemizin Batısında önemli ölçüde ilgiyle karşılanırken, Doğuda ise aynı ilgi ve alakayı gördüklerini söylemek oldukça zordur. Bu durum hem Siirt örneği hem de diğer çalışmalar irdelendiğinde açıkça görülebiliyor. Tabii bu durumun nedeni olarak da bölgeler arası kültürel ve eğitsel farklılıklar ön plana çıkıyor. Bunun yanı sıra Halkevleri kuruluş dönemi olan 1932'lerden itibaren hem sayısal anlamda hem de faaliyetler açısından ülkemizde hızlı bir şekilde yayılırken, sonraki dönemlerde ise gerek sayısal gelişim gerekse yürütülen faaliyetler açısından önemli gerileme yaşanmıştır.

Halkevleri ülkemiz genelinde yürütmüş oldukları çalışmalarla çok farklı konularda ilgi ve yetenekleri olan insanların gün yüzüne çıkarılmasını sağlamanın yanı sıra, kendini bilen, başarılı ve gayretli bireylerin de toplum için çalışmasına

olanak sağlamıştır. Bu sayede ülkemizin birçok kesiminde yaşayan ve belli konularda yardıma ihtiyaç duyan bireylerin gelişimi için çalışmalar yürütülmüştür. İstekli bireyler aracılığıyla gelişimlerine katkıda bulunulmaya çalışılan kişiler de ülkemizin geleceği açısından önemli bir değer haline gelmişlerdir.

Ülkemiz genelinde açılmış olan Halkevleri ve Halkodaları tüm eksikler ve sıkıntılara rağmen kendi bölgelerinde halkın gerek devrimlere uyum sağlaması gerekse sosyal,kültürel ve eğitsel açıdan belli aşamalar kaydetmelerinin önünü açmıştır. Söz konusu kurumlar pek çok konuda eleştirilebilir, yaptıkları çalışmalar yetersiz görülebilir ancak bu tür örgütlenmelere günümüzde bile ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim tam olarak örtüşmeseler de Halkevleri ile günümüzde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren Halk Eğitim Merkezleri ile Başbakanlığa bağlı olarak faaliyet yürüten Çatom'lar arasında bir bağ kurulabilir. Ancak Halkevlerine yüklenen misyon ve yapmış oldukları çalışmalar detaylı bir şekilde irdelenip söz konusu dönemin şartları göz önüne alındığında bugün bile Halk Eğitim Merkezi türü yapılanmalardan bazı konularda daha ileri oldukları görülebilir. Halkevleri benzeri yapılanmalarla ilgili olarak dikkat edilmesi gereken en hassas nokta ise bu kurumların herhangi bir siyasi örgüt ve kurumun güdümü veya yönetimi altında olmadan, toplumun tüm kesimlerine eşit mesafede durarak, kucaklayıcı bir rol benimsemeleridir.

Ülkemizde 1932 ile 1951 tarihleri arasında faaliyet göstermiş olan Halkevleri bu konuda eleştirilebilir veya daha çok CHP'nin etkisinde kalarak çalışmalarına yön verdiği için tam anlamıyla kucaklayıcı bir rol üstlenmediği gerçeği ile karşı karşıya kalınabilir. Nitekim geçmişten günümüze kadar Halkevleri ile ilgili olarak yapılmış olan çalışmalarda pek çok kişi söz konusu kurumların bu konudaki eksikliğini dile getirmiştir.

Halkevlerinin işlevi zaman içerisinde önemli değişimlerden geçmiştir. Buna göre Halkevleri kuruluşlarının ilk dönemlerinde daha çok Kemalist devrimlerin halka taşıyıcısı rolünü benimserken, ilerleyen dönemlerde ise ağırlıklı olarak halk eğitimine odaklanmış ve halka sosyal, kültürel ve eğitsel konularda önemli hizmetler götürmüştür. Bu durumu somutlaştırmak gerekirse, Dil ve Edebiyat Şubesi aracılığıyla yürütülen Türkçe okuma-yazma kursları ile Güzel Sanatlar Şubesi

vasıtasıyla yapılan çeşitli kültürel ve sanatsal çalışmalar buna örnek verilebilir. Söz konusu kurumlara bu açıdan yaklaşıldığında aslında Halkevleri çok farklı amaçlar için kuruldu; ama zaman içerisinde kendi misyonlarından sıyrılarak Türk toplumunun pek çok noktada gelişip, çağdaşlaşmasının bir aracı oldukları sonucuna varılabilir.

Halkevleri ile ilgili olarak üzerinde durulması gereken en önemli noktalardan biri de eğitsel yönleridir. Ülkemizin dört bir yanında kurulmuş olan Halkevleri ve Halkodaları eliyle hem okuma-yazma bilmeyen bireylerin bu konuda gelişimine katkı sağlanmaya çalışılmış hem de planlı ve örgün bir okul eğitiminden geçmemiş bireylerin sosyo-kültürel açıdan geliştirilerek, böylece bu kişilerin topluma ve devlete entegre olmaları sağlanmıştır. Tabii bu konuda ülkenin tamamında aynı başarıdan söz etmek de gerçekçi bir değerlendirme olmaz. Çünkü söz konusu dönemde ülkemizde bölgeler arası okur-yazarlık farkı oldukça yüksekti. Bu yüzden eğitim seviyesi nispeten yüksek olan Batı bölgelerimizdeki bireylerin önemli bir kısmı devrimleri benimseyip hızlı bir şekilde modernleşirken, ülkemizin Doğusunda ise; okur-yazar kişi sayısının oldukça düşük olmasından dolayı halk hem neredeyse devrimlerden bir haberdiler hem de modernleşme konusunda oldukça isteksizdiler. Ülkede böyle bir tablo olduğu içindir ki devrim okulları olarak ifade edilen Halkevleri bir tarafta benimsenip gelişirken, diğer tarafta ise neredeyse zorunluluktan kurulmuşlar ve belirlenmiş olan hedeflerin oldukça uzağında kalmışlardır. Daha açık bir ifade ile ülkemizin bazı bölgelerinde Halk başta eğitsel nedenler olmak üzere çok farklı nedenlerle bu kurumların fonksiyonlarını yeteri kadar kavrayamamış, dolayısıyla çalışmalarına pek rağbet göstermemişlerdir.

Siirt Halkevi de varlık dönemi olan 1934 ile 1951 tarihleri arasında halkın ve devletin gelişimi için kendi bölgesinde çeşitli çalışmalar organize etmiştir. Diğer tüm Halkevleri gibi dokuz şube kolu şeklinde yapılandırılmış olan Halkevi çok etkin olmasa önemli sayılabilecek çalışmaların yürütücüsü olmuştur. Kendi içinde Siirt ve Şırnak Halkevi ile Beşiri, Baykan, Kurtalan, Eruh, Kozluk, Pervari, Sason ve Şirvan Halkodası şeklinde örgütlenmiş olan kurum merkezden gelen talimatlar doğrultusunda çalışmalarına yön vermiştir. Merkez Halkevi ile merkeze bağlı

Halkevi ve Halkodaları aracılığıyla yöre halkının dönüşümü için çeşitli etkinlikler organize edilmeye çalışılmıştır.

Siirt Halkevi çatısı altında açılmış olan şube kolları vasıtasıyla birçok çalışma yürütülmüştür. Yürütülen çalışmaları önem sırasına göre incelemek gerekirse; Türkçe okuma-yazma kursları, sosyal yardım çalışmaları, tiyatro ve film başta olmak üzere sergilenen çeşitli görsel sanat etkinlikleri, güncel konularla ilgili olarak verilen konferanslar, meslek edindirmeye yönelik kurslar, köylü halkın çeşitli hastalıklara karşı bilinçlendirmesi çalışmaları bunların başlıcalarıdır. Buna göre Siirt Halkevi sıralanmış olan çalışmalarla yöre halkının çok farklı konularda gelişimine katkıda bulunmaya çalışmıştır. Tabii söz konusu çalışmalarla belirlenmiş olan hedef ya da hedeflere tam anlamıyla ulaşıldığı da söylenemez. Çünkü ülkemiz genelinde kurulmuş olan Halkevleri daha önce de ifade edildiği gibi belli konularda önemli başarılar sağlarken, bazı noktalarda da kendilerinden bekleneni karşılayamamışlardır.

Buna göre başta Siirt Halkevi olmak üzere ülkemiz genelinde faaliyet göstermiş olan birçok Halkevi ve Halkodası adeta söz konusu dönemin şartlarından, daha açık ifadeyle de bir zorunluluktan doğmuşlardır. Yani bu kurumlar çoğu zaman gerçek bir halk desteğinden yoksun sadece kurucu kadronun emellerini gerçekleştirmek üzere inşa edilmişlerdir desek yanlış olmaz. Bununla birlikte söz konusu kurumlarda yöneticilik yapmış olan çoğu yöneticinin de makamlarını ya kendi çıkarlarını korumak ya da devletin üst kademesini oluşturan yönetici kesime iyi görünmek gibi amaçlarla sürdürdükleri bilinen bir gerçektir. Bu durumun sonucu olarak günümüzde bile gerek Siirt ve çevresinde gerekse ülkemizin birçok farklı noktasında devletle iç içe geçmiş ve devletin olanaklarını kendi menfaatleri için kullanmaya çalışan kesimlerden söz edilebilir. Bu da söz konusu kurumların ya da dönem yönetiminin sebep olduğu olumsuz bir gelişmedir.

Siirt Halkevi de ülkemizin doğusunda kurulmuş olan diğer Halkevleri gibi sahip olduğu dezavantajlar nedeniyle çok etkin bir görüntü sergilememiştir. Söz konusu dezavantajların belki de en önemlisi halkın okur-yazarlık durumunun oldukça düşük olmasıydı. Tabii bu durum sadece Siirt'in değil, söz konusu dönemde ülkemizin doğusunda kurulmuş olan Halkevlerinin neredeyse tamamının sorunuuydu. Halkın eğitim konusunda yetersiz oluşu onların Halkevlerine bakış açısını ve

dolayısıyla söz konusu kurumlara olan ilgilerini de olumsuz etkilemiştir. Daha net bir şekilde ifade etmek gerekirse yöre halkı hem eğitim konusundaki yetersizlikler hem de genel olarak dini bağları oldukça güçlü, muhafazakar bir sınıfı temsil ettikleri için Cumhuriyet yönetimin temellerini attığı Batılı kültür kurumlarını benimsememiş ve çalışmalarına pek rağbet göstermemiştir. Bu kurumların çalışmalarına çoğunlukla yörenin devletle ilişkileri oldukça güçlü olan belli başlı aileleri ile devlet memurluğu görevini icra etmekte olan yerli olmayan kişiler ilgi göstermiştir. Bununla birlikte söz konusu dönemde ülkeyi yöneten idarenin baskı ve zorlamasıyla da kurum çalışmalarına katılanlar olmuştur. Bu durum dönemi hatırlayan veya dönem ve dönemin kurumları hakkında görüşlerine başvurduğumuz kişilerin açıklamalarından anlaşılıyor. Yapılmış olan çalışmaların bir kısmı hariç çoğu kağıt üzerinde yapılmış gibi gösterilmiştir. Zaten bu yüzdendir ki yöre halkı sahip olduğu kültürel geleneklerinden çoğunlukla taviz vermemiş ve din olgusunun ön planda tutulduğu geleneksel yaşantısını günümüze kadar sürdürmüştür.

KAYNAKÇA**ARŞİV BELGELERİ**

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490.01/734.4.1

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490.01/843.332.1

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490.1.0.0.1002.871.2:44

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490.1.0.0.1058.1064.1:156

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490.1.0.0.990.833.1

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490.1.0.0.1038.993.1

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490.1.0.0.1049.1028.2

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490.1.0.0/22.109.2

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490.1.0.0/961.720.1

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490.1.0.0/1525.203.1

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490.1.0.0/1781.1220.2

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490.1.0.0/1524.200.1

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490.1.0.0/1781.1219.1

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490.1.0.0/1012.906.2

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490.1.0.0/1025.946.2

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490.1.0.0/1028.1064.1

SÖZLÜ KAYNAKLAR

KILIÇÇIOĞLU, Cumhuriyet,(Doğum Tarihi:1938)-Gazeteci- “Siirt Halkevi” konulu görüşme, Siirt:09 Mayıs 2014

YILDIRIM, Salih,(Doğum Tarihi:1943)-Emekli Bakan ve Öğretim üyesi- “Siirt ve Şırnak Halkevi” konulu görüşme, Ankara:30 Nisan 2014

SIRMA, İhsan Süreyya,(Doğum Tarihi:1944)-Öğretim Üyesi- “Siirt ve Pervari Halkevi” konulu görüşme, Siirt:4 Haziran 2014

ARAL, Fahri,(Doğum Tarihi:1947)-İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Genel Yayın Yönetmeni- İstanbul:29 Mayıs 2014

- Altan, B. (2012). “*Halkevleri Sürecinde Cizre Halkevi Örneği*” (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atalay, Ö. (1946). *Siirt Tarihi*. İstanbul: Çeltut Matbaası.
- Azcan, İ. (2003). *Türk Modernleşme Sürecinde Trabzon Halkevi*. Trabzon: Sarender Yayınevi.
- Arıkan, Z. (2001). “Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi”, *Atatürk Yolu Dergisi*, C.6, (261-381). Ankara.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1950). *Halkın Evi*. Ankara: Ulus Basımevi.
- Çeçen, A.(2000). *Atatürk’ün Kültür Kurumu Halkevleri*. İstanbul: Cumhuriyet Yayınları.
- Durukan, A., Uraz, T. U. (2008). “Cumhuriyetin Kültür Kurumu Olarak Halkevi Binaları”. *itüdergisi/a*, C.7, S.1, (38-40).
- Kılıççıoğlu, C.(1992). *Her Yönüyle Siirt*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Kılıççıoğlu, C. (2013). *Veleye:Siirt*. Ankara: Alp Ofset Matbaacılık Ltd. Şti.
- Kardaş, C. (2007). “*Diyarbakır Halkevi ve Karacadağ Dergisinin Halkbilimi Açısından Değerlendirilmesi*”. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kongar, E. (1999). *Devrim Tarihi ve Toplum Bilim Açısından Atatürk*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Morkoç, A. (2011). “Türk Harf İnkılabı ile Millet Mektepleri ve İzmir’deki uygulamalar” *Türkish Studies*, C.6,S.1, (1491-1502).
- Mehmet, S.Y. (2009). *Harf İnkılabı ve Millet Mektepleri 1928-1935 Kastamonu Örneği*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Olgun, K. (2008). *Yöresel Kalkınmada Adapazarı Halkevi*. İstanbul: Değişim Yayınları.

- Olgun, S. (2013). Siirt Halkevi ve Faaliyetleri 1932-1951. *History Studies*, C.5,S.2, (287-301).
- Özgen, N.,Karadoğan, S. (2009). Siirt Şehrinin Kuruluşu ve Gelişimi, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* C.19, S.2, (62-78).
- Sarımay, Y. (2008). *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları*. Ankara: Ötüken Yayınları.
- Şimşek, S. (2002). *Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Halkevleri 1932-1951*.İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Toksoy, N. (2007). *Halkevleri Bir Kültürel Kalkınma Modeli olarak*. Ankara: Orion Yay.
- Turgut, E. (2007). “Dr. Reşit Galip’in Milli Eğitim Bakanlığı ve Milli Eğitim Düşüncesi”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Yüceer, S., (2002). “Türkiye’nin Aydınlanma Sürecinde Bir Kültür Devrimi Millet Mektepleri” *Atatürkçü Bakış*, C.1, S.1, (13-32).
- Zeyrek, Ş. (2006). *Türkiye’de Halkevleri ve Halk Odaları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- CHP “18. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları”, (Boşür), (1950),Ankara: Ulus Basımevi.
- CHP Halkevleri Öğreneği, (1935). Ankara: Ulus Basımevi.
- CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, (1945). Ankara.
- CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları,(1941). Ankara.
- CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları, (1946). Ankara.
- CHF Halkevleri Talimatnamesi, (1932). Ankara: Hakimiyeti Milliye Matbaası.
- Halkevleri ve Halkodalarının 14.Yıl Dönümü, (1946), Ankara.

CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, (1940), Ankara.

Siirt İl Emniyet Müdürlüğü (2014).

Siirt Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2014).

<http://tr.wikipedia.org>. (15 Haziran 2014).

EKLER

EK 1: SİİRT HALKEVİ ÜYELERİ (BCA, 490.1.0.0.961.720.1:19)

EK 2: SİİRT HALKEVİ YÖNETİMİ VE ÜYELERİ
(BCA,490.1.0.0.961.720.1:20)

EK 3: SİİRT HALKEVİ BİNASI (BCA, 490.1.0.0.1002.871.2:157)

SAYI:

S i r t V ilâyeti:

EK 4 Şirvan Halkodası Binası

S i r v a n Halkodası:

Bina, eskidir. Hususî idarenindedir. Üstü demirdir.
 2 odası vardır: Biri-toplantı ve okuma odası;
 diğeri- idare odası olarak kullanılmaktadır.
 Sımsılık, çalıcılara mahustur.

EK 4: ŞİRVAN HALKODASI BİNASI(BCA, 490.1.0.0.1002.871.2:160)

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

CÖMHURİYET HALK PARTİSİ
.....Bitlis.....BÖLGESİ
MÜFETTİSLİĞİ
SAYI:

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
COĞRAFİK ARŞİVİ

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

S i r t V ilâyeti:

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Ş i r n a k Halkevi:

Bina, Belediyenindir. Yeni yapılmıştır. Üstü toprak
damdır. Sahnesiz bir toplantı ve okuma salonu vardır.
Ayrıca 4 çalışma odası da vardır.
Sindilik, çalışmalarına elverişlidir.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

EK 5: ŞIRNAK HALKEVİ BİNASI(BCA, 490.1.0.0.1002.871.2:162)

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
 CUMHURİYET HALK PARTİSİ
 Bitlis BÖLGESİ
 MÜFETTİSLİĞİ
 SAYI

S i i r t V i l â y e t i :

F e r v a r i H a l k o d a s ı :

Bina, Belediyenindir. Eskidir. Üstü toprak damdır.
 B i h o l i l e 3 o d a s ı v a r d ır. Bunların biri; toplantı
 ve okuma odası; diğeri İdare odasıdır. Ütekisi-ambar
 olarak kullanılmaktadır.
 Şiddetli yağmalara uğamıştır.

EK 6:PERVARI HALKODASI BİNASI(BCA, 490.1.0.0.1002.871.2:161)

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

CÜMHURİYET HALK PARTİSİ
BİTLİS BÖLGESİ

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

S i i r t Vilâyeti :

E r u h Halkodası :

Bina, Belediyenindir. Eskidir. "atlı toprak damdır.
Bir salon-okuma odası ile bir idare odası vardır.
Çimlilik, çalışmalarına müsaittir.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

EK 7: ERUH HALKODASI BİNASI(BCA,490.1.0.0.1002.871.2:163)

ŞİİR HALKEVİ BİNASININ BUGÜNKÜ DURUMU

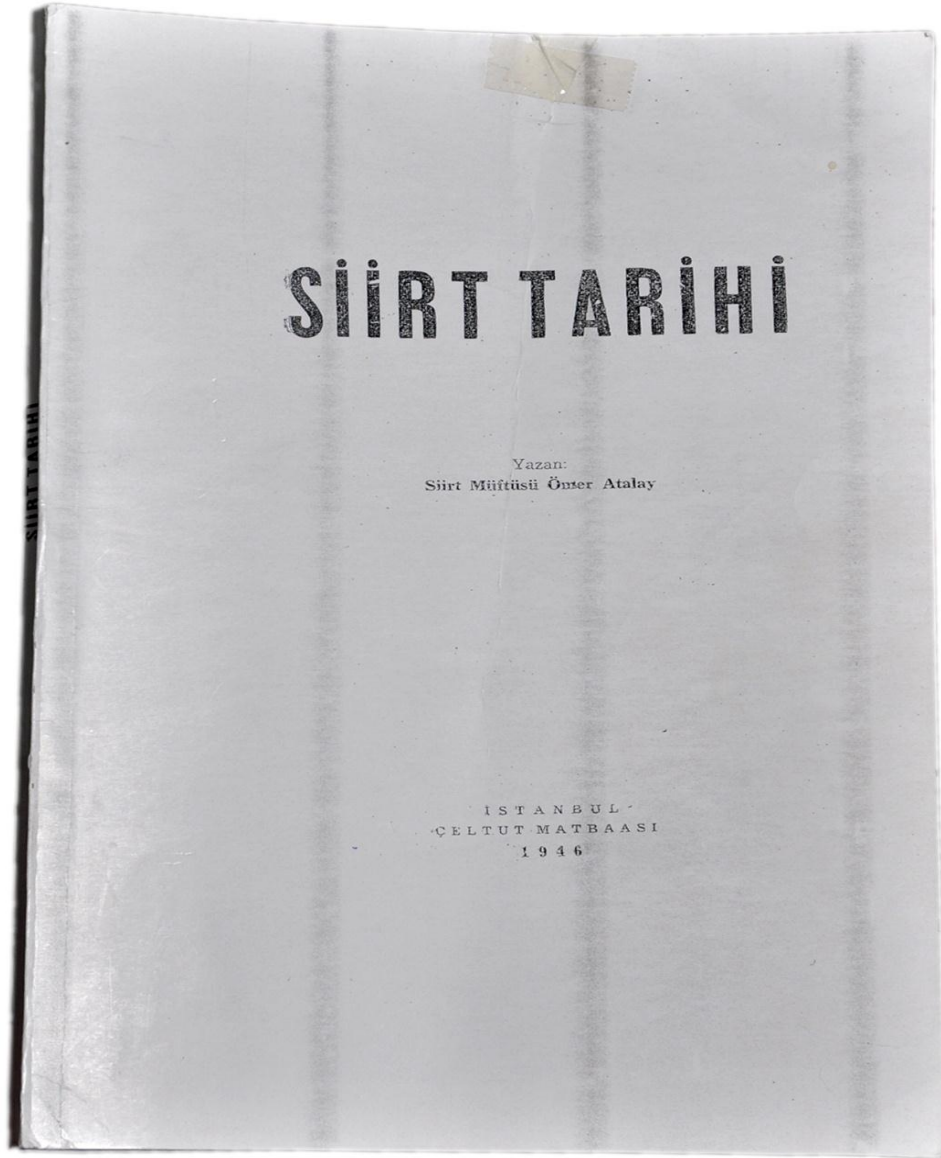
EK 8: SİİRT HALKEVİ BİNASININ BUGÜNKÜ DURUMU

EK 9: SİİRT HALKEVİ BİNASININ BUGÜNKÜ HALİ

EK 10: SİİRT HALKEVİ BİNASINDAN ŞEHRİN GÖRÜNÜMÜ

EK 11: SİİRT MÜFTÜSÜ ÖMER ATALAY'IN KALEME ALDIĞI SİİRT TARİHİ ADLI KİTAP (1946).

EK 12: SİİRTLİ YEREL GAZETECİ CUMHUR KILIÇÇIOĞLU'NUN PAYLAŞMIŞ OLDUĞU HALKEVİ ÜYELERİYLE İLGİLİ FOTOĞRAF (ORTADA CUMHUR KILIÇÇIOĞLU'NUN AMCASI M. EMİN KILIÇÇIOĞLU YER ALMAKTADIR.)

EK 13: SİİRT HALKEVİ'NİN ÇALIŞMALARINA İZLEYİCİ OLARAK KATILMIŞ OLAN SİİRTLİ GAZETECİ CUMHUR KILIÇÇIOĞLU

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Uğur KÜMÜR

Doğum Yeri ve Tarihi : CİZRE/ 21.08.1980

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı

Y. Lisans Öğrenimi : Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İletişim

E-Posta Adresi : ugurkumur1981@gmail.com

Tarih : 24.06.2014